T.C.
ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI

SOSYAL İNOVASYONUN ETKİNLİĞİNİN ÖLÇÜLMESİ

Beyza VAROL

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Hülya ÜNLÜ

Çankırı – 2021

Aileme…

T.C.

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İKTİSAT ANABİLİM DALI

SOSYAL İNOVASYONUN ETKİNLİĞİNİN ÖLÇÜLMESİ

Beyza VAROL

ORCID: 0000-0002-8673-2274

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Hülya ÜNLÜ

Çankırı – 2021

İÇİNDEKİLER

Sayfa

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ i

TEZ KABUL VE ONAY ii

ONAY ii

TEŞEKKÜR iii

ÖZET iv

ABSTRACT v

KISALTMALAR vi

TABLO LİSTESİ vii

1. GİRİŞ 1

2. İNOVASYON EKOSİSTEMİ 8

2.1. İnovasyon 8

3. SOSYAL İNOVASYON EKOSİSTEMİ 11

3.1. Sosyal İnovasyon 11

3.1.1. Sosyal İnovasyon Ortaya Çıkışı 13

3.1.2. Sosyal İnovasyonun Önemi 15

3.1.3. Sosyal İnovasyon Tanımları 19

3.1.4. Sosyal İnovasyonun Amacı 23

3.1.5. Sosyal İnovasyon Süreci 24

3.1.6. Sosyal İnovasyonun Aşamaları 24

3.1.7. Sosyal İnovasyon Boyutları 25

3.2. Sosyal İnovasyon ve Teknolojik İnovasyon 27

3.3. Girişimcilik ve Sosyal Girişimcilik 33
3.4. Sosyal Girişimcilik ve Sosyal İnovasyon 41
3.5. Kovid-19 ve Sosyal İnovasyon 46
3.6. Avrupa Birliğinde İlham Verici Sosyal İnovasyon Uygulamaları 50
3.7. Sosyal Girişimcilik ve Sosyal İnovasyon Örnekleri 58

4. VERİ VE YÖNTEM 63
4.1. Veri Zarflama Analizi Modelleri: CCR ve BBC Modelleri 65
4.1.1. CCR (Charnes-Cooper-Rhodes) Modeli 66
4.1.2. BCC (Banker-Charnes-Cooper) Modeli 70
4.2. Veri Seti 73
4.2.1. Girdi ve Çıktı Değişkenlerinin Belirlenmesi 73
4.2.2. Girdi Değişkenleri 77
4.2.3. Çıktı Değişkenleri 80
4.2.4. Karar Verme Birimleri 88

5. BULGULAR 90
5.1. Model Sonuçları 95
5.2.Küresel İnovasyon Endeksi ve Sosyal inovasyon Endeksi 115

6. SONUÇ VE ÖNERİLER 116

KAYNAKÇA 119

ÖZGEÇMİŞ 131

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığım *Sosyal İnovasyonun Etkinliğinin Ölçülmesi* adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlanmasına kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

03 / 09 / 2021

İmza

Beyza VAROL

TEZ KABUL VE ONAY

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Beyza VAROL tarafından hazırlanan *[Sosyal İnovasyonun Etkinliğinin Ölçülmesi]* başlıklı bu çalışma, *[Savunma Sınavı Tarihi]* tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda *[oybirliğiyle]* başarılı bulunarak jürimiz tarafından *[İktisat]* Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ (Unvanı, Adı ve Soyadı)

Danışman	: Dr. Öğr. Üyesi Hülya ÜNLÜ	İmza:
Üye	: Doç. Dr. Merve KARACAER ULUSOY	İmza:
Üye	: Dr. Öğr. Üyesi Pembe GÜÇLÜ	İmza:

ONAY

Bu Tez, Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun ...../..../ 2021.. tarih ve ..... sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Unvan Ad SOYAD

Enstitü Müdürü

TEŞEKKÜR

Toplumlar günden güne gelişip büyüdükçe bununla beraber her toplumda çeşitli problemler ortaya çıkabilmektedir. Bu sosyal problemleri çözmek için teknolojik inovasyonlar tek başlarına yeterli gelmemektedir. Şüphesiz ki toplumsal problemlerin çözülmesi tüm ülkeler için büyük öneme sahiptir. Dolayısıyla da sosyal inovasyonlara olan ihtiyaç her geçen gün artmaktadır. Sosyal inovasyonlar sadece gelişmekte olan ülkeler için değil gelişmiş ülkeler için de oldukça önemlidir. Pek çok uluslararası işletme özel girişimlerle sosyal inovasyonu desteklemekte, işletmelerin vizyon ve misyonuna bu çabalarını dâhil etmektedir. Günden güne önemi artan sosyal inovasyon kavramının sosyal problemleri çözebileceği yönünde fikir birliği bulunmaktadır. 'Sosyal inovasyonun etkinliğinin ölçülmesi' konusu ülkelerin sosyal inovasyonu anlama, uygulama ve toplumsal sorunlara çare bulmaları açısından büyük öneme sahiptir.

Tez konumu belirlemede bana titizlikle yardımcı olan ne çalışmak istediğimi anlamak için bıkmadan dinleyerek doğru yönlendirdiği için ve zaman zaman motivasyonum düştüğünde verdiği destek için çalışmanın hazırlanmasında emeği geçen sevgili danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Hülya ÜNLÜ'ye çok teşekkür ederim.

Her daim her duyguyu birlikte paylaştığım, her zaman yanımdaki desteğim bu hayattaki en büyük şansım, beni bugünlere getiren canım annem Aynur VAROL ve canım babam Mustafa VAROL başta olmak üzere bütün aileme sonsuz teşekkür ederim. Ayrıca bu süreçte benimle birlikte yaşadığım strese ortak olan, desteğini benden esirgemeyen değerli nişanlım Emre Emin ÇOLAK başta olmak üzere arkadaşlarıma ve bütün sevdiklerime minnettarım.

03 / 08 / 2021

Beyza VAROL

ÖZET

Tezin Başlığı : Sosyal İnovasyonun Etkinliğinin Ölçülmesi
Tezin Yazarı : Beyza VAROL
Danışman : Dr. Öğr. Üyesi Hülya ÜNLÜ
Anabilim Dalı : İktisat
Tezin Türü : Yüksek Lisans
Kabul Tarihi : 03.08.2021

Toplumsal problemlerin ortadan kalkması için teknolojik inovasyonların tek başlarına yetersiz oldukları, bu sorunların çözülmesi için sosyal inovasyonların desteklenmesi gerektiği fikri savunulmaktadır. Toplumsal problemlerin giderilebilmesi için bu problemlerin çözümünü amaçlayan sosyal inovasyonlara ihtiyaç duyulmaktadır. AB'de uygulanan sosyal inovasyon projeleri incelendiğinde; sosyal inovasyonun AB ülkelerindeki toplumsal problemlerin ve eşitsizliklerin giderilmesinde etkili oldukları sonucuna varılabilir. Eğer bir ülke sosyal inovasyonda başarılıysa o ülkede toplumsal sorunların daha az olacağına ya da daha hızlı çözümleneceğine inanılmaktadır.

Literatürde sosyal inovasyonları ölçen çalışma sayısı oldukça sınırlıdır. Ayrıca sosyal inovasyonların göstergeleri de netlik kazanmamıştır. Bu yüzden bu çalışmada çeşitli göstergeler belirlenerek 2016 ve 2017 Eurostat verilerini kullanarak 27 Avrupa Birliği ülkesi ve İsviçre, İzlanda, Norveç, Birleşik Krallık ülkeleri için veri zarflama analiziyle sosyal inovasyonun etkinliğini ölçmek amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda oluşturulan 4 model temelinde, 2016 ve 2017 yıllarında etkin ve etkin olmayan ülkeler belirlenmiştir. Küresel İnovasyon Endeksi (GII) ve oluşturulan Sosyal İnovasyon Endeksi (SII) karşılaştırılmıştır. Ayrıca bu çalışma kapsamında oluşturulan Sosyal İnovasyon Endeksi (SII) sonuçlarına göre bu ülkeler arasında sıralama yapılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal İnovasyon, Teknolojik İnovasyon, Sosyal Girişimcilik, Veri Zarflama Analizi

ABSTRACT

Thesis Title **:** Measuring the Effectiveness of Social Innovation
Author **:** Beyza VAROL
Supervisor **:** Dr. Öğr. Üyesi Hülya ÜNLÜ
Department **:** Economics
Thesis Type **:** Master's Thesis
Date **:** 03.08.2021

It is argued that technological innovations alone are insufficient to eliminate social problems, and that social innovations should be supported to solve these problems. In order to solve social problems, social innovations that aim to solve these problems are needed. When the social innovation projects implemented in the EU are examined; It can be concluded that social innovation is effective in eliminating social problems and inequalities in EU countries. If a country is successful in social innovation, it is believed that social problems in that country will be less or will be solved faster.

The number of studies measuring social innovations in the literature is quite limited. In addition, the indicators of social innovations are not clear. Therefore, in this study, it is aimed to measure the effectiveness of social innovation with data envelopment analysis for 27 European Union countries and Switzerland, Iceland, Norway, United Kingdom, using 2016 and 2017 Eurostat data by determining various indicators. On the basis of 4 models created for this purpose, efficient and ineffective countries were determined in 2016 and 2017. The Global Innovation Index (GII) and the created Social Innovation Index (SII) were compared. In addition, a ranking is made among these countries according to the results of the Social Innovation Index (SII) created within the scope of this study.

Keywords: Social İnnovation, Technological İnnovation, Social Entrepreneurship, Data Envelopment Analysis

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
Ar-Ge	Araştırma ve geliştirme
BBC	Banker Charnes Cooper Modeli
CCR	Charnes Cooper Rhodes Modeli
CRS	Constant Returns to Scale / Ölçeğe Göre Sabit Getiri
DEA /VZA	Data Envelopment Analysis / Veri Zarflama Analizi
DMU	Decision Making Unit / Karar Verme Birimi
EA	Etkinlik Analizi
EIU	Ekonomist İstihbarat Birimi
EUROSTAT	Avrupa İstatistik Ofisi
GII	Global İnnovation İndex / Global İnovasyon Endexi
GSYH	Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
PTE	Saf Teknik Etkinlik
SE	Ölçek Etkinliği
SII	Social İnnovation İndex / Sosyal İnovasyon Endexi
TE	Teknik Etkinlik
TEPSİE	Avrupa'da sosyal inovasyonu inşa etmek için teorik, ampirik ve politik temeller
VRS	Variable Returns to Scale / Ölçeğe Göre Değişken Getiri

TABLO LİSTESİ

Tablo 3.2.1: Teknolojik inovasyon ve sosyal inovasyon

Tablo 3.3.1: Girişimcilik ve sosyal girişimcilik

Tablo 3.6.1: Avrupa Birliğinde ırkçılık ile ilgili sosyal inovasyon uygulamaları

Tablo 3.6.2: Avrupa Birliğinde sağlık alanındaki sosyal inovasyon uygulamaları

Tablo 3.6.3: Avrupa Birliğinde çevre alanında yapılan sosyal inovasyon uygulamaları

Tablo 3.6.4. Avrupa Birliğinde fırsat eşitsizliğini gidermek için yapılan sosyal inovasyon uygulamaları

Tablo 4.1.1.1: Analizde kullanılan değişkenler

Tablo. 4.1.4.1: Analizde kullanılan Avrupa Birliği ülkeleri

Tablo 5.1: Model özellikleri

Tablo 5.2. Korelasyon matrisi

Tablo 5.1.1: Sosyal inovasyonun çevre üzerindeki etkinliği

Tablo 5.1.2: Sosyal inovasyonun sağlık üzerindeki etkinliği

Tablo 5.1.3*:* Sosyal inovasyonun suç ve şiddet üzerindeki etkinliği

Tablo 5.1.4: Sosyal inovasyonun eşitsizlik üzerindeki etkinliği

Tablo 5.1.5: Çevre için sosyal inovasyon endex sıralaması

Tablo 5.1.6: Sağlık için sosyal inovasyon endex sıralaması

Tablo 5.1.7: Suç ve şiddet için sosyal inovasyon endex sıralaması

Tablo 5.1.8: Eşitsizlik için sosyal inovasyon endex sıralaması

Tablo 5.2: Küresel İnovasyon Endeksinin (GII) Skor, Etkinlik ve Sıralama Sonuçları

1. GİRİŞ

İnovasyon, modern toplumun göstergesi ve ekonomik sorunların çözümü için önemlidir. Godin (2012)'e göre inovasyon kavramı teknolojik inovasyonu akla getirmektedir. İnovasyonun ortaya çıkış noktasını, bir gereksinimin nasıl giderilebileceği ve hangi gereksinimlerin giderilemediği düşüncesi oluşturmaktadır (Mulgan, 2006). Kapitalist sistem, İkinci Dünya Savaşı'nın ardından 1991'de Sovyetler Birliği'nin dağılışından ve sistemlerin birbiriyle olan rekabetinin yok olmasından sonra sorgulanmadan ve küresel tabanda sürekli yayılarak güçlenmiştir. Bu yüzden, inovasyon ifadesinin ekonomik temele dayandırılması olağan bir durumdur (Hochgerner, 2011). İnovasyon, modern toplumun göstergesi ve ekonomik sorunların çözümü için olmazsa olmazdır (Godin, 2012). Öte yandan yenilikçilik kültürü ile yalnızca iktisadi, mali beklentiler amacı gütmeden toplum için değer yaratmak amaçlanmalıdır (Bulut vd., 2013). Son on yılda, yenilikçilik literatüründe teknolojik yeniliğe eşlik eden "sosyal yenilik" kavramı da bunu destekler niteliktedir (Godin, 2012).

Fransız devriminden sonra ortaya çıkan 'sosyal inovasyon' kavramı o dönemde birden fazla anlama sahiptir. O dönemde sosyal inovasyonun sadece olumlu değil aynı zamanda olumsuz bir etkisinin olduğu da tartışılmaktadır. Bunun sebebi o dönemdeki yazarların birçoğunun sosyal inovasyonu sosyalizm olarak görmeleridir. Bu durum 20.yy'a kadar sosyal inovasyonun doğru anlaşılmasına engel olup, aşağılanmasına neden olmuştur (Godin, 2012). Fakat gün geçtikçe inovasyonun manasında özellikle 1789'dan sonra olumlu bir değişim gerçekleşmiştir. Bu olumlu değişimin etkisi sosyal inovasyon kavramının gittikçe anlaşılmaya başlanmasına neden olmuştur (Godin, 2012). Böylece teknolojik ilerlemelerin 1980'lerde başlayıp topluma yayılması ile birlikte bir fikir durumuna gelmiştir ve artık günümüzde önemini büyük ölçüde arttırmıştır (Moulaert, MacCallum ve Hillier, 2013). Sosyal inovasyonlara verilen önem ve ilginin son yıllarda seri bir şekilde artması, 'endüstriyel inovasyon' paradigmasına ilişkin gelişmelerin gün yüzüne çıkmasını beraberinde getirmiştir (Hochgerner, 2011).

Günümüz toplumu, toplumsal kalkınma ve toplumsal uygulamaların etkili ve verimli olması için çeşitli çareler aramaktadır. Bu çare arayışı, toplumsal yapılarda, kişisel tutumlarda, alışılagelmiş metotlarda yoğun değişim ihtiyacını ortaya çıkarabilmektedir. Bunun sonucunda toplumsal dönüşüm oluşabilmekte ve beraberinde çeşitli zorluklar da getirebilmektedir (Correıa vd., 2016). Özellikle insanlık tarihinde önemli bir değişimin başlangıcı kabul edilebilecek Sanayi Devrimi ve sonrasında süregelen süreç toplumların ekonomik ve sosyal olarak yapılarında ciddi derecede değişmeler meydana getirmiştir (Ateş, 2018).

Toplumların hareketli ve devamlı değişen yapısı ile birlikte toplumlarda yeni problemler ve gereksinimler meydana gelmektedir. Endüstriyel teknolojiler bu meydana gelen sorunların çözümünde ve ihtiyaçların karşılanmasında eksik kalabilmektedir. Ayrıca endüstriyel teknolojilerin bazen bu problemlerin meydana gelmesine de sebep olabildiği bilinmektedir (Yıldırım, 2016). Bu yüzden bu meydana gelen problemleri aşmak, yeni gereksinimleri gidermek ve daha yaşanabilir bir çevre sağlamak amacıyla endüstriyel inovasyona dayalı teknolojiden yararlanılması kadar sosyal inovasyona dayalı teknolojiden yararlanılması da oldukça önemlidir (Yıldırım, 2016). Ayrıca bu paradigmada, inovasyon bütünsel olarak değerlendirildiğinde toplumsal değişimin tamamlayıcı parçaları olarak sosyal inovasyonların yanında teknolojik ve ekonomik inovasyonların da varlığı görülmektedir (Hochgerner, 2011).

Correıa vd. (2016)'e göre; günümüz toplum sistemimiz iktisadi büyüme ile birlikte toplumsal eşitsizlik ve işsizlik gibi sorunlara odaklandığı için inovasyon kavramının sosyal boyutu oldukça önemlidir. Amanatidou vd. (2018)'e göre sosyal inovasyon kavramın sosyal boyutu ile bu yeniliklerin sadece sosyal bir amaç edindiklerini, problemleri ve gereksinimleri toplumsal açıdan inceleyip araştırdığı ve bu inovasyon sürecine toplumun etkin bir şekilde içine aldığı ve toplumun etkinliğinin giderek arttırdığı çıkarımında bulunulabilir. Sosyal dönüşüm ile uyum içinde olabilecek iktisadi, kültürel ve sosyal içerikli yeni süreç, düşünce ve modellerin meydana getirilmesinin önemini Avrupa Birliği ve pek çok gelişmiş ülkenin hükümeti özümsemektedirler. Literatür incelendiğinde başlangıçta yalnızca teknolojik ve ekonomik yönüyle incelenen inovasyon kavramının 1990'lı yıllardan başlayarak 'sosyal' boyutu ön plana çıkmıştır. Bununla birlikte 'sosyal inovasyon' kavramı ve bu kavramın uygulanması hususunda birtakım araştırmalar yapılmaya başlanmıştır.

Böylelikle sosyal inovasyon kavramı sadece teorik olarak değil aynı zamanda pratik olarak da günden güne gelişmiş ülkelerdeki yerini artırmıştır (Ateş, 2019a).

Günümüzde, sosyal inovasyon kavramını ilk kullananın kim olduğu hala tam olarak bilinmemektedir (Moulaert, MacCallum ve Hillier, 2013). Bu belirsizlik bu konu ile ilgili çeşitli fikirler ortaya atılmasına neden olmuştur. İlk kullanımından bu yana bu kavram, sosyal girişimcilik, sosyal faydalar sağlayan teknolojik yenilikler, kurumsal sosyal sorumluluk ve açık inovasyona yönelik olarak kullanılmaktadır (Caulier-Grice vd., 2012). Bunlar gibi birçok farklı şekillerde kullanılan sosyal inovasyon kavramının kullanımı 1960'lara kadar uzanmaktadır. Bu kavramın sosyal bilimler ve beşeri bilimler alanında yapılan ampirik çalışmalara atıf yapmak için kullanılması en eski referanslar arasında yer almaktadır (Caulier-Grice vd., 2012). Kahvecioğlu (2017)'e göre; sosyal inovasyonun ilk olarak 1700'lü yıllarda Amerikalı Benjamin Franklin vasıtasıyla literatüre kazandırılmış olmasıyla birlikte Karl Marx, Max Weber gibi sosyologlar da bu kavramın üzerinde durmuştur. Bununla birlikte sosyal inovasyon, toplumsal ihtiyaçların giderilmesi için günümüzde ilgilenilen önemli bir konu halini almaya başlamıştır. Yeni veya iyileştirilmiş girişimler ve ürünlerle, karmaşık sorunları ortadan kaldırıp insanların yaşamlarını olumlu etkilemeleri hedeflenmektedir (Kahvecioğlu, 2017).

Son zamanlarda sosyal inovasyona ait çeşitli yorum ve tanım yapılmaktadır. Sosyal inovasyon sosyal yeni bir çözüm, 'sosyal değişim' ile birlikte bir yenilik ya da sosyal girişimciliğin bir bölümü olarak benimsenmekteydi. Sosyal inovasyon kavramının doğru anlaşılabilmesi için diğer kavramların bir bölümü olarak değil bağımsız bir kavram olarak ele alınması gerekmektedir. Bilhassa günümüzde sosyal inovasyon toplumun sorunlarına çözüm bulmak için akademik ve politik ifadelerde yer almaktadır (Amanatidou vd., 2018). Caroli vd. (2018) sosyal inovasyon alanında birçok bilimsel araştırmalar ve tartışmalar yapılmasına rağmen net bir şekilde ortak bir noktaya varılamamasının hem bu kavramın nasıl değerlendirileceğinin tam olarak bilinmemesinden hem de sosyal inovasyon kavramının ölçütlerinin yanı sıra diğer etkileri ile ilgili belirsizliklerin hâkim olmasının bu kavramla ilgili bakış açılarında darlık oluşturmasından ve yapılan araştırmalarda kısıtlama oluşturmasından kaynaklandığını ileri sürmüştür. Bununla birlikte, literatürde birçok yazar tarafından sosyal inovasyon kavramına çeşitli anlamlar yüklenmesine rağmen herkes tarafından

kabul görmüş tek bir tanımı olmamasının yanı sıra pek çok tanımının bulunduğuna ve bunların tanımlama sürecinde oluşturduğu karmaşıklığa vurgu yapılmaktadır (Ateş, 2019a; Bund vd., 2013; Caulier-Grice vd., 2012; Krlev vd., 2014; Mariann ve Krisztina, 2018; Govigli vd., 2020). Bunun aksine, Goldenberg vd. (2009) sosyal inovasyonun evrensel bir tanımının olmamasına katılmakla birlikte son yıllarda sosyal politikacılar, araştırmacılar tarafından bu kavramın farklı açılardan değerlendirilerek birçok tanımının yapılması bu kavramda karmaşıklık yaratmayıp aksine zenginlik katmakta olduğu fikrini savunmaktadır.

Son yıllarda sosyal inovasyon kavramının açıklığa kavuşturulmasına ilişkin çabalarda ve yapılan akademik araştırmaların sayısında artış olduğunu ve akademik araştırmalarda ve politika tartışmalarında kavramın önemli hale geldiği konusunda ortak görüşler hâkimdir (Grimm vd., 2013; Mihci, 2019b; Wittmayer vd., 2017). Akademik camiada ve diğer camialarda sosyal inovasyon hususundaki çoğalan tartışma seviyesi, sosyal inovasyon kapsamında daha çok araştırmaya gereksinim olduğuna işaret etmektedir (Amanatidou vd., 2018)

Mihci (2019a)'e göre sosyal inovasyon ile ilgili araştırma ve çalışmalarda ki artışın nedeni teknolojik inovasyonların gelişmiş ve gelişmemiş ülkeler arasında bulunan büyük farkı kapatma konusundaki negatif bazı etkileri ile birlikte gelişmekte olan ülkelerdeki sosyal refah düzeylerinin iyileştirmeleri konusundaki hoşnutsuzluklar, sosyal inovasyon ile ilgili araştırma ve çalışmalardaki artışın sebepleri arasında sayılabilir. Yani sosyal inovasyon için yenilikçi eylemlerde memnun olunmayan eksikliklerin giderilmesi konusunda inovasyonu tamamlamak için ortaya çıktığı söylenebilir. Ziegler (2017)'de yaptığı çalışmasında sosyal inovasyonun öneminin giderek artmasını, inovasyonun sonucunda oluşan olumsuzluklara, memnuniyetsizliklere karşı sosyal inovasyonun daha adaletli ve sürdürülebilir sonuçlar oluşturabilme kabiliyetinden kaynaklandığı üzerinde durmuştur.

Toplumsal sorunlara çare bulmak ve gereksinimleri gidermek için sosyal inovasyon kavramı kapsamında gerçekleştirilen araştırmalar ve faaliyetlerdeki gelişmeler yani sosyal inovasyon temelinde teknoloji yapılarının kurulması ve aynı zamanda bu yapılara katkıda bulunulması hem toplum hem de dünya için büyük öneme sahiptir (Eliş, 2019; Yıldırım, 2016).

Sosyal inovasyon artık hem ekonomik hem de sosyal toplumlarda yasal bir kamu politikası olarak dünya çapında ilgiyle karşılanmaktadır. Obama yönetimi tarafından sosyal inovasyonun değerinin ve Beyaz Saray'da Sosyal İnovasyon Bürosu'nun kurulmasının kabul edilmesiyle birlikte sosyal inovasyon kavramı gelişmekte olan ülkelerin çoğunda küresel erişimini hızlandırmıştır. Dünyadaki sorunların çoğuna acil çözüm bulmak için bu kavramı benimsemeye yönelik ortak bir gönüllülük olduğu söylenebilir (Goldenberg vd. 2009).

Avrupa Birliği (AB) sosyal demokrasi, dayanışma, sivil katılım, adalet konusundaki güçlü mirasıyla, sürdürülebilir bir şekilde sosyal yeniliği mümkün kılmak ve büyütmek söz konusu olduğunda, özellikle verimli alanlar oluşturmaktadır. AB'nin lider stratejisi olan Avrupa 2020, akıllı, sürdürülebilir ve kapsayıcı bir ekonomiyi hedeflemektedir. Ayrıca, Avrupa'da ki çoğu devlet ve Avustralya, Yeni Zelanda, Çin, ABD, Kanada, Birleşmiş Milletler gibi pek çok devlet sosyal inovasyonu hedeflerine ulaşmak için keşfedilecek yollardan biri olarak göstermektedir (Özgenç, 2014; Weerakkody vd., 2014). Avrupada "Yoksullukla Mücadele Avrupa Platformu", "Avrupa için Dijital Bir Gündem" ve "Aktif ve sağlıklı yaşlanma" gibi inovasyon ortaklığındaki girişimlerde sosyal inovasyon ön plana çıkmaktadır (Özgenç, 2014).

Özdemir ve Ar (2015)'de yaptıkları çalışmada sosyal inovasyonun en çok ilişkili olduğu terimin sosyal girişimcilik olduğunu ve toplumsal beklentilerin sosyal inovasyonun oluşmasındaki en etkili faktör olduğunu belirlemişlerdir. Sosyal inovasyonun en çok bağlantılı olduğu kavramın sosyal girişimcilik olarak saptanması ile buradaki insan kaynağının değerine değinildiği söylenebilir. Yani sosyal girişimciliğin geliştirilmesine odaklanılırsa yeni sosyal yeniliklerin ortaya çıkması mümkündür. Sosyal girişimcilik ve sosyal inovasyon sorunların çözümünün bir parçasıdır, her ikisi de açıkça çözülmemiş sosyal sorunlara yenilikçi çözümler sunmayı, bireylerin ve toplulukların yaşamlarını iyileştirmek ve refahlarını artırmak için sosyal değer yaratma amaçlarının merkezine yerleştirmeyi amaçlamaktadır (OECD , 2010).

Dünyada birçok ülkede '*çarpık kentleşme'*, '*çevre kirliliği ve sorunları'*, '*trafik-ulaşım sorunları', 'işsizlik'*, '*yoksulluk', 'eğitim sorunları', 'şiddet', 'bağımlılık', 'sağlıksız yaşam'* ve günümüzde yaşanan Kovid-19 gibi *'salgın hastalıklar'* vb. bazı toplumsal-sosyal sorunlar yaşanmaktadır. Bu sorunlara dikkate alan bazı çalışmalar (Mulgan 2006; Weerakkody vd., 2014) sorunların çözümü olarak sosyal inovasyonu doğrudan göstermektedir. Görüldüğü üzere her geçen gün daha da farklılaşan kültürel ve sosyal ihtiyaçlar çeşitli yeni olgularla desteklenme ihtiyacını ortaya çıkarmaktadır (Mulgan, 2006). Bu toplumsal sorunların giderilmesi için yeni olgulara olan ihtiyaç pek çok çalışmada (Ateş, 2019a; Dainienė ve Dagilienė, 2016; Hochgerner, 2011; Ionescu, 2015; Weerakkody vd., 2014) sosyal inovasyon olarak adlandırılmıştır.

Literatürde sosyal inovasyon etkinliğinin ölçülmesi ile ilgili kaynak sıkıntısı yaşanmaktadır. Bu çalışma, sosyal inovasyonu veri zarflama yöntemini kullanarak ölçmeyi hedefleyen ilk çalışmalar arasında yer almaktadır. İnovasyon için Global İnnovation İndex, 2013-2019 yılları arasında kabul edilmiş veri kaynağı kullanılmaktadır. Sosyal inovasyon için kabul edilmiş biri veri kaynağı bulunmamaktadır. Bu çalışmada ülkeler bazında daha önce geliştirilmemiş olan sosyal inovasyon indexi oluşturulacak olması bu çalışmanın özgün değerini oluşturmaktadır. Birçok etkinin ürünü olarak oluşan sosyal inovasyon olgusunun genellikle sosyal girişimcilik ile ilişkili olduğunun belirtilmesi sosyal inovasyon göstergelerinin oluşturulması için yeterli olmamaktadır. Bu yüzden toplumda meydana gelen ciddi problemlerin üstesinden gelebilecek olan sosyal inovasyonun girdi ve çıktılarının neler olabileceği sorgulanması ve veri zarflama analizi ile Avrupa Birliği ülkeleri arasında sosyal inovasyon endexi meydana getirilmesi bu çalışmanın temel motivasyonunu oluşturmaktadır.

Çalışmada alternatif çıktı değişkenlerinin girdiler üzerindeki etkileri 4 farklı model kullanılarak incelenmiştir. Ayrıca 2016 ve 2017 yıllarına ait 31 Avrupa Birliği ülkesinin verisi kullanılarak veri zarflama analizi ile sosyal inovasyonun etkinliğini ölçmek amaçlanmaktadır. Analizde girdi değişkenleri olarak olarak ülkelerin sosyal koruma harcamalarının GSYH içindeki oranı, Ar-Ge harcamalarının GSYH içindeki oranı, Ar-Ge çalışanlarının aktif nüfus içindeki oranı, kültürel istihdamın toplam istihdam içindeki oranı kullanılmıştır. Çıktı değişkenleri olarak ise ülkelerin çevre koruma hizmetlerinin GSYH içindeki oranı, atık geri dönüşümünün yüzdesi, sağlıklı

yaşam yılları, karşılanmayan tıbbi ihtiyaçların yüzdesi, yolsuzluk endeksi, suç, şiddet, ve vandalizmin yüzdesi, kadınların iş gücüne katılım farkının toplam nüfus içindeki oranı, yoksuluk riski, eğitimden erken ayrılanların yüzdesi kullanılmıştır. Çalışmada kullanılan değişkenlere ait veriler Eurostat veri tabanından alınmıştır.

Tezin ikinci bölümünde, inovasyon ekosistemi başlığı altında inovasyonun ne olduğu ile ilgili literatürde yer alan çalışmalar sunulmuştur. Üçüncü bölümde sosyal inovasyon ile ilgili geniş literatür taraması yapılarak sosyal inovasyon ekosistemi başlığı altında sosyal inovasyonun teknolojik inovasyonla olan ilişkisine, sosyal girişimcilikle olan ilişkisine, günümüzde yaşanan Kovid-19 salgını ile olan ilişkisine ve girişimcilik sosyal girişimcilik farkları ile ilgili bilgilere yer verilmiştir. Dördüncü bölümde veri ve yöntem başlığı altında analizde kullanılan girdi-çıktı değişkenleri, karar verme birimleri (ülkeler) ve analizde kullanılan yöntem açıklanmıştır. Beşinci bölümde analiz sonucunda elde edilen bulgular raporlanmıştır. Son olarak altıncı bölümde sonuç ve öneriler sunulmuştur.

2. İNOVASYON EKOSİSTEMİ

2.1. İNOVASYON

İnovasyon sözcüğünün ortaya çıkışı 1540'lara kadar gitmektedir (Kahvecioğlu, 2017). 20.yy'ın ilk zamanlarında ortaya çıkan yenilik teorisinde dönemin en büyük iktisatçıları arasında yer alan Schumpeter'in çalışmalarının önemli ve öncü rolü bulunmaktadır (Śledzik, 2013; Weerakkody et al., 2014). Schumpeter'e göre; yenilikler fikirlerin ya da buluşların ticari olarak uygulanması şeklinde açığa çıkmaktadır (Fritsch, 2017). Yeniliklerin büyümenin kaynağı olduğu fikrini savunan Schumpeter'in inovasyon tanımı aşağıdaki beş hususu içermektedir (Fritsch, 2017);

> *''(1) Yeni bir malın… veya bir malın yeni bir niteliğinin tanıtımı.*
>
> *(2) Yeni bir üretim yönteminin sunulması,….*
>
> *(3) Yeni bir pazarın açılması,….*
>
> *(4) Yeni bir hammadde tedarik kaynağının veya yarı mamul malların fethi….*
>
> *(5) Bir tekel konumunun yaratılması… veya bir tekel konumunun bozulması gibi herhangi bir endüstrinin yeni örgütlenmesinin gerçekleştirilmesi.''*

Schumpeter'in önemine ve kazandırdıklarına değinen Fritsch (2017) çalışmasında Schumpeter'in yukarıda yer verdiğimiz üzere yenilikleri büyümenin temel kaynağı olarak ifade eden ilk iktisatçılardan biri olması kazandırdıklarının başında gelmektedir. İkincisi, Schumpeter'in, önemli yeniliklerin geliştirilip oluşturulmasında girişimciliğin önemine değinmiş olmasıdır. Üçüncüsü, ekonomik kalkınmayı dinamik bir yaklaşımla açıklamanın doğruluğunu vurgulayarak, bugün 'evrim teorisi' olarak adlandırılan teorinin temellerini oluşturması iken dördüncüsü 'sosyo-ekonomik' bir yaklaşımın önderi olan Schumpeter bu yaklaşımda 'bireysel motivasyonlar', 'kişilik', 'kültürler' ve 'tarihsel koşullar' gibi ekonomik kuramın içermediği unsurları belirtmesidir. Son olarak ise bu ekonomik olan ve ekonomik olmayan faktörlerin karmaşık etkileşimine odakları çevirmiştir ve 'inovasyon sistemleri' ve 'girişimcilik sistemleri' gibi çeşitli yaklaşımların oluşumunda önemli bir rol üstlendiğidir (Fritsch, 2017). Ayrıca Śledzik (2013)'e göre; Schumpeter'in, girişimciliğin hem özgün, emsalsiz bir 'üretim faktörü' hem de ekonominin büyümesini sağlayan önemli bir

‘sosyal girdi’ olduğu konusundaki vurgusu önemli katkıları arasındadır. Bu sebeple inovasyon kavramının geniş anlamları ile birlikte özelleşen türleri de incelenmelidir.

Ekonomik rekabette avantajı sağlamada inovasyon önemli bir unsur haline gelmiştir (Kahvecioğlu, 2017). Günümüzde hızlı gelişen teknolojilerin ve iyileşen ekolojik ortam şartlarının neticesinde tüketici gereksinimleri değişmektedir. Ayrıca pazarda birbiriyle eş ürünlerin bulunması ile birlikte tüketicilerin hangi ürünü tercih edeceklerine karar vermelerinde; fiyatının uygun olması, tesliminin hızlı olması ve sunulan hizmetin başarılı olması gibi bazı kriterler büyük önem taşımaktadır. Dolayısıyla bunlar farklılaşmaya olan gereksinimi günden güne arttırmaktadır (Bulut ve Arbak, 2012).

Karagöl ve Karahan (2014)’e göre; ‘*İnovasyon, yeni veya iyileştirilmiş ürün, hizmet veya üretim yöntemi geliştirmek ve bunu ticari gelir elde edecek hâle getirmek için yürütülen tüm süreçleri kapsar’*. Bu süreçler ancak yeni fikirlerin oluşması ile mümkün olmaktadır. Daha sonra sırasıyla; bu yeni fikirlerden oluşan yeni ürün ya da hizmet piyasaya tanıtılacak, ayırt edici özelliği ile müşterilerin ilgisini çekecek; dıştan alım ve dışa satışları yapılacak, kâr elde edecek, istihdam sağlayacak ve sonuç olarak küresel piyasada ülkelerin ya da şirketlerin rekabet gücü çoğalacaktır (Karagöl ve Karahan, 2014). Bulut ve Arbak (2012)’e göre ise ilerleyen ve seri şekilde değişen dünyada işletmeler için rekabet avantajını oluşturabilmenin en kuvvetli yolu inovasyondur. Bu avantajı elinde tutabilen işletmeler ise bu inovasyon sürecini başarı ile geçerek, yollarına daha güçlü devam edebilmektedirler (Bulut ve Arbak, 2012). Aslında inovasyon kavramı şirketlerle özdeşleşmiş olsa da bugün bu kavram toplum tarafından benimsenmiş bir kavramdır denilebilir. Oeij (2019)’a göre; inovasyonlar önce başlatılması daha sonra geliştirilmesi ve son olarak uygulanması sürecinden geçmektedirler.

Oslo Kılavuzuna göre inovasyon kavramı;

‘Bir yenilik, işletme içi uygulamalarda, işyeri organizasyonunda veya dış ilişkilerde yeni veya önemli derecede iyileştirilmiş bir ürün (mal veya hizmet), veya süreç, yeni bir pazarlama yöntemi ya da yeni bir organizasyonel yöntemin gerçekleştirilmesidir’ şeklinde tanımlanmaktadır’’ (Oslo Kılavuzu, 2005, s 51).

Yenilikçiler, bir toplumun ya da piyasanın ihtiyaçlarını gidermek kimi zaman da piyasada bulunmayan ihtiyacı oluşturmak için bir düşünceye odaklanmaktadırlar. Bu

yenilikçiler düşüncelerine kreatifliklerini de ekleyerek pazarla tanıştırdıklarında ya da piyasaya tanıttıklarında diğer inovasyonları harekete geçirir ve bunun yardımıyla küresel ya da yerel alanda inovasyonun yanında olan veya doğrulayan bilinmeyen yeni pazarlar oluşur ve üretkenlik fazlalaşır. Bu da yanında katma değeri ve maaşları daha fazla olan işleri bu ise beraberinde toplumsal zenginleşmeyi oluşturur. İnovasyonun oluşturduğu ekosistemde bütünsellik çok önemlidir. Bu sebeple, amaçlanan etkili ve verimli sonuca erişebilmek isteniyorsa ekosistem ayrı ayrı değil de bir bütün olarak incelenmelidir (MÜSİAD, 2012). Yani bu döngüyle inovasyondan etkilenen herkes inovasyon ekosisteme dâhil olur denilebilir.

Günümüzde mal ve hizmet yelpazesinin bolluğu içerisinde ülkeler ve işletmeler kendilerini diğerlerinden ayrıştırmak için yenilikler sunarak bu rekabetin kazananı olmak için çabalamaktadırlar (Erkek, 2011). Yeni fikirler ise yeni faaliyetleri oluşturmaktadır.

> *'Yenilik faaliyetleri, yeniliklerin uygulanmasına yol açan veya yol açması öngörülen tüm bilimsel, teknolojik, organizasyonel, finansal ve ticari adımlardır. Bazı yenilik faaliyetleri kendi başlarına yenilikçi iken, diğerleri yeni faaliyetler olmamakla birlikte yeniliklerin gerçekleştirilmesi için gereklidir. Yenilik faaliyetleri aynı zamanda, özel bir yeniliğin geliştirilmesi ile doğrudan ilişkili olmayan Ar-Ge'yi de içermektedir'* (Oslo Kılavuzu, 2005, s 51).

Ar-Ge ve inovasyonun birincil hedefi işletmelerin ve bugünkü tüketicilerin problemlerini veya gereksinimlerini doğru analiz edip bu ihtiyaçlar doğrultusunda incelemeler ve çalışmalar yaparak elverişli yeni mal veya hizmetin gerçekleştirilmesini sağlamak ve katma değer sağlayarak kendi faydasını maksimize etmektir (Erkek, 2011). Ar-Ge, inovasyon faaliyetlerinin oluşması için çok önemli bir yere sahiptir. İnovasyonun ortaya çıkış noktasını, bir gereksinimin nasıl giderilebileceği ve hangi gereksinimlerin giderilemediği düşüncesi oluşturmaktadır (Mulgan, 2006). Yenilikçilik kültürü ile yalnızca iktisadi, mali beklentiler amacı gütmeden aynı zamanda da toplum için değer yaratmak amaçlanmalıdır (Bulut vd., 2013). İnovasyon, modern toplumun göstergesi ve ekonomik sorunların çözümü için olmazsa olmazdır. Son on yılda, yenilikçilik literatüründe teknolojik yeniliğe eşlik eden "sosyal yenilik" kavramı da bunu destekler niteliktedir (Godin, 2012).

3. SOSYAL İNOVASYON EKOSİSTEMİ

3.1. Sosyal İnovasyon

Kapitalist sistem, İkinci Dünya Savaşı'nın ardından 60 yıldan fazla yıldır, 1991'de Sovyetler Birliği'nin dağılışından ve sistemlerin birbiriyle olan rekabetinin yok olmasından sonra ciddi oranda sorgulanmamasının yanı sıra küresel çapta sürekli yayılarak ve büyüyerek güçlenmiştir. Bu yüzden, inovasyon ifadesinin ekonomik temele dayandırılması olağan bir durumdur. Fakat, sosyal inovasyonlara verilen önem ve ilginin son yıllarda seri bir şekilde artması, 'endüstriyel inovasyon' paradigmasına ilişkin gelişmelerin gün yüzüne çıkmasını beraberinde getirmiştir (Hochgerner, 2011). Toplumların hareketli ve devamlı değişen bir yapısı vardır ve bu yapı ile birlikte toplumlarda yeni problemler ve gereksinimler meydana gelmektedir. Endüstriyel teknolojiler bu meydana gelen sorunların çözümünde ve ihtiyaçların karşılanmasında eksik kalabilmektedir. Ayrıca bazen bu problemlerin meydana gelmesine sebep olabilmektedir (Yıldırım, 2016). Bu yüzden meydana gelen bu problemleri aşmak, yeni gereksinimleri gidermek ve daha yaşanabilir bir çevre sağlamak amacıyla endüstriyel inovasyona dayalı teknolojiden yararlanılması kadar sosyal inovasyona dayalı teknolojiden yararlanılması da çok önemlidir ve günden güne yayılmaktadır (Yıldırım, 2016). Ayrıca bu paradigmada, inovasyon bütünsel olarak değerlendirildiğinde toplumsal değişimin tamamlayıcı parçaları olarak sosyal inovasyonların yanında teknolojik ve ekonomik inovasyonların da varlığı görülmektedir (Hochgerner, 2011).

Büyüyen ve sürekli yenilenen toplum yapıları, ülkelerin iktisadi ve insani açıdan ilerlemek ve toplumun refah içinde yaşayabilmeleri için türlü ekonomik modeller geliştirip yürürlüğe koymalarına neden olmaktadır. Giderek, bu yürürlüğe konulan ekonomik ve sosyal kalkınma modelleri, sosyal refahı elde etmede yetersiz kalmaktadır; çünkü bu iki model aynı zamanda yürütülememiştir. Bu nedenle ülkeler bu kalkınma modelleri yerine başka kalkınma modelleri bulmaya çalışarak odak noktası insan olan değişen büyüme modelleri üzerine çalışıp çabalamakta ve fikir alışverişi yapmaktadırlar (Ateş, 2019a). Günümüz toplumu, toplumsal kalkınma ve toplumsal uygulamaların etkili ve verimli olması için çeşitli çareler aramaktadır. Bu çare arayışı, toplumsal yapılarda, kişisel tutumlarda, alışılagelmiş metotlar da yoğun

değişim ihtiyacını ortaya çıkarabilmektedir. Bunun sonucunda toplumsal dönüşüm oluşabilmekte ve beraberinde çeşitli zorluklar da getirebilmektedir (Correıa vd., 2016).

Özellikle insanlık tarihinde önemli bir değişimin başlangıcı kabul edilebilecek Sanayi Devrimi ve sonrasında süregelen süreç toplumların ekonomik ve sosyal olarak yapılarında ciddi derecede değişmeler meydana getirmiştir (Ateş, 2018).

Toplumlarda çeşitli sebeplerle ilgili olarak bambaşka sorunlar yaşanmaktadır ve bu sorunlar toplumların en önemli özelliği olan 'dinamik olma' ile doğrudan ilişkilidir. Her ülkenin toplum yapısı ve refah düzeyleri farklılık göstermekle birlikte bu toplumların kendine özgür bir kültürü ve ekonomisi vardır denilebilir. Bu toplumsal farklılıklar her zaman sorunları ortadan kaldıramadığı gibi sorunları çeşitlendirebilmektedir.

Weerakkody vd. (2014) dünyada iklim değişimi, eşitsizliğin artışı, salgın hastalıklar ve kaynakların tükenmesi gibi bazı ciddi problemler yaşanmakta olduğunu ve toplumsal sorunların sadece gelişmemiş ülkelerde, ekonomik olarak zayıf ülkelerde yaşanmadığı ekonomik olarak çok gelişmiş ülkelerde de önemli toplumsal sorunların yaşanabildiğini vurgulamıştır.

Görülmektedir ki tüm dünyada toplumların belli başlı problemleri arasında; işsizlik, fakirlik, gelir dağılımı eşitsizliğinde olan artışlar, eğitime katılımın azlığı ve benzeri birtakım konular yer almakla birlikte, bunlar toplumların ana problemi olmaktadırlar.

Günümüzde, küresel bir pandemi haline gelen Kovid-19 hastalığı ile birlikte tüm dünyada çeşitli tedavi gereksinimleri ve bununla ilgili bazı teknolojik gereksinimler meydana gelmektedir. Bu pandemi yalnızca sağlık sorunları yaratmakla kalmayıp, sosyolojik, psikolojik, ekonomik ve politik birçok sorun ve ihtiyaç meydana getirmektedir. Okullar kapatılmak zorunda kalındığı için eğitimde yenileşmeye gidilerek eğitim ihtiyacı uzaktan online eğitim sistemleri ile giderilmeye çalışılmaktadır. Bununla ilgili devlet tarafından bilgisayar ve internet desteği sağlanmaya çalışılmaktadır. Fakat devlet herkese bilgisayar ve internet desteği sağlayamadığında bunun sonucunda fırsat eşitsizliği doğmaktadır. Maddi durumu yeterli olmayan öğrenciler bilgisayar ve interneti olmadığı için derslere girememektedir. Ya da bir evde iki üç çocuk olduğunda ayrı iki üç bilgisayara ihtiyaç duyulması problemi oluşmuştur. Kovid-19 ile birlikte evden çalışmalara yönelmeler artmaktadır. Devlet faizleri azaltıp kredi çekmeyi kolaylaştırmakta ve ödemelerin,

borçların ertelenmesini sağlamaktadır. Bütün bu desteklere rağmen pek çok kesimde sosyal sorunlar gözlemlenmeye devam etmektedir.

Görüldüğü üzere her geçen gün daha da farklılaşan kültürel ve sosyal ihtiyaçlar çeşitli yeni olgularla desteklenme ihtiyacını ortaya çıkarmaktadır (Mulgan, 2006). Bu toplumsal sorunların giderilmesi için sosyal inovasyona ihtiyaç duyulduğu konusunda literatürde fikir birliği bulunmaktadır (Ateş, 2019a; Dainienė ve Dagilienė, 2016; Hochgerner, 2011; Ionescu, 2015; Weerakkody vd., 2014).

21.yüzyılda oluşan toplumsal ve ekonomik değişimler, ekonomik ilkelerin ötesinde sosyal inovasyonlara ve bu inovasyonların uygulanmasına olan ihtiyacı ortaya çıkarmaktadır (Hochgerner, 2011). İnsanoğlunun maruz kaldığı, çözülemeyen sorunlara çözüm bulamayan klasik politikalardan ziyade, var olan bu kemikleşmiş sorunların ve bugün sosyal dönüşümden kaynaklanan yeni toplumsal problemler ve gereksinimlerin giderilmesine yardım edecek yeni yaklaşım ve uygulamalara yani sosyal inovasyona gereksinim olduğu ortadadır (Ateş, 2019a). Heinze ve Naegele (2012), sosyal inovasyonların başarılı olması için kurumsal düzenlemelerde değişiklikler yapılmasıyla ve iş birliği yapılarının oluşturulmasıyla mümkün olacağını vurgulamışlardır. *"Nasıl daha fazla kâr sağlarız?"* sorusuna ek olarak, *"Sosyal alanda nasıl yenilik yaparız?"*, *"Mevcut sosyal problemlere yeni çözümler bulabilir miyiz?"*, *"Potansiyel sosyal sorunlara ne tür çözümler üretebiliriz?"* gibi soruları da sormaya başlamak gerekmektedir (Okay, 2014).

3.1.1. Sosyal İnovasyon Ortaya Çıkışı

Fransız devriminden sonra ortaya çıkan 'sosyal inovasyon' kavramı o dönemde birden fazla anlama sahipti. O günlerde sosyal inovasyonun sadece olumlu değil aynı zamanda olumsuz bir etkisi de vardı. O dönemdeki yazarların birçoğu sosyal inovasyonu sosyalizm olarak görmüşlerdir ve bu görüş 20.yy'a kadar sosyal inovasyonun doğru anlaşılmasına engel olup, aşağılanmasına neden olmuştur (Godin, 2012). Fakat gün geçtikçe inovasyonun manasında özellikle 1789'dan sonra olumlu bir değişim gerçekleşmiştir. Bu olumlu değişimin etkisi sosyal inovasyon kavramının gittikçe anlaşılmaya başlanmasına neden olmuştur (Godin, 2012). Böylece teknolojik ilerlemelerin 1980'lerde başlayıp topluma yayılması ile birlikte bir fikir durumuna

gelmiştir ve artık günümüzde önemini büyük ölçüde arttırmıştır (Moulaert, MacCallum ve Hillier, 2013).

Günümüzde, sosyal inovasyon kavramını ilk kullananın kim olduğu hâlâ tam olarak bilinmemektedir (Moulaert, MacCallum ve Hillier, 2013). Bu belirsizlik bu konu ile ilgili çeşitli fikirler ortaya atılmasına neden olmuştur. İlk kullanımından bu yana bu kavram, sosyal girişim ve sosyal girişimcilik, sosyal faydalar sağlayan teknolojik yenilikler, kurumsal sosyal sorumluluk ve açık inovasyona yönelik olarak kullanılmaktadır (Caulier-Grice vd., 2012). Bunlar gibi birçok farklı şekillerde kullanılan sosyal inovasyon kavramının kullanımı 1960'lara kadar uzanmaktadır. Bu kavramın sosyal bilimler ve beşeri bilimler alanında yapılan ampirik çalışmalara atıf yapmak için kullanılması en eski referanslar arasında yer almaktadır (Caulier-Grice vd., 2012). Kahvecioğlu (2017)'e göre; sosyal inovasyon ilk olarak 1700'lü yıllarda Amerikalı Benjamin Franklin vasıtasıyla literatüre kazandırılmış olmasıyla birlikte Karl Marx, Max Weber gibi sosyologlar da bu kavramın üzerinde durmuştur. Bununla birlikte sosyal inovasyon, toplumsal ihtiyaçların giderilmesi için günümüzde ilgilenilen önemli bir konu halini almaya başlamıştır. Yeni veya iyileştirilmiş girişimler ve ürünlerle, karmaşık sorunları ortadan kaldırıp insanların yaşamlarını olumlu etkilemeleri hedeflenmektedir (Kahvecioğlu, 2017).

Oysa sosyal yaşamda bugün tecrübe edilen durumların çoğu başta toplum tarafından radikal ya da aykırı yenilikler olarak görülmüştü. Yüzyıllar önce, arabaları sürmek için herhangi bir insana güvenilebileceğine toplumun çok büyük kısmı inanmamışken, internet, anaokulu gibi örnekler de absürd olarak değerlendirilmiştir. Anlaşılacağı üzere birçok sosyal inovasyon örneğinin marjinal olmaktan çıkıp doğal süreçlere dönüştüğü görülmektedir (Mulgan, 2006). Türkiye'de de sosyal inovasyon örneklerinin varlığı geçmişe kadar uzanmaktadır; yazının keşfedilip yayılması, camilerin, kütüphanelerin kurulması, üniversitelerin inşa edilmesi o zamanki dönemdeki sosyal inovasyonların örnekleri arasında yer alabilir. Geçmişteki bu örneklerden sosyal inovasyondan günümüzde daha verimli ve etkili uygulamalar beklenmektedir denilebilir (Ateş, 2019a).

3.1.2. Sosyal İnovasyonun Önemi

Correıa vd. (2016)'e göre; günümüz toplum sistemimiz iktisadi büyüme ile birlikte toplumsal eşitsizlik, işsizlik gibi sorunlara odaklandığı için sosyal boyutu oldukça önemlidir. Genellikle 'sosyal' sıfatını içeren çoğu kavramın birbirini çağrıştırdığının düşünülmesinin yanı sıra bu kavramlar ortak kategorilerde de ele alınmaktadır. Oysa 'sosyal' alanda, tüm dünyada son yıllarda önemli bir mantalite değişimi ve dönüşümü meydana gelmektedir (Eliş, 2019).

Son dönemlerde inovasyona sosyal bir boyut kazandırılması fikri gün yüzüne çıkmıştır. Sosyal inovasyon kavramı çoğu alanda sosyal bir etki doğurup çok katılımcı ile gerçekleştirilen yenilikçi faaliyetleri birleştirip bu inovatif faaliyetleri daha görünür hale getirerek sosyal, toplumsal alandaki gereksinim ve problemlere çözümler yaratabilir. Dahası bu kavrama olan gereksinimi karşılama potansiyeline sahip olduğu görülmektedir (Ateş, 2019a). Bright ve Godwin (2010)'e göre; sosyal inovasyonun, belli başlı inovatif eylem şekli veya yöntemi şeklinde karakterize edilmesi çoğunlukla mümkün olamamaktadır. Sosyal inovasyona, 'sosyal' bir perspektiften bakıldığında toplumundaki herkesin ortak sorununa etkili çözümler bulunması amacıyla çalışmak temelinde kuramsal bir yaklaşım ihtiyacı doğmaktadır. Amanatidou vd. (2018)'e göre sosyal inovasyon kavramın sosyal boyutu ile bu yeniliklerin sadece sosyal bir amaç edindiklerini, problemleri ve gereksinimleri toplumsal açıdan inceleyip araştırdığı ve bu inovasyon sürecine toplumun etkin bir şekilde içine aldığı ve toplumun etkinliğinin giderek arttırdığı çıkarımında bulunulabilir.

Sosyal inovasyona dair toplumsal hareket odaklı çalışmalardan öğrenilecek oldukça fazla şey vardır. Bu sayıca fazla yeni ve etkin fikir, ürün, süreç ve faaliyetlerle birlikte inovasyonu oluşturan bu toplumsal hareketi odağına alan araştırmalar bu konu kapsamında ortada olmayan türlü özelliklerin üzerinde duracağını ve bu sosyal hareketlerin kapsamının sosyal inovasyonlara göre fazla olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Ayrıca yeni bir kavram olan bu sosyal hareketlerin sosyal inovasyonları oluşturduğunu ve toplumsal meselelerde çözüme ulaştırabilir olduğunu görmek mümkündür. Bundan ötürü, tüm dünyayı saran bu sosyal inovasyon kavramını kavrayabilmek adına bu toplumsal hareket araştırmalarından yararlanılabilir (Smith, 2014).

Mevcut yapıların ve politikaların çözüm bulamadığı günümüz sorunlarına sosyal inovasyonun yerel, ulusal ve küresel ölçekte çözebileceğine dair umut vardır (Ionescu, 2015). Bu sebeple ülkeler, sosyal adaleti ve sosyal refahı elde edip sağlamlaştırmak için sosyal inovasyonu hem yerel ve ulusal hem de uluslararası politikalarına dâhil etmeyi amaçlamaktadırlar (Ateş, 2019a).

Sosyal inovasyon artık dünya çapında hem ekonomik hem de sosyal toplumlarda yasal bir kamu politikası olarak ilgiyle karşılanmaktadır. Obama yönetimi tarafından sosyal inovasyonun değerine vurgu yapılması ve Beyaz Saray'da Sosyal İnovasyon Bürosu'nun kurulmasıyla birlikte sosyal inovasyon kavramı gelişmekte olan ülkelerin çoğunda küresel erişimi hızlandırmıştır. Dünyadaki sorunların çoğuna acil çözüm bulmak için bu kavramı benimsemeye yönelik ortak bir gönüllülük olduğu söylenebilir (Goldenberg vd. 2009).

Sosyal dönüşüm ile uyum içinde olabilecek iktisadi, kültürel ve sosyal içerikli yeni süreç, düşünce ve modellerin meydana getirilmesinin önemini Avrupa Birliği ve pek çok gelişmiş ülkenin hükümeti özümsemektedirler. Literatür incelendiğinde başlangıçta yalnızca teknolojik ve ekonomik yönüyle incelenen inovasyon kavramının 1990'lı yıllardan başlayarak 'sosyal' boyutu ön plana çıkmıştır. Bununla birlikte 'sosyal inovasyon' kavramı ve bu kavramın uygulanması hususunda birtakım araştırmalar yapılmaya başlanmıştır. Böylelikle sosyal inovasyon kavramı sadece teorik olarak değil aynı zamanda pratik olarak da günden güne gelişmiş ülkelerde ki yerini artırmıştır (Ateş, 2019a).

Avrupa Birliği (AB) sosyal demokrasi, dayanışma, sivil katılım, adalet konusundaki güçlü mirasıyla, sürdürülebilir bir şekilde sosyal yeniliği mümkün kılmak ve büyütmek söz konusu olduğunda, özellikle verimli alanlar oluşturmaktadır. AB'nin lider stratejisi olan Avrupa 2020, akıllı, sürdürülebilir ve kapsayıcı bir ekonomiyi hedeflemekteydi. Ayrıca, Avrupa'da ki çoğu devlet ve Avustralya, Yeni Zelanda, Çin, ABD, Kanada, Birleşmiş Milletler kuruluşları gibi diğer devletler de sosyal inovasyonu hedeflerine ulaşmak için keşfedilecek yollardan biri olarak göstermektedir (Özgenç, 2014; Weerakkody vd., 2014). Avrupa da "İnovasyon Birliği10", "Yoksullukla Mücadele Avrupa Platformu", "Avrupa için Dijital Bir Gündem" ve "Aktif ve sağlıklı yaşlanma" gibi inovasyon ortaklığındaki girişimlerde sosyal inovasyon ön plana çıkıyor (Özgenç, 2014). Buradan bilim ve teknoloji aracılığı ile

demokratik katılımın desteklenmesinin, sosyal yeniliklerle teknolojik yenilikler arasındaki ilişkiyi güçlendirerek ülkelerin kalkınmalarının gelişmesinin koşulu olduğu sonucuna varılabilmektedir (Núñez Jover ve López Cerezo, 2008). Bilim ve teknoloji, sosyal inovasyonları mümkün hale getirebilir. Diğer bir deyişle birçok pozisyonda sosyal inovasyon için gereken sosyal eylemlerin meydana gelmesi için gereken zemini, temeli veya dağıtılmış platform ihtiyacını karşılayabilirler (Amanatidou vd., 2018).

Amanatidou vd. (2018) sosyal inovasyonun 'ekonomi', 'sosyoloji', 'çevre', 'psikoloji' ve 'coğrafya' bilimleri gibi birçok bilimsel disiplinden meydana geldiğini vurgulamıştır. Ayrıca 'sosyoloji', 'tarih', 'psikoloji' ve 'ekonomi' gibi çeşitli alanlardan sosyal inovasyon terimine karşı gösterilen ilgide ciddi bir artış yaşandığına değinmiştir.

Krlev vd. (2014)'e göre; sosyal inovasyon kavramına karşı araştırmalar da artan ilginin ve bunun sonucunda kavramın önemindeki artışın sebeplerinden biri;

> *'AB Lizbon gündeminde ve dünyanın başka yerlerinde formüle edildiği gibi, toplumların yaşayabilirliğini sürdürme ve geliştirmenin yanı sıra kendi kendini düzenleyen ve problem çözme kapasitelerini güçlendirme emellerine yanıt vermesidir'* (Krlev vd., 2014).

Dainienė ve Dagilienė (2016)'e göre sosyal inovasyonun 2000'li yıllardan beri önemindeki bu yükselişi bu kavramın toplumdan, araştırmacılara, politika yapıcılar ve iş âleminden sosyal inovasyon kavramına büyük ilgi gösterilmesine bağlamaktadır. Bunların tamamının sağlık, yoksulluk, küresel ısınma, doğal kaynaklardaki azalışlar vb. gibi tüm dünyayı ilgilendiren problemlerin incelenmesi konusunda ortak toplumsal gayeleri bulunmaktadır. Ayrıca giderek yükselen bu sosyal, çevresel, demografik sorunların giderilmesinde sosyal inovasyon en elverişli araçlardan biridir. Fakat sosyal inovasyon kavramına karşı artan bu ilgiyi yalnızca toplumsal sorunların meydana getirdiğini anlamak doğru değildir. Bununla birlikte bireysel fayda ve hak edilmiş gelir gibi yaşam tatmininin başlıca faktörleri tarafından yaşam kalitesi ilgili kaygı vb. gibi toplumsal kaymalar meydana gelmektedir (Bund vd., 2013).

Ek olarak, toplumsal sorunlara çare bulmak ve gereksinimleri gidermek için sosyal inovasyon kavramı kapsamında gerçekleştirilen araştırmalar ve faaliyetler de ki gelişmeler yani sosyal inovasyon temelinde teknoloji yapılarının kurulması ve aynı

zamanda bu yapılara katkıda bulunulması hem toplum hem de dünya için büyük öneme sahiptir (Eliş, 2019; Yıldırım, 2016).

Son yıllarda sosyal inovasyon kavramının açıklığa kavuşturulmasına ilişkin çabalarda ve yapılan akademik araştırmaların sayısında artış olduğunu ve akademik araştırmalarda ve politika tartışmalarında kavramın önemli hale geldiği konusunda ortak görüşler hâkimdir (Grimm vd., 2013; Mihci, 2019b; Wittmayer vd., 2017). Akademik camiada ve diğer camialarda sosyal inovasyon hususundaki çoğalan tartışma seviyesi, sosyal inovasyon kapsamında daha çok araştırmaya gereksinim olduğuna işaret etmektedir (Amanatidou vd., 2018)

Eliş (2019)'a göre; sosyal inovasyon kavramına ilişkin araştırmalar yapan üniversitelerde bulunan birimlerin ve merkezlerin, bu kavram kapsamında belirli yetkinliğe ulaşmış sosyal girişimler ve sivil toplum kuruluşlarında kuluçka merkezleri, hızlandırıcı programların miktarında artışları beraberinde getirmektedir. Kuluçka merkezleri ve hızlandırıcı programlar kapasite geliştirmek için kullanılan inovatif çözüm modelleridir. Bu yüzden, sosyal inovasyon ekosisteminin oluşmasında kuluçka merkezleri ve hızlandırıcı programlarda ki ilerlemeler oldukça önemlidir. Bu inovatif çözüm modelleri sağlam ekosistemlerin oluşturulmasına ve devamlılığının sağlanmasına yardımcı olmaktadırlar. Aynı zamanda paydaşların karşılıklı ilişkilerine ve iletişime geçmelerine olanak sağlayarak ve tasarımsal düşünme vb. metotların diğer disiplinler aracılığı ile kullanılarak bu vasıtayla çözüm kapasitesini yükseltmektedir.

Mihci (2019a)'e göre teknolojik inovasyonların gelişmiş ve gelişmemiş ülkeler arasında bulunan büyük farkı kapatma konusundaki negatif bazı etkileri ile birlikte gelişmekte olan ülkelerde ki sosyal refah düzeylerinin iyileştirmeleri konusundaki hoşnutsuzluklar, sosyal inovasyon ile ilgili araştırma ve çalışmalardaki artışın sebepleri arasında sayılabilir. Yani sosyal inovasyon için yenilikçi eylemlerde memnun olunmayan eksikliklerin giderilmesi konusunda inovasyonu tamamlamak için ortaya çıktığı söylenebilir. Ziegler (2017)'de yaptığı çalışmasında sosyal inovasyonun öneminin giderek artmasını, inovasyonun sonucunda oluşan olumsuzluklara, memnuniyetsizliklere karşı sosyal inovasyonun daha adaletli ve sürdürülebilir sonuçlar oluşturabilme kabiliyetinden kaynaklandığı üzerinde durmuştur.

von Jacobi ve Chiappero-Martinetti (2017)'e göre sosyal inovasyona günden güne artan ilginin sebebi bu kavramın sosyal bilimlerde 'akıllı ve kapsayıcı büyüme' de toplumları geliştirme ve değiştirmede, insanları güçlendirme konularındaki geniş çaplı beklentilerdir.

Daha önce bahsedildiği üzere, toplumların yaşadığı ve ileride yaşayabileceği sorunların üstesinden gelmenin ancak sosyal inovasyonların yaygınlaştırılması ile çözülebileceği konusunda araştırmacılar, uygulayıcılar, politika yapıcılar ve diğerleri arasında görüş birliği gitgide artmaktadır (Weerakkody vd., 2014).

3.1.3. Sosyal İnovasyon Tanımları

Literatürde sosyal inovasyon kavramının gelişmekte olan, melez, fikir birliklerinin bulunmadığı yani belirsiz ve tartışmalı bir kavram olduğu konusunda görüş birliği bulunmaktadır (Amanatidou vd., 2018; Caulier-Grice vd., 2012; von Jacobi ve Chiappero-Martinetti, 2017; Unceta vd., 2016; Ziegler, 2017). Bununla birlikte, literatürde birçok yazar tarafından sosyal inovasyon kavramına çeşitli anlamlar yüklenmesine rağmen herkes tarafından kabul görmüş tek bir tanımı olmamasının yanı sıra pek çok tanımının bulunduğuna ve bunların tanımlama sürecinde oluşturduğu karmaşıklığa vurgu yapılmaktadır (Ateş, 2019a; Bund vd., 2013; Caulier-Grice vd., 2012; Krlev vd., 2014; Mariann ve Krisztina, 2018; Govigli vd., 2020).

Caroli vd. (2018) sosyal inovasyon alanında birçok bilimsel araştırmalar ve tartışmalar yapılmasına rağmen net bir şekilde ortak bir noktaya varılamamasının hem bu kavramın nasıl değerlendirileceğinin tam olarak bilinmemesinden hem de sosyal inovasyon kavramının ölçütlerinin yanı sıra diğer etkileri ile ilgili belirsizliklerin hâkim olması bu kavramla ilgili bakış açılarında darlık oluşturmasından ve yapılan araştırmalarda kısıtlama oluşturmasından kaynaklandığını ileri sürmüştür. Bunun aksine, Goldenberg vd. (2009) sosyal inovasyonun evrensel bir tanımının olmamasına katılmakla birlikte son yıllarda sosyal politikacılar, araştırmacılar tarafından bu kavramın farklı açılardan değerlendirilerek birçok tanımının yapılması bu kavramda karmaşıklık yaratmamakta aksine zenginlik katmakta olduğu fikrini savunmaktadır.

Sosyal inovasyon, büyüyen demografik, sosyal ve çevresel sorunların çözülmesi ile ilgili derinlemesine problemlerle başa çıkmak için uygun araçlardan biridir. Sosyal inovasyon, sosyal gereksinimleri gidermek amacıyla yeni veya iyileştirilmiş bir ürün

veya süreç oluşturmak için çeşitli kaynaklar ve varlıklar gerektiren karmaşık bir süreçtir (Dainienė ve Dagilienė, 2016).

Mariann ve Krisztina (2018)'de sosyal inovasyon kavramının şeffaf ve tutarlı bir yapısının oluşturulmasının temel bir gereksinim olduğunu vurgulamıştır. Bu fikrini sosyal yeniliklerin toplumun refahını artırmak, toplumun problemlerini gidermek gibi bazı ortak özelliklerinin yanında bu kavramla ilgili birçok farklı yaklaşım olduğuna dayandırmıştır.

Goldenberg vd. (2009) sosyal inovasyon kavramının evrensel bir tanımının geliştirilebilmesi için bu kavramın temel unsurları, bileşenleri ve gelişimine destek olacak olan etkenlere hâkim olmak için daha fazla çalışmaya gereksinim olduğunu ortaya koymuşlardır. Bu sosyal gereksinimleri, toplumsal problemleri incelemek için sosyal inovasyonlar yönetim şekli olarak gün yüzüne çıkmaktadır. Ayrıca bu kavramı destekleyen sosyal inovasyon ekosistemlerinin geliştirilmesi, bu kapsamda yapılan sosyal girişimlerin, araştırmacıların ve politika yapıcıların kuvvetlenmesi açısından önem taşımaktadır. Çünkü *'sosyal inovasyon ekosistemi'* kavramı, bu kapsamda yapılan sosyal girişimlerin ilerleyebileceği durum ve şartları önemseyip buralara dikkat çekmektedir (Pel vd., 2019).

Çalışmada birçok gözden geçirdiğimiz ve incelediğimiz tanımlara dayanarak, tanımların temelinin toplumsal sorunların çözülmesine ve toplumun ihtiyaçlarının giderilmesine dayanmakta olduğu çıkarımını yapabiliriz.

Bund vd. (2015) sosyal yeniliğin merkezinin açık bir şekilde yerine getirilmemiş sosyal gereksinimlere odaklanmak olduğunu düşünmektedir.

Mulgan (2006) sosyal inovasyonu *'bir sosyal ihtiyacı karşılama amacı ile motive eden ve temel olarak sosyal olan kuruluşlar tarafından ağırlıklı olarak dağılmış olan yenilikçi faaliyet ve hizmetleri ifade eder' şeklinde tanımlamıştır.*

Mulgan vd. (2007)'de sosyal yenilikleri, toplumsal amaçlara ulaşmak için işe yarayan yeni fikirler olarak belirtmişlerdir. Sosyal yenilikleri '*sosyal ihtiyaçları karşılayan ve yeni sosyal ilişkiler veya iş birlikleri yaratan yeni fikirler (ürünler, hizmetler ve modeller)'* olarak tanımlamışlardır.

Antadze ve Westley (2010)'da yaptıkları çalışmalarında sosyal inovasyonu, *'bir sosyal soruna veya ihtiyaca yönelik olarak oluşturulan ve sonuçta içinde yaratıldığı sosyal sistemin kaynak, yetki ve anlamını derinden değiştiren herhangi bir ürün, süreç, tasarım, girişim veya program olarak'* tanımlamışlardır.

Caulier-Grice vd. (2012) emsal olarak sosyal inovasyonu eşanlı olarak bir toplumsal gereksinimi halihazırdaki çözümlerden daha etkin şekilde gidererek aynı zamanda yeni veya iyileştirilmiş kabiliyet, ilişki, yapı ve kaynakların daha verimli kullanılmasına neden olan yepyeni *(ürünler, hizmetler, modeller, pazarlar, süreçler vb.)* çareler olarak tanımlamaktadır. Yani sosyal inovasyonlar toplum için iyi olmanın yanı sıra toplumun hareket etme kabiliyetini güçlendirir.

Özgenç (2014)'de sosyal inovasyonları toplumsal sorunlara yenilikçi çözümler oluşturulması şeklinde tanımlamaktadır.

Bu tanımları destekler nitelikte olan Ateş (2019b) de; sosyal inovasyonu en basit şekliyle, odağında toplumsal menfaatler olan insanların yaşam kalitelerinin artırılmasında ve sosyal refahı sağlamak amacıyla toplumsal ihtiyaçların ve toplumun yüzleşmek zorunda kaldığı sorunlar ve dönüşümler karşısında yeni ve etkin düşünce, ürün, süreç, yöntem ve iş birliklerinin birleşimi olarak tanımlamıştır.

Benzer şekilde Mariann ve Krisztina (2018) de toplumun gereksinimlerini gidermeyi hedefleyen sosyal inovasyon kavramının topluluk seviyesinde yerel olarak çözümlenebilecek sorunları çözüme kavuşturma odaklı yenilikçi fikirlerinin toplumsal faydalarına dikkat çekmektedir.

Schimpf vd., (2017)'de genel olarak Mariann ve Krisztina (2018)'in fikrinin temeli niteliğinde olsa da sosyal inovasyonların toplumsal gereksinimleri gidermesinin yanı sıra yalnızca toplumsal problemlere değil aynı zamanda ekonomik problemlere de çözüm bulmayı hedefleyen yeni çözümler olduğuna da değinmektedir. ASBÜ (2018) tarafından yapılan çalışmada da sosyal inovasyonlar sadece toplumda meydana gelen problemlere değil ekonomik problemlere, hatta çevresel problemlere verimli, etkili ve sürdürülebilir çareler sağlayan yenilikçi fikirler meydana getirmektedir.

Sosyal inovasyon, dünyada meydana gelen toplumsal sorunları yenilikçi yollarla inceleyerek çözümlemeyi amaçlamaktadır. Ayrıca bu sorunlar kimi zaman iklim değişikliği ile mücadele edecek kadar büyük ölçekli olabilecekken kimi zaman da oldukça küçük ölçekli olabilmektedirler (Goldenberg vd., 2009).

Anderson vd. (2014) benzer şekilde sosyal inovasyonu, eşitlik, adalet ve güçlendirme etkisine sahip sosyal zorlukların yeni çözümleridir şeklinde tanımlamışlardır. Ayrıca sosyal yenilikler kırsal bölgelerde de o bölgelerde yaşayan insanların hayat şartlarını iyileştirmek ve meydana gelen sorunları giderebilmek için yeni çözümler sunmaktadır (Govigli vd., 2020).

Cahill (2010) sosyal inovasyonu en basit haliyle, işe yarayan yeni fikirlerle ilgili olduğu fikrini savunmaktadır. Yoksulluk, evsizlik ve şiddet, hâlâ çözüm arayan bir alana ihtiyaç duyan sosyal sorunların örnekleridir. Sosyal inovasyon, bu sorunları çözmek için yeni öğrenme ve stratejiler uygulayarak bu zorlukları giderir.

Malhotra vd. (2009) çalışmalarında inovasyon kavramında sosyal ilerleme ve sosyal değişim kavramlarının yanında sosyal adalet kavramının önemine dikkat çekerken aslında bu tanımlarının sosyal inovasyon kavramı ile de uyumlu olduğuna değinmektedirler.

> Malhotra vd., (2009) sosyal inovasyonu; '*kalkınma aktörleri olarak kadınlara yapılan akıllı yatırımların, hane halklarına, topluluklara ve daha geniş kalkınma süreçlerine de fayda akışını destekleyebileceği anlayışıyla, doğrudan kadınlara daha fazla refah ve güçlendirme için tahakkuk eden değer ihtiyacını dengeler'* şeklinde tanımlamaktadırlar.

Mulgan (2006), eğer insanlar yaşadıkları hayatı tercümanlığını yapmakta ve yaşadıkları sorunların giderilmesinde ehli olabilirlerse bu yetinin sosyal inovasyonun gelişmesinde çok önemli bir rol oynayacağına değinmektedir.

Sosyal inovasyonların amacı, yeni fikirler bularak ekonomik açıdan muhtaç, sosyal açıdan korunmasız ve mekânsal olarak birbirlerinden ayrı olan grupların güçlerini arttırıp tekrar irtibata geçirmek için inovatif işbirliği planlarına destek olup cesaretlendirerek toplumsal bütünleşme sürecini kolaylaştırıp hızlandırmaktır (S. Alijani vd., 2016).

Toplumun hürriyetleri ve demokratik kazanımları koruma becerisini sosyal inovasyon kavramının önemini arttırmaktadır. Ayrıca sosyal inovasyon yeni sosyal faaliyetlere ortam hazırlayarak toplumun değişime olan önyargısını kırmakta ve toplumun daha çok bilinçlenmesine sebep olmaktadır (Topsakal ve Yüzbaşıoğlu, 2017). Böylelikle sosyal ihtiyaçları hedef alan, herkesin faydasını gözeten ve sosyal adalet çıktılarına dikkatini veren sosyal inovasyonlar başarılı bir şekilde uygulandığında sosyal inovasyoncuların dikkat çektikleri bu sorunların sebeplerini giderebilecek sosyal değişim yaratabilirler (Anderson vd., 2014; Erbil, 2015; Harrisson, 2012; Goldenberg vd., 2009; TEPSIE, 2014).

Jiang ve Thagard (2014) çalışmalarında sosyal inovasyonları *'sosyal ihtiyaçların motive ettiği ve bu ihtiyaçları karşılayarak topluma değer katan yaratıcı ürünler ve değişimlerdir'* şeklinde tanımlamışlardır.

Harrisson (2012) sosyal inovasyonun değişim ve sosyal dönüşüm süreci olarak tanımlanabileceğini vurgulamıştır. Sosyal inovasyonun hem sosyal değişimle bağlantılı olduğunu hem de topluluk bağlarını yeniden kurmanın birden fazla yolu olmakla birlikte sosyal inovasyonun en önemli ve en umut verici olan yollardan biri olduğunu vurgulamıştır. Aynı zamanda sosyal inovasyonun yalnızca rasyonellik veya faydacılık temelli bir anlayışı reddederek topluma dayanışma getirdiğine, kullanıcılar için faaliyetler ve hizmetler önerdiğine değinmiştir (Harrisson, 2012).

3.1.4. Sosyal İnovasyonun Amacı

Sosyal sorunların birçoğuna etkili ve sürdürülebilir çözümler bulma epeyce zordur ve çözümler, iş yaratmak için başarılı yeniliklerin yanı sıra onunla ilişkili birçok faktörü gerektirebilir. Ancak, uzun vadeli yoksulluk ile ilişkili sağlık, eğitim, ekonomik, politik ve kültürel sorunların sürdürülebilir şekilde hafifletilmesi gibi sosyal sorunlara yönelik çözümler, genellikle mevcut istikrarlı durumların temelini oluşturan başarılı iş girişimciliğinin testi, uygulanabilir bir kuruluşun oluşturulmasıdır. Genellikle var olan istikrarlı durumların temelini oluşturan politik, ekonomik ve sosyal sistemlerde temel dönüşümleri ile uzun vadeli yoksulluk ile ilişkili sağlık, eğitim, ekonomik, politik ve kültürel sorunların sürdürülebilir bir şekilde azaltılması gibi sosyal sorunlara yönelik çözümler bulunabilir (Alvord vd., 2002). Sosyal inovasyonlar toplumda meydana gelen problemleri çözmeyi ve ihtiyaçları gidermeyi amaçlamaktadırlar.

3.1.5. Sosyal İnovasyon Süreci

Sosyal problemleri oluşturan etkenlerin yok edilmesi veya olumsuz etkisinin asgari düzeye indirilmesi böylece bu sosyal problemlere çare bulunmasının amaçlandığı süreç sosyal inovasyon sürecidir. Sosyal inovasyon süreci ile 'sistemsel dönüşüm' hedeflenir (Erbil, 2015). Benzer şekilde Dainienė ve Dagilienė (2016) da sosyal inovasyonun esas amacının sistemik değişim olduğunu vurgulamaktadır. Bu aşamada sonuçların yalnızca uzun vadeli süreçte olmasından dolayı sosyal yenilik sürecinin ölçülmesini geciktirebileceğine değinmektedir. Bu sırada sosyal yenilikler meydana gelen problemleri ele almaktadırlar ve böyle sistemsel değişiklik meydana getirmektedirler denilebilir.

Literatürde sosyal inovasyonun süreci ile ilgili farklı bazı fikirlere rastlamak mümkündür (Datta, 2011; Mulgan, 2006). Mulgan (2006) sosyal inovasyon sürecini dört aşamaya ayırmıştır. İlk olarak gereksinimlerin belirlenmesini; ikinci olarak umut vaat eden fikirler oluşturulup bu fikirlerin uygulamalı test edilmesini; iletişimin önemli koşul olduğu üçüncü aşamada bu test sonucunda fikrin uygulanması gerektiğine karar verildikten sonra bu fikir yetiştirilebilir, çoğaltılabilir veya uyarlanabilir. Öğrenme ve uyum süreci olan son aşama da yenilikler değişmeyi sürdürmektedir. Düşünceleri ortaya atanların beklentilerinden daha değişik şekillere dönüştürebilmektedir. Uygulamalar, çalıştıkça ve kurumlar bu uygulamaları nasıl çalışacaklarını keşfetmeye başladıkça daha net ve resmi şekilde gelişirler. Bu fikirin yeni ortamlarda uygulandıkça iyice güzelleşeciğini ortaya koymaktadır. Datta (2011) ise sosyal inovasyon sürecini başlangıç, gelişme ve ölçeklendirme aşamalarından oluşan dinamik bir süreç olarak adlandırmaktadır. Ayrıca liderlik sağlayan süreçte sosyal girişimcilerin kilit aktörler olduklarını vurgulamaktadır.

3.1.6. Sosyal İnovasyonun Aşamaları

Murray, Caulier-Grice, Mulgan (2010)'a göre sosyal inovasyon 6 aşamadan oluşmaktadır;

1.aşama; İstemler, ilhamlar ve teşhisler: Bu aşama, inovasyon gereksiniminin üzerinde duran bütün etkenler ve yeniliği canlandıran ilhamları içermektedir. Ayrıca bu

aşamada yalnızca sorunun ya da sorunun bulgularının belirlenmesi değil bu sorunun esas sebeplerinin araştırılıp incelenmesi önem taşımaktadır.

2.aşama; Öneriler ve fikirler: Bu aşama ise fikir geliştirilip üretilmektedir.

3.aşama; Prototip ve pilotlar: Burada fikirler uygulamalı olarak deneme yanılma yoluyla sınanarak ölçülmektedir.

4.aşama; Sürdürme: Fikir sıradan bir uygulama haline geldiğinde bu fikirleri belirginleştirip, bu inovasyonu geliştirecek olan firmanın, sosyal girişimin ya da yardım kuruluşunun finansal sürdürülebilirliğinin devamlılığı olsun diye bütçe akışları ifade edilip belirlenmelidir.

5.aşama; Ölçekleme ve difüzyon: Bu aşamada, başarılı yeni bir modeli yaymak için talebin nasıl harekete geçirildiğinin yanı sıra talebin önemine değinilmektedir.

6.aşama; Sistemik değişim: Sosyal yeniliklerin son hedefi budur. Çoğunlukla, sosyal hareketler, iş modelleri, veriler, yasalar ve yönetmelikler ve benzeri birden fazla ögenin etkileşimini kapsamaktadır.

3.1.7. Sosyal İnovasyon Boyutları

Birçok farklı disiplin ve yaklaşımın ilgi alanına giren sosyal inovasyonlar farklı boyutlarda ortaya çıkabilmektedirler. Sosyal inovasyonun boyutları üzerine birden fazla görüş bulunmaktadır (Bund vd., 2005; Correıa vd., 2016; Moulaert vd., 2005). Moulaert vd., (2005); sosyal inovasyonun üç boyutunun üzerinde durmuşlardır. Bu boyutlardan birincisi günümüzde giderilmeyen insan gereksinimlerinin karşılanmasını içeren; içerik/ürün boyutu, ikincisi, karşılanmayan ihtiyaçların karşılanabilmesini mümkün kılan muhtaç grupların haricindeki herkesin topluma katılımını artıran özellikle yönetişim ile ilgili değişimleri içeren; süreç boyutu, üçüncüsü ise insanların gereksinimlerinin ve katılımının hoşnutluğunu artırmak amacıyla gerekli olan sosyo-politik kapasitenin artırılması ve kaynaklara erişimin artırılmasını içeren; yetkilendirme/güçlendirme boyutudur (Moulaert vd., 2005). Bunun üzerine Bund vd. (2015), sosyal inovasyonun ürün boyutunun ana ölçüt olduğunu varsaymaktadırlar. Bununla birlikte sadece süreç ve güçlendirme/yetkilendirme boyutları bir sosyal inovasyonun varlığı için yeterli olmadığı görüşünü benimsemektedirler.

Correıa vd. (2016) sosyal inovasyonun boyutlarını; aktörler boyutu, sosyal ihtiyaçlar boyutu, süreç boyutu, sosyal gelişmelerin ve cevabın boyutu ve yenilikçilik boyutu olmak üzere beş gruba ayırmışlardır.

-Aktörler boyutu; sosyal inovasyon girişimlerinde örgütsel aktörün öncü bir rolü olduğu inancı hâkimdir

-Sosyal ihtiyaçlar boyutu; yerine getirilmemiş sosyal ihtiyaçları belirlemek

-Süreç boyutu; yönetişim ve katılım mevzubahis olduğunda sosyal ilişkilerin yönetilmesi

-Yenilikçilik boyutu; uygulanan fikirlerin yenilikçi kapasitesine işaret etmesi,

-Sosyal gelişmelerin ve cevabın boyutu; toplum tarafından ulaşılan sosyal gelişmelerin yayılması

Amanatidou vd. (2018)'e göre; sosyal inovasyon kavramının birbirlerinden ayrılmayan bloklardan ve üç koldan oluştuğunu ileri sürmektedirler. Bu bloklardan ilki, sonuç eğilimli olan ekonomiye dair hususlarla ilgilenen 'yeni fikirler ve ilişkiler' olarak adlandırabileceğimiz sosyal inovasyon algısıdır. Sosyal inovasyon kavramına sosyolojik olarak kavramsallaştırılmasında literatürde bir netlik yoktur. Bu yüzden diğer iki blok da sosyal inovasyonun sosyolojik olarak kavramsallaştırılması ile ilgilidir. İkinci blok sosyal inovasyon kavramını değişen sosyal uygulamalar şeklinde tanımlamıştır ve son olarak üçüncü blokta ise toplumsal değerlerin sosyal ilişkilerin değişimini sağladığı ve bu sosyal ilişkilerin daha fazla toplumsal değişim gösterdiği üzerinde durmaktadır. Yazarlara göre, sosyal inovasyon ayrımının geliştirilebilmesi için toplumun inovasyon sürecinde önemli bir rol oynayabilir.

Ayrıca bir şeyin sosyal inovasyon olması için yalnızca onu baştan yaratmak gerekmemekte bununla birlikte var olan uygulamaya daha etkili bir çare, bir çıkış yolu da gösterebilmektedir. Hatta, sosyal inovasyon küreselleşmenin sebep olduğu değişip dönüşen toplumsal gereksinimlere başka bakış açısı geliştirip ortak düşünme etkisi gösterir ve farklı insan ve grupları birleştirmek hedefini taşımaktadır (Ateş, 2019b).

3.2. Sosyal İnovasyon ve Teknolojik İnovasyon

20.yy'ın ilk zamanlarında ortaya çıkan yenilik teorisinde Schumpeter'in çalışmalarının önemli ve öncü rolü bulunmaktadır (Weerakkody vd., 2014). Weerakkody vd. (2014)'in çalışmasında da vurguladığı gibi, inovasyon alanındaki ilk kuramsal çalışmaların birçoğu bu kavramın sosyo-kültürel kapsamına dikkat çekerken inovasyon kavramı günden güne ekonomik ve teknolojik bakış açısına doğru kayma göstermiştir.

Sosyal değişimin içerdiği temel kültürel koşullara ve süreçlere yerleşen inovasyonlar, politik, tarihsel ve bölgesel durumlardan etkilenebilmektedirler. İnovasyonlar, halihazırdaki sosyal koşulları teyit edip, destek vererek canlandırabilirler ya da destek vermeyip gelişmesine engel olabilmektedirler. Teknoloji kavramı kısmen sosyal olarak oluşturulmuştur fakat inovasyonlar teknolojik olarak ya da sosyal olarak oluşturulmaları farketmeksizin kültürel koşullar altında da ilerleme kaydedebilirler (Hochgerner, 2011).

İnovasyon, modern toplumun göstergesi ve ekonomik sorunların çözümü için olmazsa olmazdır. İnovasyon kavramı aklımıza istemsiz olarak teknolojik inovasyonu getirmektedir (Godin, 2012). Teknolojik inovasyon, 20.yy'ın ikinci yarısından itibaren üzerinde durulan, araştırılıp, tartışılan, teoriler ortaya atılan, günlük hayatımızda yerini alan bir kavram olmuştur.

Sanayi devriminin ardından köylerden kentlere yapılan göçlerde ki artış kentleşmenin oluşumuna ivme kazandırmıştır (Yüzbaşıoğlu ve Topsakal, 2017). Bu hızlı kentleşme; işsizlik, çevre kirliliği, gürültü kirliliği, barınma, kültürel çatışmalar ve sağlık sorunları gibi bazı toplumsal sorunların oluşmasına neden olmuştur (Başer, 2011). Kentleşmede meydana gelen bu hızlı artış ile beraber teknolojik ilerlemeler de büyük ivme kazanmıştır. Bunun sonucunda teknolojik alet ve araçların geliştirilmesinin, insan gücüne olan ihtiyacı azalttığı için iş hayatında bireyleri bazı değişimler yaşamaya ittiği söylenilebilir. Bu gelişen teknolojinin yarattığı değişime adapte olamayan, ayak uyduramayan bireyler kendilerine toplumda ve iş hayatında bir yer edinememeleri ve dışlanmalarına sebep olmuştur. Toplumların yaşadığı ve yaşamakta olduğu bu ve bunun gibi bazı sosyal sorunlar günden güne çeşitlenmekte ve artmaktadır (Yüzbaşıoğlu ve Topsakal, 2017). Bu sosyal sorunların oluşmaları ve çözülememeleri

sonucunda, son on yılda, yenilikçilik literatüründe teknolojik yeniliğe eşlik eden "sosyal yenilik" kavramı ortaya çıkmıştır (Godin, 2012).

Teknolojik ve ilişkisel inovasyonlar birlikte var olduğunda, teknoloji genelde yeni ilişkilerin oluşmasını sağlar. Bunun sonucunda sosyal inovasyon atılımlarının kapsamı ve büyüklüğü, hem yenilikçi varlıkların hem de akıllı ilişkilerin artmasına olanak sağlayan özel bir teknolojiyle yaygınlaştırılır (Caroli vd., 2018). Fakat yeni teknolojiler ve sosyal inovasyon birbirinden farklı kavramlardır. Yeni teknolojiler insanların merak duygusu, ilgisi ve zekâsının yanında ekonomik olarak büyük oranda desteklenirken, sosyal ve kültürel tembellikle sosyal inovasyon başa çıkmaya çabalamaktadır. Burada, sosyal inovasyonun nasıl geliştirileceği, sosyal ve kültürel tembellikle nasıl başa çıkacağı, nasıl geliştirilip, hızlandırılacağı ve kolaylaştırılacağı noktası büyük önem taşımaktadır (Goldstein vd., 2010).

Ekonomik yenilikler ve sosyal yenilikler arasında hedefleri, gayeleri ve eylemleri bakımından farklılık olsa da, yeniliklerin hepsi çeşitli durumlarda sosyal şartlar altında meydana gelmeleri ve sosyal etki yaratmalarından dolayı sosyal olarak büyük önem taşımaktadırlar (Cuntz vd., 2020; Hochgerner, 2011). Cuntz vd. (2020)'e göre birçok inovasyon türü sosyal değişim yaratmaktadır. Edwards-Schachter ve Wallace (2017) çalışmasında hem sosyal inovasyonların hem de teknolojik inovasyonların sosyal boyutlarının göz ardı edilmemesi gerektiğine değinmiştir. Fakat sosyal inovasyonların amacı ekonomik ya da ticari olarak kâr elde etmek olmasa da bu inovasyonlar da ekonomik etkiler meydana getirebilir (Hochgerner, 2011). Ayrıca bazı sosyal inovasyonların oluşması için internet teknolojileri vb. gibi yenilikçi teknolojilere ihtiyaç duyulmaktadır (Cuntz vd., 2020; Nwunelı, 2017). Nwunelı (2017)'de sosyal inovasyonların oluşmasında teknolojinin giderek artan etkisi ve önemi çıkarımına, sektörlerdeki sosyal inovasyoncularla yaptıkları görüşmeler neticesinde ulaştıklarını belirtmiştir. Mahsul ya da hizmetlerin piyasaya aktarılmasına katkı sağlayan, iş akışlarını, bunların ölçümlerini ve değerlendirmelerini kolaylaştıran teknoloji kavramı, paydaşların tamamı arasındaki iletişimine ivme kazandırırken maliyeti düşürmektedir.

Farklı inovasyon çeşitlerinin birbirleri ile olan ilişkileri ve etkileşimleri şu an da olduğu gibi gelecekte de önem taşıyacağı aşikârdır. (Hochgerner, 2011).

Cuntz vd. (2020)'e göre sosyal inovasyon ifadesindeki 'sosyal' kavramının nitelendirilmesi ile ilgili güçlük yaşanmaktadır. Sosyal inovasyon denildiğinde akla yalnızca sosyal konularda yapılan inovasyonlar gelmemelidir. Fakat sosyal inovasyonda yaratılan değerin büyük bir kısmı topluma ilişkindir.

Sosyal inovasyon, çağdaş bir toplumun toplumsal sorunları ve iktisadi sorunlarını çözmek için kullanılan birçok sorunun çözümünde işe yarayan bir semboldür. 2000'li yıllardan bu yana inovasyon ile ilgili literatürde, 'sosyal inovasyon' kavramı yerini almıştır (Godin, 2012). Fakat son dönemlerde gerçekleşen bir diriliş ile sosyal inovasyon kavramı gerek bilimsel gerek kamusal tartışmalarda zamanla daha göze çarpan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır (Weerakkody vd., 2014).

Köklü değişim vaadi veren inovasyon kavramı, insanlara ve politika yapıcılara esin kaynağı olmaktadır. Bu yüzden, uzun bir maziye dayanan kamu sektöründe yenilik yapma isteği, kimi zaman bütçe açıklarını gidermek, 'Yeni Kamu Yönetimi' ve 'Açık Hükümet' gibi yönetim ideolojilerinin oluşumunu yerine getirmek kimi zamanda 'E-devlet' gibi yeni bilgi ve iletişim teknolojilerinin tanıtımını sağlamak için reform programları ile ilintilidir. Günümüzde sayıca bir hayli ülkede kamu sektörünün dâhil olduğu inovasyon serüveni, 'sosyal inovasyon' adı altında yol almaktadır (Bekkers vd., 2013).

Sosyal inovasyonun genelde teknolojik ve ticari inovasyonlar ile ilintili olarak tanımlanması bu alanda tartışma konusu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum sosyal inovasyon kavramının anlamını ortaya koymadığı gibi çoğu zaman saklamaktadır. Bu yüzden, sosyal inovasyon kavramının tam olarak anlaşılabilmesi ve sahip olduğu güce ulaşılabilmesi için bu kavram diğer inovasyon türlerine bağlı olarak ele alınmayarak, tanımlanmasının ayrı olarak yapılması büyük önem taşımaktadır (Mihci, 2019b). Sosyal inovasyon terimi dikkat çekerken daha önce sıkça birbiri yerine kullanılan teknolojik inovasyon ve inovasyon kavramı ayrışmaya başlamıştır (Bulut vd., 2013). Bulut vd. (2013)'e göre, sosyal inovasyon araştırmalarının çok önemli olmasına rağmen teknolojik inovasyon araştırmalarının daha çok ilgi gördüğünü iddia etmektedirler. Bu iki tür inovasyonun aynı anda dâhil edilip araştırıldığı çalışmaların kısıtlı olduğunu vurgulamaktadır.

Literatürde teknolojik inovasyon ve sosyal inovasyon ilişkisi ile ilgili bazı çalışmalara rastlanmıştır; (Alijani ve Wintjes, 2017; Bulut vd., 2013; Grimm vd., 2013; Howaldt ve Schwarz, 2017; Mulgan vd., 2007; Núñez ve López, 2008; Nwunelı, 2017; Oeij vd., 2018; Seçkin Halaç vd., 2014).

İnovasyon modeli, teknolojik inovasyonlar temelinde ilerlemekteyken artık sosyal inovasyon temelinde de ilerlemektedir. Burada, sosyal yeniliklerle, hem teknolojik yenilikler hem de yönetimsel yenilikler arasında bazı benzeşmezlikler gün yüzüne çıkmaktadır. Sosyal inovasyonlar kamu sektörüne bağımlı olmadan sosyal açıdan kıymetli ürün ve hizmetlerin oluşabilmesi için bir güç oluşturmaktadır denilebilir (Oeij vd., 2018). Teknolojik ve sosyal inovasyon arasındaki ilişki karmaşıktır ve çözülmesi zordur. Sosyal yenilikler sıklıkla yeni teknolojileri kullanırken, teknoloji ile sosyal arasındaki etkileşim tek yönlü doğrusal bir ilişki değildir. Daha ziyade, toplumlar ve bireysel kullanıcılar yeni ve mevcut teknolojileri yenilikçi şekillerde uygulamaktadırlar (Grimm vd., 2013).

Eğitim sisteminde, sağlıkta ve benzeri birçok alanda değişim gerçekleşmesini sağlayan sosyal inovasyonlar, teknolojik ilerlemeyi direkt olarak ya da üretkenliği artırmak için dolaylı olarak etkileyebilmektedir (Halaç vd., 2014). Bütünleşmiş bir dünya ekonomisinde teknolojik inovasyon da başarılı olmanın yolu toplumsal iyileşme ve ilerlemelerle mümkün olmaktadır (Bulut vd., 2013).Bu yüzden, sosyal inovasyonları teknolojik inovasyonların bütünleyicisi ve yükseltici etkileri arasında yer almaktadır (Halaç vd., 2014).

Sosyal inovasyonlar toplumun yapısına dair bilgilenmemizi sağlayarak aynı zamanda teknolojik inovasyonların ilerlemesine imkân vermektedirler. Teknolojik inovasyonlar destekleyici faktörler (sosyal, kişisel ya da kurumsal iyileşmeler) olmadan tek başına toplumdaki yaşam standartını ve toplumun ekonomisini düzeltemezler. Günümüzde sosyal inovasyonu geliştirmek ya da uygulamaya koymak pek kolay değildir. Daha öncede bahsedildiği gibi teknolojik inovasyonların oluşması toplumsal sistemin gelişimi ile gerçekleşebilir. Bunun sonucunda, sosyal inovasyonlar ile teknolojik inovasyonlar sorunları çözebilmek için birbirlerine destek çıkmaktadırlar denilebilir. Teknolojik inovasyon ile sosyal inovasyon arasındaki bu ilişkiyi doğrulayan istatistiksel araştırmalar yoktur ve kavramsal açıdan literatürde yer almaktadır. Tüm bunlar sonucunda sosyal inovasyon ile teknolojik inovasyon kavramları birbirlerine

kenetlenmiş vaziyettedir ve tek başlarına düşünülemez ya da aralarındaki ilişki göz ardı edilemez demek mümkündür (Bulut vd., 2013).

Davranışlarda ve değerlerde değişim gerçekleştirmeyi amaçlayan sosyal inovasyon, sosyal ve teknolojik inovasyon arasındaki ilişki, akıllı yaşam aletlerinden faydalanma, enerji tüketimindeki değişmeler, ağların bütünleşmesi bakımından devamlı başarının sağlanması için oldukça önemlidir (Schimpf vd., 2017). Diğer taraftan, teknolojik ve sosyal yenilikler, piyasa belirsizliği ile ilerleyen arz ve talep etkileri aracılığıyla yönetildiği için teknolojik değişimin yarattığı sosyal etki tahmin edilememektedir. Yeni teknolojiler piyasaya sunulmadan evvel bilimsel ortamlarda testlere tabi tutulamamaktadır. Mekansal ve zamansal açıdan sınırlı olabilen sosyal inovasyonlar da gerçekleştirilmeden evvel deney ve testlerden geçirilememektedir (Alijani ve Wintjes, 2017).

Sosyal yenilikler gayeleri ve idealleri bakımında teknolojik olan yeniliklerden ayrılsa da ekonomik performansın iyiye gitmesi gibi bazı sonuçlar da kesişmektedirler. Sosyal yenilikler toplum, toplumsal aktörler, yeni uygulamalar ve kurumlar tarafından oluşturulup geliştirilmektedir denilebilir (Howaldt ve Schwarz, 2017).

Literatür taramamız sonucunda derlediğimiz, sosyal yeniliklerle teknolojik yenilikler arasındaki farklar Tablo 3.2.1 de gösterilmektedir.

Tablo 3.2.1: Teknolojik İnovasyon ve Sosyal İnovasyon

	TEKNOLOJİK İNOVASYON	**SOSYAL İNOVASYON**
ÇIKIŞ NOKTASI	Teknolojik ürün ve süreç inovasyonun temelinde teknolojik iyileştirmeleri içerir.	Çözülemeyen problemlerin çözümüne odaklanarak daha büyük problemlerin oluşmasına engel olmak temelinde toplumsal yenileşimi içerir.
ODAK NOKTASI	Odak noktasını, teknolojinin ürün, süreç ve hizmetlerde başarıyı yakalamak için nasıl kullanılacağı düşüncesi oluşturmaktadır.	Odak noktasını, yerine getirilmemiş sosyal gereksinimlere odaklanmanın yanı sıra sosyal ihtiyaçları hedef alan ve sosyal adalet çıktılarına odaklanan sosyal inovasyonun sosyal problemlere daha etkili ve verimli şekilde uygulanması oluşturur.
TEMEL UNSURLARI	Araştırma geliştirme, teknoloji, üretim ve pazarlama teknolojik inovasyonun oluşması için önemli unsurlardır.	Yazılı ve görsel medya araçları, yaratıcılık, sektörlerarası yeni ilişkiler, sosyal ihtiyaçların karşılanması, etkili fikirlerin uygulanması, sosyal sermaye, kaynakların etkin kullanımı gibi unsurlar sosyal inovasyon girişimlerin oluşmasında önem taşımaktadırlar.
SOSYAL FARKINDALIK	Eşitsizlikten haberdar olma veya bunlara değinme zorunluluğu yoktur.	Eşitsizliklere değinmelerinin yanı sıra sosyal inovasyoncular en çok desteğe ihtiyaç duyanlar için eşitsizliği azaltarak, en fazla etki yaratabilecekleri alanla ilgilenirler.
GÜVEN	Güven veya katılım almak daha kolaydır.	Sosyal inovasyon sosyal sermayeye ve güvene dayanır; kolayca güven veya katılım alınamamaktadır.
TEMEL AMAÇ	Toplumda hangi inovasyon kazanç sağlar onu bulur. Amaç kâr elde etmektir.	Sosyal inovasyonların temel amacı toplum için değer üretmek ve sistemsel dönüşüm yaratmaktır, ekonomik ya da ticari olarak kâr elde etmek değildir fakat bu inovasyonlar da ekonomik etkiler meydana getirebilir.
*	Ulusal ekonomilerin rekabet edebilirliğini korumayı veya arttırmayı amaçlamaktadır,	Teknolojik inovasyonlar bazı olumsuz sonuçlar doğurur sosyal inovasyon bu olumsuz sonuçların iyileştirilmesini hedefler.
*	Teknolojik yenilik sadece karmaşık ürünlerde, süreçlerde meydana gelmez. Teknolojik inovasyonun karmaşık olması gerekmez, ancak yeni olmalı ve somutlaştırdığı teknolojiyi pazarda uygulamaya çalışmalıdır.	Karmaşık sorunları çözmede başarılı ve etkin sonuç almak için sektörlerarası iş birliğine ihtiyaç duyar. Sosyal yenilikler çoğunlukla, tümüyle yeni olmamakta daha önceden mevcut olan öğelerden yeni kombinasyonlar meydana getirmelerinin yanı sıra yöntem ve iş birlikleri bakımından yeni olmalıdır.
*	Teknolojik yeniliğin büyük ölçüde bilgiye, eğitim standartlarına ve zekaya dayanan son derece kişisel bir kavram olduğu sonucuna varabilir.	Sosyal yenilikler toplumun gereksinimlerini karşılamak ve sorunlarını gidermek temelinde toplumsal bir kavramdır.

*Tablo oluşturulurken (Anderson vd., 2014); (Ateş, 2017); (Ateş, 2018); (Bund vd., 2015) (Diaconu, 2011); (Dziembala, 2015); (Erbil, 2015); (Hochgerner, 2011); (Jason, 2013); (Mulgan vd., 2007) ve (Pelenk, 2019)'den faydalanılmıştır.

Dziembala, (2015) ve Mulgan vd. (2007)' e göre; sosyal inovasyon teknolojik inovasyondan üç özelliğiyle ayrılmaktadır. İlk olarak, sosyal yenilikler çoğunlukla tümüyle yeni olmamakta daha önceden mevcut olan öğelerden yeni kombinasyonlar meydana getirmektedir. İkincisi, sosyal yeniliklerin gerçekleştirilmesiyle örgütsel, organizasyonel, sektörel boyut gibi farklı boyutlarda sınırların ihlal edilmesini kapsamaktadır. Son olarak sosyal inovasyon önceden oluşan zorlayan sosyal ilişkileri arkasında bırakarak, bugüne kadar beraberlik oluşturmamış işletmeler arasında yeni sosyal ilişkileri destekleyip kuvvetlendirdiği söylenilebilir. Çözülemeyen problemlerin çözümüne odaklanarak daha büyük problemlerin oluşmasına engel olmak isteyen sosyal inovasyonlar, inovasyonların yayılarak kalıcılaşmalarının sağlanmasına da destek vermektedirler (Dziembala, 2015; Núñez ve López, 2008).

3.3. Girişimcilik ve Sosyal Girişimcilik

17. ve 18. yüzyılların başlarında Fransız ekonomisinde ortaya çıkan "Girişimci" terimi bir işletme kurmakla ilişkilendirilir. Girişimcilik, yeni ve daha iyi şeyler yapmanın yollarını bulup ekonomik gelişmeyi teşvik eden cesur bireylere denir (Dees, 1998). Akademik, toplumsal ve sanat alanında örneklerine rastlanabilen girişimcilik kavramı yalnızca üretim etkenlerini birleştirmesiyle ve olanaklardan yararlanarak kâr amaçlı bir organizasyon oluşturmak değildir (Özdevecioğlu ve Cingöz, 2009). Girişimciliğin en önemli işlevlerinden biri olan inovasyon girişimcilik tarafından desteklenir. İnovasyona dayalı bir faaliyet olması, girişimciliğin önemini arttıran önemli unsurlardan biridir. Bugün büyümenin devamlılığının sağlanması için ve toplumun ilerlemesi için kilit faktörler; girişimcilik ve inovasyondur. Oluşturulmamış iş alanları oluşturup, gelirin artmasına yardımcı olan, inovatif yatırımların imkânını artıran inovatif girişimcilik, ekonomiye tamamıyla destek olup, yarar elde etmesine neden olabilir. (Keskin, 2018). Yani kâr arayan özel sektörün kâr arayan kahraman figürlerini girişimci olarak tanımlanmaktadır denilebilir. Gönüllü bir yapı, odağında sosyal bir girişimciyi barındırmalıdır. Fakat bir kuruluşta sosyal girişimcinin olması, o kuruluşun girişimci ve inovatif olması için yetersizdir (Leadbeater, 1997).

‘Sosyal’ ve ‘girişim’ kavramlarından oluşan sosyal girişimcilik kavramında, ‘girişimcilik’ anlayışı problemlerin ve fırsatların farkına varıp, bunları doğru değerlendirerek risk alıp inovatif yollarla analiz etmeyi içermektedir. ‘Sosyallik’ anlayışı ile ise girişimcilik ilkelerinin ticari amaçlar odağında olmasından ziyade toplumsal problemler temelinde olmasını barındırmaktadır. Yani sosyal problemlere çare bulmada girişimcilik temelli ya da serbest piyasa bazlı yöntemleri barındıran kuruluşlar olarak sosyal girişimler oluşmaktadır (Ersen vd., 2010).

İş araçlarından yararlanan herhangi bir kuruluşu tanımlarken, sosyal amaçlara erişebilmeyi hedefleyen sosyal girişim kavramı kullanılır. Sosyal girişim kavramını küresel olarak tanımlamanın zorlaşmasının sebebi olarak sosyal girişim adı altında bir kuruluşu kategorize etmek için kuruluşun mutlaka yerine getirmesi gereken ölçütler bulunması ve bunların ülkeden ülkeye çeşitlenerek, farklılaşması gösterilebilir. Bu ölçütler dikkate alınmadığında sosyal girişim tanımlarının hepsinin aynı temelde olduğu görülmektedir (Sandling, 2014). Ersen vd. (2010) sosyal girişimlerin her biri bir diğerinden amacı, yöntemi, kurumsal yapıları, hedef kitlesi vb. konularda birbirlerinden ayrışmaktadırlar. Herşeye rağmen vazifelerini devam ettirdikleri ortamlar, ticarileşme dereceleri birbirlerinden ne kadar çeşitlilik gösterse de sosyal girişimlerde hedef ve yöntemler bakımından ortak paydalar olması da olası bir durumdur. Bir toplumda problem meydana geldiğinde bu problemi fark edip giderilmesi için gereken çıkış yolunu aramak ve çare bulmak sosyal girişimcinin vazifesidir (Denizalp, 2007).

Sosyal girişim “Bana balık verme, balık tutmayı öğret” sözünü aşarak, yalnızca balık vermekle ya da balık tutmaya kanaat etmiyor. Sosyal girişim, bu endüstride radikal, devrim niteliğinde bir değişiklik oluşturmayı amaçlamaktadır ve bu hedefe ulaşmak sosyal girişimciler için aralıksız çalışmaktadırlar. (Denizalp,2007; Okay, 2014). Sosyal girişimci ters giden durumu tespit ederek, toplumu yeni sıçramalara isteklendirir ve sistemi değiştirerek problemin yok olmasını sağlar (Denizalp,2007). Sosyal girişimler, bu sosyal problemleri çözmek için ortak yaklaşımları olan ‘’sistematik değişim’’ gerçekleştirmeyi amaçlamaktadırlar. Yani sosyal girişimler, inceleme yaptıkları alanlarda birbirine yakın olan olayları birer birer düzeltmektense

sistematik değişim oluşturarak, çözümlerini yaygınlaştırarak, toplumun desteği ile bu problemleri yok etmeyi amaçlarlar (Ersen vd., 2010).

Sosyal girişimlerin oluşabilmeleri için, açıkça tanımlanmış toplumcul bir amaç, ideal ve görevi barındırmalarının gerekmektedir. Ayrıca sadece yardımlardan ve hibelerden elde edilen para kaynağına bel bağlamamalı aynı zamanda kazancının büyük bir kısmını ürün ve hizmetlerin satışını yaparak sağlamalıdırlar. Son olarak sosyal, toplumsal hedeflerini ve görevlerinin devamlılığını sağlamak ve iyileştirmek amacıyla elde ettikleri karları tekrar sosyal amaçlar için kullanırlar (Sandling, 2014). Sonuç olarak, sosyal girişimler aynı kuruluşun içerisinde iki ayrı amaca ulaşmayı hedefler; Birincisi toplum için fayda sağlamak, diğeri kâr elde etmektir (Ersen vd., 2010).

Sosyal girişimcilik daha önce duyulmamış bir kavram olarak görülmesine rağmen sosyal girişimciler aslında asırlardır bulunmaktadır. Sosyal girişimleri toplumsal dayanışma kuruluşları, vakıflar ve benzeri birçok alanda görmek mümkündür (Özdevecioğlu ve Cingöz, 2009). Sosyal girişimcilik yeni bir olgu değildir. Son zamanlarda, bireysel finansal kâr sağlamak yerine, öncelikle sosyal amaçlarına ulaşmak için işletmeler kuran kişileri sosyal girişimci kavramı tanımlamaktadır (Shaw ve Carter, 2007).

Girişimciliğin sadece ticari olarak ele alındığı, toplumda oluşan sosyal problemlere çare bulmaya çalışanlara ise ‘hayalci’ adı verildiği bir zamanda toplumların kalkınmasında sosyal girişimcilik önemli bir rol üstlenmiştir. Sosyal girişimciler asırlardır toplumlar tarafından benimsenmiş olan rutinleşmiş davranışlarını farklılaştırarak dönüşümlere neden olmuşlardır. Sosyal girişimcilik kavramını ilk kez kullanan, kederin yokluğu anlamına gelen Ashoka’nın kurucusu, Bill Drayton 1980 yılında yukarda bahsettiğimiz bu durumu, sosyal girişimcilerdeki değişim ve dönüşümleri ‘sosyal girişimcilik’ olarak tanımlamış ve bu konuda farkındalığın artmasını sağlamıştır (Denizalp, 2007).

Sosyal girişimcilik her insana aynı çağrışım yapmadığı için literatürde karışıklık yaratır. Sosyal girişimciliğin bugün ki anlamına bakacak olursak birçok farklı alanda olan ihtiyaçları tespit edip bunlara inovatif çözüm yolları arayıp bulan, bu sorunları fırsata çevirmek için öngörü sahibi, sadece kendi kârını değil yaşadığı toplumun

kazanç sağlaması için de katkı sağlayan liderlik özelliğine sahip bireylerin yaptığı faaliyet olarak ortaya çıkmaktadır (Kümbül Güler, 2008).

OECD (2010)'e göre sosyal girişimcilik, toplumun yararına genel çıkarlara ve ortak yararlara hizmet ederken, acil sosyal zorlukları ele almak ve sosyal ihtiyaçları yenilikçi bir şekilde karşılamak temel amacı olan girişimciliktir. Özetle, sosyal girişimcilik, en savunmasız gruplara ulaşma ve kapsayıcı ve sürdürülebilir büyümeye katkıda bulunma çabalarında kâr maksimizasyonu yerine, öncelikle sosyal etkiyi hedeflemektedir.

Özdevecioğlu ve Cingöz (2009)'e göre; Sosyal fayda oluşturmayı amaç edinen ve genelde kâr amacı aramayan sosyal girişimciler tarafından yapılan eyleme sosyal girişimcilik denir. Bireylerin gereksinimleri gibi toplumların gereksinimlerinin de ucu bucağı yoktur. Toplumsal sorunların çözümsüz hale gelmemesi ya da geldiyse de başka sorunların kaynağı olmaması için toplumlar devamlılıklarını sürdürebilmek amacıyla bu sınırsız ihtiyaçlardan karşılayabileceklerini karşılamak zorundadır. Sosyal girişimlerin aktörleri sosyal girişimcilerdir. Bu şekilde sosyal girişim yapısının oluşturulması ise sosyal girişimcilik olarak ifade edilebilir.

Zahra vd. (2008) yaptıkları geniş literatür taramasından sonra sosyal girişimcilik kavramını aşağıdaki tek tanımla birleştirmiştir: *'Sosyal girişimcilik, yeni girişimler yaratarak veya mevcut organizasyonları yenilikçi bir şekilde yöneterek, sosyal zenginliklerini arttırmak için fırsatları keşfetmek, tanımlamak ve kullanmak için gerçekleştirilen faaliyetleri ve süreçleri kapsar. '* Sosyal girişimler yaşam kalitesini arttırıp aynı zamanda dünyadaki insan varlığını zenginleştirerek, hızlı bir şekilde sosyal dönüşümün lideri haline geliyor (Zahra vd., 2008).

Sosyal girişimcilik, sosyal girişimcinin eseridir. Sosyal girişimcilik, piyasa sorunlarına toplumsal sorunların çözümüne yönelik dönüştürücü ve finansal açıdan sürdürülebilir yeniliklerle cevap verme uygulamasıdır. Sosyal girişimci, sosyal bir problemi tanıyan ve girişimcilik ilkelerini sosyal değişim yapmak için bir girişim düzenlemek, oluşturmak ve yönetmek için kullanan kişidir (Cahill, 2010). Sosyal girişimciler kesinlikle sosyal girişimciliğin temel bileşenleridir (Biggeri vd., 2017). Sosyal girişimcilik girişimi, toplumsal değer yaratma aracı olarak doğrudan, iş birliği içerisinde ya da başkaları tarafından toplumsal değer yaratılmasını kolaylaştıran bir kavramdır (Austin vd., 2006).

Günümüzde önemi ve uygulamaları hızla artan ve sosyal sorunların çözümünde etkili olan sosyal girişimcilik; Sosyal ve çevresel sorunlar, istihdam sorunları, ekonomik adaletsizlik, sağlık problemleri gibi insanlığın var oluşundan beri süre gelen problemlere artık devletin çözememesi, isteklere ve taleplere yetemeyip ve karşılayamaması sebebiyle sosyal girişimcilik kavramı günümüzde büyük önem kazanmıştır. Sosyal girişimcilik; toplumların kalkınması, büyümesi ve gelişmesi için önemli rol oynar (Kahvecioğlu, 2017). Sosyal girişimcilerden oluşan sosyal girişimler bir ülkenin sosyal, ekonomik, ekolojik ortamının ilerlemek gönüllü olarak yardım etmektedir. Sosyal girişimler, kamunun veya özel sektörün buna hizmet etmek için oluşturduğu kurumların veya kuruluşların bir alternatif yolu olarak değil de bu kurum ve kuruluşların tamamlayıcısı olarak düşünülmelidir. (Özdevecioğlu ve Cingöz, 2009).

Sosyal girişimcilik ve sosyal girişim dünyayı geliştirmeye çalışanlar için popüler bir buluşma noktası haline geldi. (Phills vd., 2008). Örneğin, şu anda Birleşik Krallık'ta dünyadaki en büyük ve dikkate alınması gereken önemli bir iş hareketi olan yaklaşık 70.000'den fazla sosyal girişim bulunmaktadır. Bu sosyal girişimler İngiltere ekonomisine 18,5 milyar £ destek sağlamaktadır (Sandling, 2014).

Sadece sosyolojik yönleri olmayan aynı zamanda psikolojik yönleri de olan sosyal girişimcilik, toplum için fayda sağlamayı amaç edinen sosyal doyum gereksinimindeki bireyler için de ciddi önem taşımaktadır (Özdevecioğlu ve Cingöz, 2009). Finansal kazançlara olan gereksinimiyle sosyal gayelere ulaşma gayretleri arasında denge kurabilen ve bütünlüğünü gözetleyen sosyal girişimler başarılı olmaktadırlar (Sandling, 2014)

Türkiye'de sosyal girişim kurmuş, bunu başarıyla yürütmüş sosyal girişimciler olduğu gibi, sosyal girişimi olmadan da önemli sosyal ve ekonomik etkiler yaratabilmiş girişimci örnekleri bulunmaktadır. Ayrıca sosyal girişimcilik ticari girişimciliğin aksine kopyalanabilir olması niteliğiyle sosyal girişimci olmayan kişiler tarafından da model olarak alınıp sosyal girişim olarak uygulanabilmektedir. Buna göre, her sosyal girişimci bireyin bir sosyal girişimi (kâr amacı gütmeyen bir kurumsal yapı) olmak zorunda değildir ve sosyal girişim kuran her bireyi sosyal girişimci olarak adlandırmak yanlıştır (Ersen vd., 2010).

Sosyal girişimcilerin yaşadıkları toplumu kötü yönde etkileyen bir sosyal sorun üzerinde durmaları öncelikli unsur olarak görülmektedir. Ekonomik krizin gerçekleşmesiyle giderek artması mümkün olan sorunların başında fakirlik ve işsiz olmak, türlü hastalıklar, eğitim ve kalacak yer, insan hakları gibi birden fazla ekonomi ile ilgili, toplumsal ve sağlıksal sorunlar olmaktadır ve olacağı muhtemeldir. Sosyal politika uygulamalarının kıt oluşu, iyileştirilememesi veya etkinsizliği sosyal girişimcilerin odak noktası bu problemlerin çözümüne engel olan mühim faktörlerden bazılarıdır (Kümbül Güler, 2008). Başarılı sosyal girişim örneklerinin yanı sıra; Ne yazık ki birçok sosyal girişim daha ilk yıllarında, işletmenin finansal gidişatını göz ardı ettikleri için başarılı olamamaktadırlar (Sandling, 2014).

Sosyal girişimci; uyarılması, arzusu, yaratıcılık ve bağlılığı bakımından geleneksel girişimciyle benzerlik göstermekte fakat diğer kapsamlarda farklılaşmaktadırlar (Sandling, 2014). Shaw ve Carter (2007) çalışmalarında, sosyal girişimciliğin bazı temel farklılıklarını aşağıdaki gibi açıklamışlardır. Sosyal girişimcilik, karşılanmamış sosyal ihtiyaçlara ve bu sosyal ihtiyaçları tedarik etmeye odaklanır. Yerel ağın yerleşikliğini en üst düzeye çıkaran, kâr amacı gözetmeyen sosyal girişimciler bu ağları yerel güvenilirliği ve sosyal girişimlere destek oluşturmak amacıyla kullanır. Sosyal girişimciler girişimlerinde kişisel kazanç için kâr maksimizasyonu istememenin yanı sıra bireysel finansmana genelde yatırım yapmazlar veya riske atarlar. Sosyal girişimciler için bireysel risk açıkça vardır. Sosyal girişimcilerde başarı maddi kazançla değil, kişisel bir itibar ile sosyal ve beşeri sermayenin artması ile sağlanır. Bunun yanı sıra başarısızlıkta maddi kayıptan ziyade bireysel güvenilirlik kaybı ile kendini göstermektedir.

Roberts ve Woods (2005) çalışmasında sosyal girişimci ve geleneksel girişimci arasındaki benzerlik ve farklılıkları ele almıştır. Sosyal ve geleneksel girişimcileri arasında birçok benzerlik olduğunu ifade etmiştir; her ikisi de tutkuyla bağlı oldukları görüşleri tarafından yönlendirilmelerinin yanı sıra inovatiftir ve yüksek enerji, dayanıklılık ve esnekliğe sahiptir. Motivasyon ve amaçları açısından farklılıkları mevcuttur. Sosyal girişimciler, sosyal bir ihtiyacı karşılamayı amaç ve motive edinirken, ticari girişimciler finansal ihtiyacın karşılamasıyla motive olurlar. Literatür

taramamız sonucunda derlediğimiz, girişimcilik ile sosyal girişimcilik arasındaki farklar Tablo 3.3.1 de gösterilmektedir.

Tablo 3.3.1: Girişimcilik ve Sosyal Girişimcilik

	GİRİŞİMCİ	**SOSYAL GİRİŞİMCİ**
AMAÇ	• *Temel amacı kâr elde etmektir.* • *Kişisel veya hissedar kazancı arar.*	• *Temel amacı, kâr odaklı sermayeyi toplumun görmezden geldiği sorunları çözüme kavuşturma amacıyla birleştirerek toplumsal sorunlara çözüm bulmaktır.* • *Kâr amaçlı girişimlere katıldığında ancak kârı amacına ulaştıracak bir araç olarak görür.* • *Sosyal değişim ve gelişim önceliklidir.*
KAZANÇ	• *Finansal ihtiyacın karşılanmasını hedefler.* • *Finansal Kazanç*	• *Sosyal ihtiyacın karşılanmasını hedefler.* • *Sosyal Kazanç*
MOTİVASYON	• *Boşlukları ve uygun işleri bulmak isterler.* • *Yeni fikirler bulmak yeni fikirler keşfetmek,*	• *Sosyal sermaye yaratmak ve sosyal sorunları çözmek isterler.*
RİSK	• *Kâr elde etmek için kâr sahipleri ve kendi adlarına risk alır.* • *Dürtü ve kararlılık seviyesi yüksek* • *Girişimcilerin risk tercihi para ve saygınlık kazanmak içindir.*	• *Sivil toplum ihtiyaçları için sorumluluk ve risk alırlar.* • *Paydaşlar adına risk alır.* • *Önemli seviyede ekonomik riske katlanırlar.*
KATMADEĞER	• *Piyasa odaklı sorunları çözmek amacıdır.* • *İş/işletme yaratmaya çalışırlar.*	• *Toplum odaklı sorunları çözmek amacıdır.* • *Değişim yaratmaya çalışır.*
ORGANİZASYON	• *Sürdürülebilir bir iş modeli geliştirme ihtiyacı vardır.*	• *Bir iş modeli geliştirme ihtiyacı vardır.*
SOSYAL GÜDÜ	• *Sosyal vicdanı düşük seviyededir.*	• *Sosyal vicdanı yüksektir.*
BÜROKRASİ	• *Farklı şekillerde bürokrasi ve kurallara bağlıdır.*	• *Kurallar çerçevesi dışında işlemektedir.*
ÖNCELİKLER	• *Kendi çıkarlarını yüksek seviyede tutar.*	• *Kendi çıkarlarını düşük seviyede tutar.* • *İnsan ve sorunlar odaklı amacı topluma faydalı olmaktır.*
DEĞER	• *Değer yaratır.*	• *Sosyal değer yaratır.*
ÖRGÜTSEL YAPI	• *Örgütleyicidir.*	• *Yöneticidir ve Bağımsızlık derecesi yüksektir.*

** Tablo oluşturulurken (Ateş, 2017), (Özdevecioğlu ve Cingöz, 2009), (Sandling, 2014), (Abu-Safian, 2012), (Shaw ve Carter, 2007) ve (Roberts ve Woods, 2005)' den yararlanılmıştır

3.4. Sosyal Girişimcilik ve Sosyal İnovasyon

Literatürde sosyal inovasyon, sosyal girişim ve sosyal girişimcilik kavramları arasındaki ayrım net olmamakla birlikte zaman zaman kargaşaya neden olabilmektedir (Antadze ve Westley, 2010). Dünyanın bütününe bakıldığında yeni teknolojilerde ki artış göze çarpmaktadır. Fakat yeni teknoloji kavramıyla sosyal inovasyon kavramını ayırmak gerekmektedir. Yeni teknolojiler insanlarda ki 'merak' duygusu ve 'zekâ' larının yanında büyük ekonomik teşviklerle desteklenirken sosyal yenilikler toplumsal ve kültürel eylemsizlikle savaşmaktadır. Yani sosyal sektördeki yeniliklerin bu eylemsizliğin üstesinden nasıl gelebileceklerine odaklanmasına ve sosyal yeniliklerin nasıl geliştirilebileceğini ve çabuklaştırıp kolay hale getirilebileceği ile ilgili teorik bir yola gereksinim duyulduğu çıkarımı yapılabilir (Goldstein vd., 2010).

Biggeri vd. (2018) sosyal inovasyonu '*sosyal ihtiyaçları karşılamak ve yeni sosyal ilişkiler veya iş birlikleri oluşturmak için yeni fikirlerin (ürünler, hizmetler ve modeller) geliştirilmesi ve uygulanması'* şeklinde tanımlamaktadır. Ayrıca sosyal inovasyonlar toplumların refah düzeylerini artırmayı hedeflemelerinin yanında tabiatları gereği amaçları ve araçları yönünden de sosyaldirler.

Ekonomik olarak gerçekleştirilen yeniliklerde ki gibi sosyal yeniliklerde kuşkusuz bir sosyal girişimciyi gerekli kılar. Sosyal girişimlerin çatısı altında toplumsal sorunlara çözüm bulmak amacıyla oluşan sosyal inovasyonların, neredeyse hiçbirinin toplumu ilgilendiren problemlere karşı duyarsız, bilinçsiz ve farkındalık sağlamamış olmamaları gerekmektedir. Sosyal girişimciler meydana getirdikleri sosyal yenilikleri, birçok kez kendileri maddi olarak karşılayamamakta ve finansını sağlayamamaktadırlar. Bu yüzden sosyal yeniliklerin başarıya ulaşabilmeleri için sosyal girişimciler, kesinlikle büyük toplulukların yardımına gereksinim duymaktadırlar. Güçlü bir toplumsal girişim önderliği bazında, ilgili toplulukların dikkatini çekmeyi, desteğini almayı ve güvenini sağlamayı amaç edinen kaliteli lansman etkinlikleri gerçekleştirilmesiyle sosyal inovasyon tanıtılmalıdır (Koç, 2010).

Dünyanın daha gelişmiş bir yer olmasını sağlamaya çalışanlar için sosyal girişimcilik ve sosyal girişim kavramları adeta popüler toplanma noktası haline gelmiştir (Phills, 2008). Oysa Phills (2008)'e göre bu amaca ulaşmak için sosyal inovasyon daha etkili bir araçtır.

Sosyal inovasyonların oluşmasında en etkili faktör toplumsal beklentilerdir ve sosyal inovasyonların en çok ilişkili olduğu kavram ise sosyal girişimlerdir. Yeni sosyal girişimlerin ortaya çıkması isteniliyorsa sosyal girişimciliğin geliştirilmesine odaklanılmalıdır (Özdemir ve Ar, 2015).

Sosyal girişimcilik ve sosyal inovasyon sorunların çözümünün bir parçasıdır, her ikisi de açıkça çözülmemiş sosyal sorunlara yenilikçi çözümler sunmayı, bireylerin ve toplulukların yaşamlarını iyileştirmek ve refahlarını artırmak için sosyal değer yaratma amaçlarının merkezine yerleştirmeyi amaçlamaktadır (OECD , 2010). Biggeri vd. (2018)'de benzer şekilde sosyal girişimlerin, sosyal girişimciliğin ana bileşenleri olduğunu vurgulayarak genel olarak sosyal girişimcilerin sosyal yenilik vektörleri olduğuna değinmektedir. Ateş (2018)' de bu iki kavramın aslında farklı kavramlar olmasına rağmen karşılıklı ilişki içinde olduğuna değinmektedir. Sosyal yeniliklerin uygulanmasında sosyal girişimcilere, kamu yöneticilerine vs. gereksinim duyulmaktadır. Yani sosyal girişimcilerin sosyal yeniliklerin uygulanmasında oldukça önemli rolü olduğu söylenebilir. Ayrıca sosyal yenilikler sistemsel değişim yaratırken, sosyal girişimcilik bireyler arası değişim, sosyal girişimler ise örgütler arası değişim yaratmaktadır. Yani sosyal yeniliklerin sosyal girişimciliği kapsamaktadır denilebilir. Fakat buradan her sosyal girişimcinin sosyal yenilik meydana getirdiği ya da sosyal inovasyon yapan herkesin sosyal girişimci olduğu anlaşılmamalıdır. Oysa toplumsal sorunlara yeni veya günümüzde uygulananlardan daha etkin çareler üreten sosyal girişimleri sosyal inovasyon olarak nitelendirmek mümkündür. Dolayısıyla sosyal girişim ve sosyal girişimcilik kavramları sosyal inovasyonun alt dalı olduğu söylenebilir.

Toplumsal problemleri incelemek için yeni yollar saptayıp uygulayarak sosyal hizmet uzmanları da yenilikçi uygulama kaynağı olabilirler. Ayrıca daha etkili ve verimli faaliyetler ve ortaklıklar hazırlayarak kuruluşlarda girişimci; hatta topluluk üyeleri, hükümet ve iş ortakları ile güçlerini birleştirerek toplumsal ihtiyaçları karşılayan sosyal girişimci de olabilirler (Nandan vd., 2015). Antadze ve Westley (2010) ise sosyal girişimi, sosyal gereksinimlere çözüm bulmaya çalışırken ürün ve hizmetlerini piyasaya süren kâr odaklı bir varlık olarak tanımlamıştır. Sosyal girişimlerde yerel, toplum temelli yenilikçi fikirlerin önemli bir rolü vardır ve toplumun ihtiyaçlarını karşılamaya ve sorunlarını çözmeye odaklanırlar (Mariann ve Krisztina, 2018).

Caulier-Grice vd. (2012) raporuna göre; *'Sosyal girişimcilik, risk almaya istekli olma ve az kullanılan varlıkları kullanmanın yaratıcı yollarını bulma gibi yeni sosyal girişimler yaratmaya katılan bireylerin davranışları ve tutumları kümesidir'* şeklinde tanımlanmaktadır.

Sosyal girişimcilik, 'eleştirel düşünebilme', 'yaratıcılık', 'iş birliği' ve 'iletişim' vb. 21.yüzyıl yetkinliklere sahip bireyler ve genellikle gençler tarafından ilk adımları atılan bir kavramdır. Sosyal girişimler toplumla ilgili gereksinimleri karşılamanın yanı sıra aynı zamanda yeni iş alanları meydana getirmektedirler (Ateş, 2018).

Son zamanlarda bu kavramlara gösterilen uluslararası ilgide artış yaşanmaktadır. Dünya Bankası gibi uluslararası kuruluşlar, hükümetler, özel şirketler, üniversiteler ve kamu kurumları gibi birçok kurum bu kavramlara önem vermekte ve sosyal girişimcilik için kaynak ayırmaktadır (Chell vd., 2010). Yaygın olan sorunların başında gelen yoksulluk ve açlık problemlerini giderebilmek için aynı zamanda sosyal inovasyonların faydasını büyüterek, yeni fikirler geliştiren ve uygulayan birçok sosyal girişimciye gereksinim duyulmaktadır (Babu ve Pinstrup-Andersen, 2007). Günümüzde de birçok ülkede kamu sektörünün dâhil olduğu inovasyon yolculuğu 'sosyal inovasyon' bayrağı altında devam etmektedir.

Eski İngiltere hükümeti Başbakanı David Cameron 2008 yılında yaptığı konuşmada sosyal inovasyonun gücüne değinmiştir. Sosyal inovasyon gücünü toplumu daha iyi hale getirmek için bireylerin, sosyal girişimlerin, işletmelerin aracılığıyla ihtiyaç duyduğumuz sosyal değişim yaratma gücü olarak tanımlamıştır. David Cameron'a göre ülkeler ekonomik olarak ciddi sıkıntılar yaşamaktadır fakat suç, yoksulluk, iklim değişikliği, sağlık, çevre kirliliği vb. gibi yaşanan toplumsal zorluklar daha ciddi problemlerdir. Bu problemlerin çözümünden daha önemli bir şey bulunmamaktadır. Çünkü bu gibi toplumsal problemler çözülmedikçe toplum günden güne daha kötü hale gelmektedir denilebilir. Ayrıca mevcut kamu politikaları ile bu sorunlara çözüm bulunamadığı ya da çözüm bulunması konusunda yetersiz kaldığı görülmektedir. Bu yüzden bu köklü sorunlara yeni çözümler bulmak için farklı bakış açıları ile yeni fikirlere ihtiyacımız olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Ayrıca bu insanlığın karşı karşıya kaldığı toplumsal sorunların çözümünde insanlara, yardım kuruluşlarına ve sosyal girişimcilere ihtiyaç duyulmaktadır ve bu gruplar bu sorunların çözümünde daha etkin rol almalıdırlar (Cameron, 2008).

Çetindamar vd. (2010)'da benzer şekilde sosyal girişimcilerin önemini ve sosyal girişimlere olan ihtiyacı vurgulamaktadırlar. Ayrıca dünyada yaşanan bu toplumsal, ekonomik sorunların çeşitliliği bu sorunlara mücadelede de çeşitli yollar oluşturmaktadır. Bu problemlerin çıkış yolu sürekli iyileşme ve inovasyondur. Buna rağmen tüm dünyada sosyal inovasyon bağlamında 'sosyal girişimler' örgütsel yapısı büyük önemine rağmen yetersizdir. Bütün ülkeler çeşitli toplumsal sorunlar yaşamaktadırlar. Fakat gelişmekte olan ülkeler de toplumsal problemler daha fazla yaşanmaktadır. Dolayısıyla sosyal girişimciliğin gelişmekte olan ülkelerde ilerletilebilmesi oldukça önemlidir. Ayrıca sosyal girişimcilik strateji ve politikalarına gerekli eğitimler verilerek gençler dâhil edilmelidir.

Sosyal inovasyonlar ticari sorunların ve toplumsal problemlerle başa çıkabilmek için paydaşların işbirliğine dayanmaktadır (Nicolopoulou vd., 2015). Yani sosyal inovasyonu destekleyecek yeni girişimcilerin oluşmasında bireyler, toplumlar, devletler ve özellikle firmalar destek sağlamalı ve gerçekleşmesini planladığı durumları toplumun menfaatini ön planda tutarak yapmalıdır (Tatar ve Aslan, 2017). Çetindamar vd. (2010)'a göre ise '*sosyal girişimciler kamu, özel sektör ve üçüncü sektörden (kâr amacı gütmeyen kurumlar veya sivil toplum kuruluşları) oluşan ekonomik örgütsel yapılarda faaliyet gösterir'.*

Ulusal ve yerel düzeyde, birçok başarı hikâye örneği, çeşitli ülkelerdeki sosyal girişimcilerin toplumsal sorunlara yenilikçi çözümlerle nasıl cevap verdiğini kanıtlar niteliktedir (Babu ve Pinstrup-Andersen, 2007).

Sosyal girişimcilik ve inovasyona ilişkin dünyaca kabul gören en iyi örnek, Bangladeşli ekonomi profesörü Muhammed Yunus tarafından geliştirilen "Mikro Kredi" uygulamasıdır. Prof. Dr. Muhammed Yunus çalıştığı kasabadaki kişilere yönelik mikro finansman modeli geliştirmiş, bu kişilere kefil olmuş ve toplumun diğer kesimlerini bankacılık sistemine dâhil etmiştir. Finans sektöründeki bu yenilik, başta kadınlar olmak üzere girişimciliğe yönelik yeni açılımlar sağlayarak toplumsal fayda sağladı ve sosyal inovasyonun ekonomik kalkınma üzerinde de etkisi olduğunu kanıtlamaktadır (MÜSİAD, 2012).

ABD'de Bill Drayton tarafından 1980 yılında kurulan Ashoka, dünyadaki birinci ve en büyük sosyal girişimcilik alanı Ashoka'nın amacı toplumdaki hemen çözülmesi gereken problemlere etkili ve sürdürülebilir, devamlılığı sağlanabilecek çareler sunan sosyal girişimleri bulup, bunları küresel bir yardım ağında karşılaştırarak potansiyel gücünü göstermelerini ve çözümlerini genişletmelerini sağlıyor (http://ashokaturkiye.org/).

Mulgan (2006)'a göre Genç Vakfın Kurucuları (The Young Foundation), sosyal inovasyonu ve sosyal girişimciliği algılamak ve gerçekleştirmek için Dünyadaki en önemli merkezlerin içerisindedir. Michael Young, 1960-1990'lı yıllardan itibaren dünyanın en etkili ve en yaratıcı sosyal girişimcilerinden biri olarak tanınmaktadır. Ayrıca Michael Young önderliğinde Açık Üniversite'yi *(The Open University),* Sosyal Girişimciler Okulu'nu *(The School for Social Entrepreneurs)* ve Ekonomik ve Sosyal Araştırma Konseyi (*Social Science Research Council*) gibi birçok yeni birliğin oluşmasında desteklerini esirgememişlerdir. Üstelik eğitimde eşitliği sağlayıp, kalitesini yüksetmek ve yenilikçi kişiler yetiştirecek uygulamalar yapmak, ülkelerin bunlara ulaşması güç bir durumdur. Örneğin, Amerika'da, 'MIT'ten Nicholas Negroponte'nin 2006'da başlattığı dünyadaki her çocuğa bir bilgisayar vermeyi amaçlayan proje' bunlardan biri olabilir (Özgenç, 2014).

Goldstein vd. (2010); elektrik ampulünün, bilgisayarın, akıllı telefonların ve internetin bulunması vb. teknolojik gelişmeler dünyada köklü bir değişim yarattığına değinerek bu teknolojik gelişmelerin aslında sosyal girişimcilerin desteğiyle daha önce örneğine rastlanmamış sosyal inovasyonların tohumları olduğuna olan inancından bahsetmektedir.

Çetindamar vd. (2010)'e göre, sosyal yenilikler toplumların gelişimine ve dönüşümüne katkı sağlamaktadır. Böylelikle sosyal inovasyonlar için *"bin çiçek açsın bin fikir çoğalsın"* temennisi uygun olacaktır. Bunun gerçekleşebilmesi için paydaşlara olan duyulan ihtiyacın yanı sıra *'kurumsal sosyal sorumluluğa'* ve *'sosyal girişimciliğe'* de gereksinim duyulmaktadır. Görüldüğü üzere, sosyal girişim ve sosyal yenilik "Bana balık verme, balık tutmayı öğret" sözünü aşarak, yalnızca balık vermeye ya da balık tutmaya kanaat etmemektedir. Hatta sosyal girişimler, endüstride radikal değişiklik oluşturmayı amaçlamaktadırlar (Okay, 2015).

Önemli etki oluşturulmayı amaçlayan girişimlerin oluşturulmasını, geliştirilip sürdürülebilir olmasını teşvik etmede, ortak bir değerler bütününü paylaşıp toplumsal ve insani ögelere öncelik veren ilkelerle desteklenen şekilde çalışmak temel unsurdur denilebilir (Nicolopoulou vd., 2015).

Sonuç olarak, sosyal yenilik ve sosyal girişimcilik kavramları için meydana gelen kapasite geliştirme modellerinin çeşitlendirilmesi, geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması gerekmektedir denilebilir (Babu ve Pinstrup-Andersen, 2007).

3.5. Kovid-19 ve Sosyal İnovasyon

Bilim ve teknolojide meydana gelen ilerlemeler günden güne büyük bir ivme göstermektedir. Bilim ve teknolojideki gelişmeler bazen insanların çevresinde yaşananları anlamlandırması için gereken yeni ve doğru bilgilere ulaşmasına fırsat yaratmaktadır. Bazen bu gelişmeler toplumsal hayatı kolaylaştırmanın yanı sıra bazen de ortaya çıkan olayların çözümünde yetersiz kalabilmektedir. Örneğin, Çin'in Hubei Bölgesinin başkenti olan Vuhan kentinde 2019 yılının Aralık ayında meydana gelerek günden güne tüm dünyaya hızla yayılan Covid-19 salgınında bilim ve teknolojideki gelişmelerin tek başına yetersiz kaldığı görülmektedir (Çevik vd., 2020).

Kovid-19 salgını, ansızın meydana gelerek hızla tüm dünyaya yayılarak ülkelerin sağlık sitemleri üzerinde büyük bir baskı oluşturarak büyük tahribat yaratmıştır (Kurtdaş, 2020). Kovid-19 virüsü, bu satırların yazıldığı an itibarı ile 224 ülkede 165 milyonun üzerinde insana bulaşarak 3 milyondan fazla insanın hayatını yitirmesine sebep olmuştur. Hükümetler bu salgının tüm dünyada sağlık sisteminde oluşturduğu şiddetli baskıyı azaltmak, bulaş riskini azaltıp insanların hayatlarını korumak amacıyla hızlıca sosyal uzaklaşma, karantina vb. gibi bir takım sıkı tedbirler almak zorunda kalmışlardır (Sevin vd., 2020).

İnsanoğlu kendi bu kadar küçük ama tahribatı ve yarattığı tehditi de bir o kadar büyük olan Kovid-19 salgını karşısında tarihinin en önemli mücadelelerinden birini vermektedir. Kovid-19 salgını ile en etkili mücadelenin nasıl olacağı düşünüldüğünde ilk akıla tıbbi gelişmeler ve teknoloji kullanımı ile mümkün olacağı düşüncesi gelmektedir (Taştan vd., 2020). Fakat salgınlar temelde sosyal olaylardır. Kovid-19 salgınının insan psikolojisi ve toplum üzerindeki büyük etkisi kimi zaman en etkili mücadele yöntemi olarak görülen tıbbi gelişmeler ve teknoloji kullanımına mâni

olarak birçok insanın ölümüne sebep olabilmektedir (Taştan vd., 2020). Kovid-19 salgını ile birlikte bütün dünya yepyeni süreçten geçip dönüşüm yaşadığı gibi Dünya tarihindeki böyle büyük çatlakların ve dönüşümlerin birçoğuna salgınlar ve afetler sebep olmaktadır. Bu yüzden salgın ve afetlerin meydana getirdiği sorunların çözülmesinde sosyal yapının kendisini yeni baştan kurma kapasitesi önem taşımaktadır (Sunar, 2020). Aslında genel olarak ülkelerin salgınla mücadele etmek için teknolojik altyapıları nispeten elverişli olmasına rağmen psikolojik boyutta insanoğlu salgın karşısında gafil avlanmıştır (Taştan vd., 2020).

Kovid-19 pandemisi eğitim üzerinde de büyük etkiler yaratmıştır. Günümüzde Kovid-19 karşısında yoğun bir şekilde edilen bu mücadele tüm dünyada insanlar sosyal ilişkilerinde yeni teknolojik araçlardan yararlanmaya başladılar. (Taştan vd., 2020). Sosyal izolasyon nedeniyle yüz yüze eğitime ara verilip Dünyada birçok ülkede eğitimde yenileşmeye gidilerek internet aracılığıyla uzaktan eğitime geçilmesi eğitimde durgunluk yaratmıştır (Kurtdaş, 2020, Taştan vd., 2020). Teknoloji tabanlı bu uzaktan eğitimde de fırsat eşitsizliği gün yüzüne çıkmaktadır. Uzaktan eğitim için gereken bilgisayar, internet gibi imkânlara ve aileleri bu imkânları sağlayacak maddi yeterliliğe sahip olamayan öğrenciler derslerden uzak kalmaktadır (Kurtdaş, 2020). Doktorlar acil durumlar dışında değerlendirdikleri hastalarını muayene ederken telefon desteği ya da video konferanslar ile yardımcı olmaya başladılar (Taştan vd., 2020). Sunar (2020)'e göre; Kovid-19 sağlık sistemlerini alt üst eden ve sosyal hayatımızın merkezine yerleşerek iletişim biçimlerimizi, insanlarla olan ilişkilerimizi değiştiren 'görünmez düşman' olarak görülebilir. Bu pandeminin sebep olduğu değişimler arasında en göze çarpanlarından biri toplumun dijital topluma doğru kaymasıdır. Bahsettiğimiz gibi virüsün bulaş riskini önlemek için uygulanan karantina, sokağa çıkma yasakları birçok gereksinimin ve hizmetin internet platformuna geçişi ile neticelenmiştir. Bu sebeple birçok insan neredeyse tüm gereksinimlerini internet aracılığıyla evden hiç çıkmadan gerçekleştirebilmektedir. Dolayısıyla pandemi dijital topluma geçişe hız vermiştir denilebilir. Bu durum bir yandan hayatı kolaylaştırıyor olsa da diğer yandan toplum ve insan ilişkileri üzerinde bireyselleşme, insan ilişkilerinde mesafelerin oluşması ve sosyal ilişkilerin zayıflaması gibi olumsuz bir takım sonuçlar doğurarak toplumsal yapıda dönüşüme sebep olmaktadır (Kurtdaş, 2020). Aslında Kovid-19 gibi toplumların değişime ve dönüşüme uğramasına neden olarak toplumu derinden sarsan doğal afetler ve salgın hastalıklar

gibi hayati olaylara ve ciddi dönüm noktalarına, Dünya tarihinde sık sık rastlanmaktadır (Kurtdaş, 2020). Geçmişte Veba, kolera, AIDS, ispanyol gribi, domuz gribi, kuş gribi gibi grip türleri ve MERS, SARS gibi virüslerin yol açtığı pandemik hastalıklar ortaya çıkmıştır (Kurtdaş, 2020). Geçmişte ciddi salgınlar yaşanmış olmasına rağmen Kovid 19 pandemisinde küresel boyutta ciddi panik ve çaresizlik hali yaşanmaktadır (Taştan vd., 2020). Hem Kovid-19 salgını ile geçmişte daha önce yaşanan bu salgınlar arasında benzerlik bulunmaktadır. Bir salgının 'pandemi' olarak nitelendirilebilmesi için virüsün daha önce görülmemiş olması, kolaylıkla insanlara yayılarak insanlar arasında çabucak ve durmadan bulaşması gerekmektedir. Bu açıdan bakıldığında Kovid-19 salgının şüphesiz bir pandemi olduğu ortadadır. Ancak Dünya tarihi incelendiğinde geçmişte neredeyse 100 yıl evvel ortaya çıkarak tüm Dünya'yı etkileyen İspanyol gribi salgını gibi daha yıkıcı sonuçlar doğuran sarsıcı salgınlar yaşandığı görülmektedir (Sevin vd., 2020). İspanyol gribi salgınında ölen insanların sayısı 1.Dünya Savaşı'nda hayatını kaybeden insanların sayısından daha fazla olduğu kayıtlarda yer almaktadır (Sevin vd., 2020). Kovid-19 salgının diğer salgınlardan ayrılan tarafı kısa zaman içerisinde pandemi haline gelerek bütün dünyayı ekonomik, politik, sosyal ve kültürel olarak derinden etkilemesidir (Kurtdaş, 2020). Daha önce deneyimlemediğimiz, son 50 yılın belki de en büyük sosyal krizi olarak hayatımızı derinden etkileyen Kovid-19 öncelikle ekonomi olmak üzere sosyal ve politik alanda da istenmeyen etkilere sebep olarak küresel bir kriz yaratmıştır. Bu salgın insanların yalnızca sağlığında değil aynı zamanda toplumların yapısında ve işleyişinde önemli derecede yıkımlara sebep olup ciddi değişimler yaratmıştır. (Kurtdaş, 2020). Bu yüzden Kovid-19 yalnızca sağlık problemi olarak değil de toplumun bütün alanlarını etkileyen sosyolojik bir kavram olarak da ele alınmalıdır (Kurtdaş, 2020; Sunar, 2020; Taştan vd., 2020).

Sonuç olarak Kovid-19 ve bunun gibi meydana gelebilecek olan pandemilerin yalnızca tıbbi açıdan tedbirler alarak bu alanda çalışmalar yapmanın pandemiyi sonlandırmaya gücünün yetmediği görülmektedir (Kurtdaş, 2020). Bu salgın sürecinin belirsiz olması ve ansızın meydana gelerek çok fazla sayıda insanın hayatını yitirmesine neden olması aynı zamanda meydana getirdiği toplumsal ve psikolojik etkileriyle insanoğlunu günümüzde önemli derecede etkilemesinin yanı sıra gelecekte de uzun süre gündemde olacağı beklenmektedir (Taştan vd., 2020) (Çevik vd., 2020). Mevcut durumda yaşanan Kovid-19 pandemisi ile birlikte toplumda zaten var olan bir çok kırılganlığı

yeniden ve aynı zamanda daha net şekilde kavradığımız söylenebilir (Sunar, 2020). Toplumda var olan bu kırılganlıklar arasında yer alan eşitsizlik ile ilgili yapılan araştırmaların sonuçları incelendiğinde sağlık ve hastalıkların toplumun her kesime eşit sirayet etmediği sonucu çıkarılabilir (Sunar, 2020). Dahası Kovid-19 salgını ve bunun gibi diğer buhranların, toplumda en çok yaşam kalitesi daha düşük olan insanları etkileyip toplumsal yapıda en altta bulunanların yükünü çoğaltarak intihar etmek, şiddet uygulamak, suç işlemek gibi davranış bozukluklarının meydana gelmesinde önemli rol oynamaktadır denilebilir (Dursun vd., 2020; Sunar, 2020).

Sağlık ve ekonomik ile ilgili olumsuz neticeler korunaksızları, kayıt dışı ekonomidekileri ve dışlanan grupları en fazla etkilemektedir. Sonuç olarak Kovid-19 salgının, toplumdaki en kırılgan olan insanlara destek olmak için sosyal inovasyonlara olan gereksinimi artırmakta olduğu söylenebilir. Çünkü piyasa başarısızlığının ve alışılagelmiş aktörlerin başarılı olamama ihtimaline karşı bu gibi durumlarda başkalarının hizmetindeki sosyal inovasyonculara daha çok gereksinim duyulmaktadır (Bonnici ve Raja, 2020). Aslında sağlık alanında sosyal yenilikler yeni olmamakla birlikte geçmişte de birtakım örnekleri bulunmaktadır (Niekerk, 2020).

''Sosyal yenilikçiler, herkes için gelişen bir gelecek inşa etmeye kararlıdır. Hem sistemik (sürdürülebilir kültür kalıpları oluşturmak) hem de gelişimsel (insan bilincinin olgun kalıplarını oluşturmak) bir görevdir'' (Norris ve Blakeman, 2021, s. 8).

Farzad vd. (2020) ve Niekerk (2020)' e göre Kovid-19 gibi küresel salgınların yarattığı olumsuzlukları giderebilmek ve bunlarla başa çıkabilmek için en iyi seçeneklerden biri ilk etaplarda sosyal yenilikçilerle temas kurarak geleneksel aktörler dışındaki yeni aktörlere orijinal çareler ortaya koymaları için fırsat verilmesidir. Eşitsizliklerle başa çıkmak için devletlerin ve uluslararası kuruluşların bu konu ile ilgili yeni taktikler geliştirmelidir (Dursun vd., 2020). Çünkü eğer sosyal eşitsizliklerin önüne geçilmezse toplumu alt üst eden neticelerin meydana gelmeye devam edeceği öngörüsünü yapmak yerinde olacaktır (Sunar, 2020).

3.6. Avrupa Birliğinde İlham Verici Sosyal İnovasyon Uygulamaları

Dünyada bir takım demografik değişiklikler, nüfusun hızlı yaşlanması gibi sorunların yaşanmasının yanı sıra teknolojik değişiklikler de yaşanmaktadır. Bu değişikliklere toplumlar kimi zaman uyum sağlayamamakta ve burada da çeşitli sosyal sorunlar meydana gelmektedir. Dolayısıyla bu sorunların çözülmesi için sürdürülebilir ve etkili çözümlere gereksinim bulunmaktadır. Avrupa Birliği ülkelerinden her birine birer sosyal inovasyon girişim örneği incelenmektedir. Bunun yapılmasındaki amaç ise Avrupa'da sosyal yeniliklerin ne kadar çeşitli ve ne kadar başarılı olduğunu vurgulayarak bu konuda farkındalık yaratmak amaçlanmaktadır (European Commission, 2020). Ayrıca her bir müdahale alanının simgelediği sosyal gereksinim grubu farklıdır. Mesela, sosyal yardım projeleri; evi barkı olmayan ve yaşlı insanlar gibi yardıma ihtiyacı olan kesime destek olmayı hedef alırken, sosyal birleşme girişimleri; engellilerin ve göçmenlerin vb. sosyal gereksinimlerini gidermeyi, yeşil çevre projeleri ise geri dönüşüm, enerji kullanımının kısıtlanması, atıkların azaltılması vb. alanlardaki iyileşmeleri hedef almaktadır. Buradan sosyal inovasyonların esas olarak ortak gereksinimleri aktaran toplumsal birleşme ve sosyal yardım vb. alanlar üzerinde durmakta oldukları çıkarımı yapılabilir (Caroli vd., 2018).

Çalışmada verilen örnekleri ilgili olduğu sorunla ilişkilendirerek aşağıda tablolar şeklinde sunulmaktadır. Birkaç örnek verecek olursak; İrlanda'da İrlanda hükümeti tarafından 2006'da kurulan 'Community Services Programme' ile madde bağımlılığı geçmişi olanlar, engelliler, evsizler denetimli serbestlik ile tahliye olan mahkûmlar, uzun süredir işsiz kalan insanlar gibi dezavantajlı gruplara istihdam sağlamak için topluluk işletmelerinin desteklenmesini hedeflemektedir. Bu dezavantajlı gruplara istihdam sağlamak için kuruluşlara finansman ve kapasite geliştirme sağlamaktadır. 500'den fazla topluluk işletmesine 650 milyon Euro katkıda bulunmuştur. Her yıl 43 milyon Euro destekte bulunarak 400'den fazla hizmetin sunulmasını sağlamaktadır. Finlandiya'da restoranlarda israf edilen yiyecek miktarını sıfırlamak gıda israfını önlemek için 'ResQ Club' adlı bir uygulama kurmuştur. Toplam 800.000 kez indirilen, aylık 30.000'den fazla kullanıcı olan 70000'den fazla market ve restoranın kaydolmuştur. Bu uygulamanın hizmet verdiği şehirlerde ise her ay 70.000 porsiyon yiyecek satılmıştır. Ayrıca her ay 273 ton CO2 emisyonunun azaltılmasına yardımcı olmuştur. Almanya'da Berlin senatosu tarafından 1999'da kurulan 2019'a kadar faaliyet gösteren 'Berlin Neighbourhood Management Programme' ile toplumsal

ayrımcılığın üstesinden gelmeyi amaçlamıştır. Odak noktasında işsizlik, sosyal alt yapı eksikliği, güvenlik sorunları da yer almaktadır. Alman federal kentsel gelişim programı, Avrupa bölgesel kalkınma fonu ve Land Berlin tarafından 472 milyon Euro finanse edilmiştir. Toplam 8 ilçe, 34 mahalle yaklaşık 465.500 kişiye ulaşmıştır.

AB'de ilham verici sosyal inovasyon örneklerine; ırkçılık sağlık, çevre ve fırsat eşitsizliği başlıkları altında sırasıyla Tablo 3.6.1, Tablo 3.6.2, Tablo 3.6.3 ve Tablo 3.6.4'de yer verilmiştir.

Tablo 3.6.1: Avrupa Birliğinde Irkçılık İle İlgili Sosyal İnovasyon Uygulamaları

ÜLKENİN ADI	YIL	UYGULAMANIN ADI	AMAÇ	UYGULAYAN KURUM	PAYDAŞLAR
ALMANYA	1999-2019 2021- …	Berlin Neighbourhood Management Programme	*Toplumsal ayrımcılığın üstesinden gelmek.*	Berlin Senatosu	Vatandaşlar Belediyeler
MACARİSTAN	2009- …	Roma-Net	*Romanlara karşı yapılan ayrımcılıkla mücadele etmek*	Budapeşte ile lider ortağıdır.	Kamu Vatandaşlar Belediyeler
LÜKSEMBURG	2016	Digital Inclusion and Digi4all	*Döngüsel ekonomi yoluyla sosyal dışlanmayla mücadele etmek ve yaşlılar, düşük gelirli aileler de dâhil olmak üzere diğer hassas grupları desteklemek*	Sosyolog ve mühendislerden oluşan disiplinler arası bir ekip	Mülteciler Gönüllüler Hükümet Sosyal sektör
HOLLANDA	2008	ERGO Network	*Romanları politika oluşturmaya dâhil etmek ve Avrupa'daki Romanları güçlendirmek*	Hollanda'da küçük bir STK grubu	Kamu ortaklığı Özel ortaklık STK TernYpe Gençlik Ağı, Açık Toplum Avrupa Politika Enstitüsü, Irkçılığa Karşı Avrupa Ağı, Avrupa Roman Hakları vb.uluslararası kuruluşla işbirliği yapmaktadır.
ÇEKYA	2017	Intercultural Assistants	*Kamu hizmetleri aracılığıyla kapsayıcı entegrasyonu teşvik etmek*	Belediye Sosyal İşler Departmanı ve Devlet Sosyal İçerme Ajansı	Belediyeler Kamu

YUNANİSTAN	2018-2021	Curing the Limbo	*Topluluk liderliğindeki ortak tasarımlı etkinlikler aracılığıyla mültecileri entegre etmek ve mültecilerin hareketsizlikten çıkmalarını aktif olarak desteklemeyi* .	Atina Şehri	Proje, lider ortak olarak Atina şehri, Atina Ulusal ve Kapodistrian Üniversitesi, Katolik Yardım Hizmetleri, Uluslararası Kurtarma Komitesi ve Atina Kalkınma ve Varış Noktası Yönetim Ajansı arasında yenilikçi bir ortaklık yoluyla uygulanmaktadır

*Tablo oluşturulurken European Commission, (2020)'de bulunan örneklerden yararlanılmıştır

Tablo 3.6.2: Avrupa Birliğinde Sağlık Alanındaki Sosyal İnovasyon Uygulamaları

ÜLKENİN ADI	YIL	UYGULAMANIN ADI	AMAÇ	UYGULAYAN KURUM	PAYDAŞLAR
POLONYA		Malopolska Incubator for Social Innovation	*Yaşlıların ve engellilerin ihtiyaçlarını karşılayarak bağımsızlığının arttırılması*	Bölgesel Sosyal Politika Merkezi tarafından Krakow'da kuruldu.	Kamu
ROMANYA	2011	The NoRo Centre	*Seyrek görülen hastalıkları olan hastaları desteklemek için bütünsel ve merkezi bir yaklaşım*	Merkez, Romanya Prader Willi Derneği tarafından, önde gelen Norveç Frambu Nadir Bozukluklar Kaynak Merkezi ile ortaklaşa kuruldu.	Avrupa Nadir Hastalıklar Kaynak Merkezleri Ağı Okullar

FRANSA	2015	Envie Autonomie (Kıskançlık özerkliği)	*Kullanılmayan tıbbi cihazlar için yeni bir hayat*		50 şirket
ESTONYA	2018	CareMate	*Herkes için uygun fiyatlı ve zamanında evde bakım hizmetleri*		Belediyeler

*Tablo oluşturulurken European Commission, (2020)'de bulunan örneklerden yararlanılmıştır

Tablo 3.6.3: Avrupa Birliğinde Çevre Alanında Yapılan Sosyal İnovasyon Uygulamaları

ÜLKENİN ADI	YIL	UYGULAMANIN ADI	AMAÇ	UYGULAYAN KURUM	PAYDAŞLAR
FİNLANDİYA	2015	ResQ Club	Bir uygulama ile gıda atıklarıyla mücadele ederek gıda israfını önlemek		
KIBRIS	2012	Tiganokinisi	Kullanılmış yemeklik yağın çevresel ve eğitimsel etki için geri dönüştürülmesi	Küçük ve orta ölçekli işletme (KOBİ) Isotech tarafından geliştirilmiştir.	Belediyeler Hükümetler İşletmeler Halk Okullar

*Tablo oluşturulurken European Commission, (2020)'de bulunan örneklerden yararlanılmıştır

Tablo 3.6.4: Avrupa Birliğinde Fırsat Eşitsizliğini Gidermek için Yapılan Sosyal İnovasyon Uygulamaları

ÜLKENİN ADI	YIL	UYGULAMANIN ADI	AMAÇ	UYGULAYAN KURUM	PAYDAŞLAR
İRLANDA	2006	Community Services Programme	*Dezavantajlı grupları istihdam etmek için topluluk işletmelerinin desteklenmesi*	İrlanda Hükümeti	Kamu
LETONYA	2014	Demola	*Öğrencilerin istihdama entegrasyonunu kolaylaştırmak*	Letonya Yatırım ve Kalkınma Ajansı'nın desteğiyle Riga Teknik Üniversitesi (RTU) Tasarım Fabrikası ve Letonya Üniversitesi	Üniversiteler Şirketler Öğrenciler
BULGARİSTAN	2003	Land Source of Income	*Romanların yaşadıkları birçok olumsuzluğa karşın nüfusunu ekonomik olarak güçlendirmek amaçlanıyor.*		Pazarlama uzmanları Kamu Özel sektör
HIRVATİSTAN	2016-2018	Taste of home (Okus Doma)	*Mutfak deneyimleri yoluyla göçmenleri entegre etmek amaçlanıyor.*	Hırvatistan'da STK olan Barış Araştırmaları Merkezi (CPS)	Mülteciler Gönüllüler STK
İTALYA	2013	Progetto Quid- Moda şirketi	*Dezavantajlı grupları (şiddet ve insan ticareti mağdurları, eski suçlular, göçmenler veya engelliler…) moda yoluyla yeniden iş hayatına sokmak*		Psikologlar Sosyal yardım görevlisi
MALTA	1996	Koperattiva Kummerċ Iust	*Sürdürülebilir adil ticareti teşvik etmek için bütünsel bir yaklaşım*		STK Kültür merkezleri, Vatandaşlar Okullar

AVUSTURYA	2017-2019	V/Faktor	*İyileştirilmiş iş-yaşam dengesi yoluyla çalışanları kırsal alanlarda tutmak amaçlanıyor.*		İşletmeler Belediyeler Danışmanlık firmaları
SLOVENYA	2017-2018	Create Responsible	*Daha iyi bir iş-yaşam dengesi için serbest çalışanları, yarı zamanlı çalışanları ve işsizleri, özellikle tasarımcılar ve sanatçılar gibi yaratıcı sektörde olanları desteklemek arasında bağlantı kurmak*		
SLOVAKYA	2015	WASCO Cooperative	*Sanayisizleştirilmiş bölgelerde uzun vadeli işsizlikle mücadele*		Slovakya Çalışma, Sosyal İşler ve Aile Bakanlığı dâhil olmak üzere yerel ve ulusal kurumlarla iş birliği
LİTVANYA	1959	Regseda	*İstihdam yoluyla engelli bireylerin güçlendirilmesi amaçlanıyor.*	Regseda'nın yönetimi ve yönetim kurulu, görme engelliler de dâhil olmak üzere engelli kişilerden oluşmaktadır. Kurul, Litvanya Kör ve Görme Engelliler Birliği üyelerinden oluşmaktadır.	Kamu
İSVEÇ	2010	Le Mat	*İşsiz ve dışlanmış grupların turizm sektörüne entegre edip istihdam sağlamak*	ESF'nin EQUAL Topluluk Girişimi	
DANİMARKA	2002	Reform of Public Employment Services	*Aktif işgücü piyasası politikasının merkezileştirilmesi*	Danimarka Hükümeti	Kamu Belediyeler
PORTEKİZ	2017-2019	Youth Participatory Budgeting	*Yerel karar alma süreçlerine aktif genç katılımını teşvik etmek*	Portekiz Spor ve Gençlik Enstitüsü (IPDJ), Ulusal Gençlik Konseyi, Ulusal Gençlik Örgütleri Federasyonu	Kamu Stk Üniversite Belediye

İSPANYA	2017 2019	Employing Digital	*İşyerinde dijital becerilere olan talep hızla arttığı için savunmasız grupları dijital becerilere katılmaları için güçlendirmek*		Kamu Özel sektör kâr amacı gütmeyen kuruluşlar
BELÇİKA		Youth Competence Centres	*Yerel danışmanlık yoluyla erken okul terki ve genç işsizliği ile mücadele etmek*		Gençlik danışmanları STK

*Tablo oluşturulurken European Commission, (2020)'de bulunan örneklerden yararlanılmıştır.

3.7. Sosyal Girişimcilik ve Sosyal İnovasyon Örnekleri

Tüm dünyada uygulanan çeşitli sosyal inovasyon örnekleri bulunmaktadır. Bu çalışma kapsamında daha önceden bahsetmiş olduğumuz dört sektör kategorize edilerek örnekler vermekteyiz.

Umut Enstitüsü - Güney Kore

Bu proje kapsamında ağaç dikmeyi keyifli hale çeviren 'Tree Planet' adlı cep telefonu oyunu geliştirilmiştir. Bu uygulama ile oyunu oynayan kişinin belirli bölgelerde yeşillendirme faaliyetlerine yardım eden bir girişime dâhil olmasını sağlamaktadır. Oyundaki amaç karşılaştığın düşmanlardan fidanları tehlikeden sakınmaktır. Bir kişi oyunda toplam kurtardığı fidan sayısı kadar fidanı belirlenen bölgeye dikmektedir. Bu oyun vasıtasıyla 10 ülkede yaklaşık 500 bin ağaç dikilmiştir. Bunun için gerekli olan kaynak oyundaki reklam sahipleri tarafından ya da kim olduğu önemli olmayan bu projeye destek olmak isteyen bir firma, kurum tarafından giderlerin karşılanması ile gerçekleşmektedir. Bu yeşillendirme faaliyeti devletle iletişim içerisinde yürütülmektedir. Bu projenin kişiye kazandırdıkları arasında çevreye karşı daha hassas olma, iş birliği yapma gibi kazançlar sağlamanın yanı sıra manevi açıdan doygunluğu ve iç huzurun oluşmasını da sağlamaktadır.

Modern Yaşlanma Girişimi - İsveç

İsviçre'de yapılan bu girişimin amacı yaşlıların hayatlarını, gün içindeki yaşamlarını kolaylaştıracak kreatif düşüncelere odaklanıp, hayata geçirilebilecek olanları ise gerçekleşmesi adına gereken kaynakları sağlamak için çaba sarf etmektedir. Proje; ön araştırma, esas fikir aşaması ve uygulama olarak 3 aşamadan oluşmaktadır. Bu kapsamda en çok beğeni toplayan yenilikçi öneri ve fikire ödül verilmektedir. Bu proje her yıl gerçekleştirilmekte olunup yeni fikirler hayata kazandırmaktadır. Örnek verecek olursak, yaşlı bir insan alışverişini yapmak için cep telefonu programıyla kendine en yakında ki genç arkadaştan alışverişini yapmasını talep edebilmelerinin yanı sıra yalnız yaşayan yaşlı insanların bu yalnızlıktan bir nebze olsun kurtulmaları için sohbet edebilecekleri gençlere evlerindeki odaları kiralayabilmektedirler. Kamu sektörünün öncülüğünde uygulanan bu proje kapsamında gençlerin empati yetenekleri gelişerek, inovatif bir toplumsal girişim kurabilme kazanımları edindikleri gözlemlenmiştir (Ateş, 2018).

Action Tank - Fransa

8 milyondan daha çok insanın yoksulluk sınırından altında yaşadığı Fransa'da, Fransız hükümeti tarafından başlatılan, Action Tank, Girişim ve Yoksulluk Eyleminin amacı, Fransa'da fakirliğin ve dışlanmanın azaltılmasında etkili olan ve önemli ölçüde yayılmış olması muhtemel ekonomik açıdan sürdürülebilir projelerin şirketlerinin gelişimini teşvik etmektir. Bu projenin amacı; Fransa'da yoksulluğu ve sosyal dışlanmayı azaltmaya katkıda bulunmaktır.

NESTA "Digital Maker"- İngiltere

Bu proje kapsamında, gençlerin yalnızca teknolojiyi kullanmasınlar aynı zamanda anlayıp, üretebilmeleri amaç edinmiştir. Kariyer ve meslek seçme hizmetleri verilerek gençlerin kendilerine uygun mesleği seçmelerine yardımcı olunmaktadır (Ateş, 2018).

Zaman Bankacılığı: Spice

İnsanların başkalarına ve aynı zamanda kendilerine yardım etmek için bir araya gelmelerini sağlayan Dünya çapındaki bu proje, katılımcıların, başkalarına pratik yardım ve destek vererek bankadaki zamanlarını yatırabilirler ve kendilerine bir şey yapmaları gerektiğinde zamanlarını geri alabilirler. Dünya genelinde zaman bankası düşünce alanları amaç ve yer odaklı şeklinde büyüklüklerine göre değişmektedir. Bu yöntem isteklilik temelindeki işlere özendirmek ve mükâfatlandırmak için kullanılmaktadır. Bir kişi isteklilik temelinde toplum için bu hizmetlerde geçirdiği zamanının karşılığında para değil zaman kazanabilir veya hibe edebilir. Bu gibi girişimlerin temel amacı hem sosyal yarar sağlamak hem de kazancını tekrar toplum için kullanmaktır (Ateş, 2018).

Magic Bus - Hindistan

Bu proje kapsamında Hindistan'nın eğitim imkânlarının ve altyapının yetersiz bölgelerinde faaliyet gösteren Magic Bus, gençlere eğitim ve rehberlik hizmetleri sunan bir projedir. Bu kapsamda, taşınabilir sınıf haline getirilen eski bir otobüs baştan aşağı yenilenmiştir. Gidilecek olan bölgelerde bu 'Magic Bus' kullanılarak bu gençlere, çocuklara seminerler verilmiş, rehberlik hizmetleri sunulmuş ve gidilebilecek yerlere gezilere götürülmüştür. Değerlendirmeler sonucunda, Magic Bus'ın var olduğu yerdeki gençlerin iş sahibi olmaları, eğitim düzeylerini arttırıp çevreye faydalı olmalarına katkı sağlandığı görülmüştür (Ateş, 2018).

Lösev - Lösante – Türkiye

Bu proje kapsamında amaç lösemi hastası çocukların hastalıklarının tedavi edilmesine bunun sağlanması içinde tedavi ortamlarını iyi hale getirip, hastane ve ilaç masraflarını karşılayıp aynı zamanda ailelerine destek olmaktır. Çocukların eğitimden geri kalmamaları adına LÖSEV bilgisayardan İngilizceye kadar çeşitli dersler vererek çocukların geri kalmasını engellemek için uğraşmaktadır. Bunun sonucunda ise Lösemili Çocuklar Okulu kurulmuştur.

Tuvalet Yapımı - Hindistan

Su kaynaklarının zaten sınırlı olduğu Hindistan'da yaşayan çok sayıda insan acil ihtiyaçlarını açık havada (ormanda, çalılığın arkasında ya da göl kenarında) gidermek zorunda kaldığı için göllerde ki kirlilik oranı günden güne artmıştır. Ayrıca bu durum Hindistan'da kadın tecavüzlerini ve ölümlerini artırmıştır. Kalavati Davi bu sorunları giderebilmek amacıyla hayatını yoksullar için tuvalet inşa etmeye adamıştır ve toplam 2500 tuvalet inşa etmiştir.

Dürüstlük Kafeleri - Endonezya

Genç insanların içinde yaşadığımız dünyanın değer çözülmeleri karşısından yozlaşmamaları, kendilerini korumaları için geliştirilen bir sosyal inovasyon örneği olan dürüstlük kafeleri sabah 6.00'da açılıp, akşam 18.00'de kapanmaktadır. Kafelerde *"Bu dükkân, dürüst olmayanlar için önemsizdir" yazısı duvara asılmaktadır.* Dürüstlük kantinlerinde yazarkasa ya da kasiyer bulunmamaktadır. Öğrenciler raflardan alacağını alarak, açık bir kutunun içine ödemeyi yapmakta, başka bir kutunun içinden ise para üstünü almaktadırlar. Her şey öğrencinin insiyatifine bırakılmaktadır. Kafelerin aylık kâr oranlarına bakıldığında işleyişin sağlıklı olduğu ve şaşırtıcı şekilde her seferinde kasanın fazla verdiği görülmektedir (serapdogan.wordpress.com/tag/durustluk-kafeleri/).

Şikâyet Korosu - Finlandiya

Finlandiya'nın başkenti Helsinki'de yaşayan görsel sanatçılar Oliver Kochta- Kalleinen ve eşi Tellervo Kalleineni tarafından ilk şikâyet korosu kurulmuştur.

Şikâyet korolarında insanlar bir araya gelerek şikâyetlerini sıralar, müziğe koyar ve şikâyetlerini koro ile söylemektedirler. Sıradan vatandaşlara kendilerini en çok kızdıran ve sinirlendiren gündelik olaylar hakkında şikâyet etmek için bir alan

sağlamaktadır. Şikâyetler yalnızca yenilikçi bir kamu istişare biçimi sağlamakla kalmaz, aynı zamanda toplulukları bir araya getirmeye, aidiyet ve dayanışma duygusu yaratmaya yardım eder ve sorunları tanımlamanın ve her ikisi de kritik olan protesto için bir alan yaratmanın olası bir yolunu sağlamaktadır (Murray vd., 2010).

Grameen Bank – Muhammed Yunus

Grameen Bank (GB), teminat ihtiyacını ortadan kaldırarak geleneksel bankacılık uygulamalarını tersine çevirdi ve karşılıklı güven, hesap verebilirlik, katılım ve yaratıcılık temelli bir bankacılık sistemi yaratmıştır. Grameen Bank, kırsal Bangladeş'teki yoksulların en yoksullarına hiçbir teminat vermeden kredi vermektedir ve kredi, yoksullukla mücadele için uygun maliyetli bir silahtır ve tüm gelişiminde katalizör görevi görerek hızlandırmaktadır. Norveç Nobel Komitesi, 2006 yılı için Nobel Barış Ödülünü iki eşit parçaya bölünerek Dr. Muhammed Yunus ve Grameen Bankası'na vermiştir. Muhammed Yunus, her şeyden önce Grameen Bank aracılığıyla, yoksulluğa karşı mücadelede daha önemli bir araç haline gelen mikro kredi geliştirmiştir. Grameen Bank, mikro kredi alanında dünya genelinde yayılmış birçok kurum için fikir ve model kaynağı olmuştur (https://grameenfoundation.org/about-us/leadership/muhammad-yunus).

Ashoka

1980'de ABD'de Bill Drayton tarafından kurulan Ashoka, Dünyadaki birinci ve en büyük sosyal girişimcilik alanı Ashoka'nın amacı toplumdaki hemen çözülmesi gereken problemlere etkili ve sürdürülebilir, devamlılığı sağlanabilecek çareler sunan sosyal girişimleri bulup, bunları global bir yardım ağında karşılaştırarak potansiyel gücünü göstermelerini ve çözümlerini genişletmelerini sağlamaktadır (http://ashokaturkiye.org/).

Aravind Eye Hospital – Hindistan

Önlenebilir körlüğün hızla artması sorunu, Hindistan sağlık senaryosunda önemli bir endişe kaynağı olmaya devam etmektedir. Gelişmekte olan bir ülkede hükümet, artan nüfus, yetersiz altyapı, kişi başına düşen gelir, yaşlanan nüfus, salgın oranlardaki hastalıklar ve cehalet gibi bazı zorluklar nedeniyle herkesin sağlık ihtiyaçlarını karşılayamamaktadır. Hükümetin çabaların ve kendi kendini destekleyebilecek alternatif bir sağlık bakım modeli oluşturmak isteyen Dr. Venkataswamy, 1976'da 58 yaşında emekli olduktan sonra, Aravind Eye Hastanelerinin kurulduğu GOVEL Trust'ı

kurmuştur. Hindistan'daki Aravind Eye Hospital, ameliyatlarının %75'ini ücretsiz sağlamakta, ancak yine de kâr etmeyi başarmaktadır. Aravind Eye Hospital bugün faaliyet gösteren en yenilikçi sosyal girişimcilik şirketlerinden biridir. Ayrıca herkese yüksek kalitede göz bakımı sağlayarak körlüğü ortadan kaldırma amacında yenilikçidir. Hastane aynı zamanda personel, eğitim, finansman ve dağıtım alanlarında da yenilikler yapmakta ve ayakta tedavi gören birçok hastaya, % 65'i ücretsiz danışmanlık vermektedir (https://www.aravind.org/default/aboutuscontent/casestudiesOnAravind).

San Patrignano Topluluğu - İtalya

1978 yılında İtalya'nın merkezindeki kurulan San Patrignano, dünyanın en büyük uyuşturucu rehabilitasyon topluluğudur. Gençleri ve kadınları uyuşturucu bağımlılığı sorunları olan tamamen ücretsiz olarak karşılamaktadır. San Patrignano, misafirlerinden, ailelerinden veya hükümetten para kabul etmemektedir. Konukları korumak için gereken fon, mal ve hizmetlerin ürettiği (%50) ve özel bağışçıların veya şirketlerin inancıyla elde edilen karlardan gelir (Perrini ve Fazzolari, 2006).

4. VERİ VE YÖNTEM

Bu çalışmada yöntem olarak (Fan vd., 2017)'in çalışmasından esinlenilerek veri zarflama analizi kullanılmaktadır. Bu bölümde çalışmada kullanılan veri setleri açıklanmıştır. Sonrasında kullandığımız girdi ve çıktı değişkenleri olarak sosyal inovasyon göstergelerine ve analizimizin kapsadığı ülkelere yer verilmiştir. Son olarak kullandığımız Veri Zarflama Analizi yöntemi açıklanmıştır.

Etkinlik diğer bir deyişle "etkenlik" kavramı en geniş anlamıyla istenilen çıktı miktarını minimum düzeyde girdi kullanarak elde etmeyi amaçlamaktadır. Kimi zaman verimlilik olarak algılanmasına rağmen verimlilik kavramından daha geniş kapsamlıdır (Köksal, 2001).

Bir birimin sadece bir girdi ve bir çıktıyı elinde bulundurduğu durumda;

$$Etkinlik = Çıktı \ / \ Girdi$$

Girdiler bu süreçte çıktılara dönüşür. KVB'nin kullandığı *m* girdiden *i.* girdi x_i ve üretilen *s* çıktıdan da *r.* çıktı y_r şeklinde gösterilmektedir. VZA'da çok sayıda girdi tek bir ağırlıklı girdiye dönüştürülürken çok sayıda çıktı da tek bir ağırlıklı çıktıya dönüştürülmektedir. Formül göz önüne alındığında KVB için tüm girdilerin ağırlıklı toplamından oluşan sanal ya da toplam girdi şeklinde gösterilmektedir (Tütek vd., 2012);

$$\sum_{i=1}^{m} v_i x_i \qquad (v_i : i. \text{ girdinin ağırlığı})$$

KVB için tüm çıktıların ağırlıklı toplamından oluşan sanal ya da toplam çıktı da aşağıdaki gibi gösterilebilir;

$$\sum_{r=1}^{\delta} u_r y_r \qquad (u_r : r. \text{ çıktının ağırlığı})$$

Eğer süreçler ve organizasyonel birimler, birbiriyle orantılı olmayan birden çok girdi ve çıktıyı içeriyorsa;

$$Etkinlik = \text{Çıktıların ağırlıklı toplamı } / \text{Girdilerin ağırlıklı toplamı}$$

yani

Sonuç olarak oluşturulan bu çıktı ve girdinin oranlamasıyla KVB'nin girdileri çıktılara dönüştürmedeki etkinliği elde edilmektedir (Tütek vd., 2012);

$$\frac{\sum_{r=1}^{\delta} u_r y_r}{\sum_{i=1}^{m} v_i x_i}$$

Veri zarflama analizi (VZA), sayıca çok girdi ve çıktı değişkenleri ile etkinlik ölçmek için kullanılan doğrusal programlama temelli bir yöntemdir (Akgöbek vd., 2015). Veri zarflama analizi, karar verme birimlerinin göreceli verimliliğini değerlendirmek için çok etkili bir yöntemdir. VZA, hem üretim (çıktı) hem de maliyet (girdi) verilerini inceler, seçilen parametreleri kullanarak maksimum çıktı için en düşük girdiye sahip noktaları arar ve verimlilik sınırını oluşturmak için bu noktaları birleştirir. Sınırda olmayan birimler etkisiz kabul edilir (Fan vd., 2017). Böylece girdi ve çıktısı aynı olan Karar Verme Birimlerinin göreceli etkinlikleri ölçülebilir. KVB'lerin her biri için modeller kurularak doğrusal programlama tekniği ile çözülebilir. KVB'nin etkinliklerini çözüm sonuçları göstermektedir. KVB 'etkin' olması için etkinlik değeri "1" olmalıdır. Eğer etkinlik değeri 1'den farklı ise KVB "etkin değil" dir. Referans kümesindeki etkin olan birimlere göre değerlendirilerek etkin olmayan KVB'ler etkinleştirilebilir (Baysal vd., 2004).

Bu analizi çok sayıda girdi ve çıktının etkinliğini değerlendirebilmesi, verilerde ölçüsüz işlem yapılmasının gerekmemesi, ağırlıklara dair bilgi sağlamak için karar vericilere ve önceden tahmin edilen parametreye gereksinim duyulmaması ve girdi ve çıktı arasındaki tam işlevsel ilişkinin olmasının şart olmaması gibi bazı olumlu özellikleri diğer analizlerden ayırarak günden güne popüler bir hal almasını sağlamaktadır (Fan vd., 2017). Ayrıca hastaneler (Bal ve Bilge 2013; Tetik, 2003), yerel yönetim birimleri (Ergülen vd., 2020), mağazalar (Derici ve Atalay, 2018; Kabak ve Özveri, 2017), banka şubeleri (Budak, 2011; Behdioğlu ve Özcan 2009) vb. organizasyonel birimlerin etkinliğini karşılaştırmaktadır (Boussofiane vd., 1991).

4.1. Veri Zarflama Analizi Modelleri: CCR ve BBC Modelleri

Veri Zarflama Analizine ilişkin oluşturulan temel iki model olan CCR ve BCC modelleri literatürde en yaygın kullanılan modellerdir. Bu modellerden CCR, Charnes, Cooper ve Rhodes (1978) tarafından ölçeğe göre sabit getiri varsayımı ile geliştirilen modeldir. CCR modeli bir kesikli programlama modelidir ve bu model doğrusal programlama modeline dönüştürülerek her KVB için çözüm gerçekleştirilir (Tütek vd., 2012). CCR modelleri ile KVB' lerin TTE değerleri elde edilir. Ayrıca bu VZA modelleri; "girdi odaklı" ve "çıktı odaklı" VZA olarak iki grupta incelenmektedir (Baysal vd., 2004). Girdi odaklı modellerde çıktılar sabitken girdilerin azaltılmasıyla etkin olmama durumu giderilmeye çalışılırken, çıktı odaklı modellerde ise etkin olmama durumu girdiler sabitken çıktıların azaltılmasıyla giderilmeye çalışılmaktadır (Tütek vd., 2012).

BCC Modeli ise Banker, Charnes ve Cooper tarafından 1984 yılında geliştirilen ölçeğe göre değişken getiriye dayanan modeldir. Bu çalışmada yapılan analizde iki modelde kullanılmıştır. Aslında girdi ve çıktı odaklı VZA modelleri birbirlerine benzemelerinin yanı sıra girdi odaklı modellerin odağında en etkin sonuca ulaşmak için çıktılar oluşturulurken kullanılacak en uygun girdilerin neler olduğu; çıktı odaklı modellerin odağında ise bir girdi kümesi ile en çok ne kadar çıktı kümesine ulaşılabileceği yer almaktadır (Charnes vd., 1981). Eğer girdiler üzerinde hâkimiyet az ya da bulunmuyorsa çıktı odaklı bir model; çıktılar üzerinde hakimiyet az ya da bulunmuyorsa girdi odaklı bir CCR ve BCC gibi *VZA* modeli kullanılmalıdır (Kıran, 2008). Bu çalışmada girdi değişkenleri kontrol edilebilir durumda olduğu için girdi odaklı modeller kullanılmıştır. Ayrıca belirli bir çıktı miktarları için girdilerin ne kadar azaltılabileceği girdi odaklı dual modelin amaç fonksiyonunu; belirli miktarda girdi kullanıldığında çıktı miktarının ne kadar arttırılabileceği ise çıktı odaklı dual modelin amaç fonksiyonunu ifade eder (Tütek vd., 2012). Bu çalışmada girdi odaklı dual model kullanılmıştır.

4.1.1. CCR (Charnes-Cooper-Rhodes) Modeli

n KVB'nin göreli etkinliği değerlendirildiğinde her bir KVB *m* tane farklı girdi kullanılarak *s* tane farklı çıktı ürettiği gözlenmektedir. *j*. KVB (*j* = 1,2….,*n*), y_{rj} adet *r* çıktısı üretmek için x_{ij} miktarında *i* girdisinden yararlanılmaktadır. Bu model göz önüne alındığında bu miktarların 0'a eşit ya da büyük olduğu varsayılmaktadır (Tütek vd., 2012).

$$x_{i_J} \geq 0, y_{r_J} \geq 0$$

Her bir KVB için birbirlerinden farklı modeller kurulup çözülerek etkinliklerinin ölçülmesi mümkün olmaktadır. Çözüm sonucunda ilgili KVB'nin Toplam Teknik Etkinliği (TTE) hakkında bilgiyi amaç fonksiyonunun aldığı değer ile vermek mümkün olabilmektedir. Bir KVB'nin belirli bir girdi bileşimi ile en fazla çıktıyı elde etmedeki başarısını teknik etkinlik kavramı ortaya koymaktadır. Kısıtlarda görüldüğü üzere gözlem kümesine dâhil her bir KVB' nin etkinlik değeri 1'den küçük ya da 1'e eşit olmalıdır (Güçlü vd., 2016). Dolayısıyla kısıtlar içinde etkinlik değeri hesaplanan KVB yani KVB_k da yer aldığından, amaç fonksiyonunun (h_k) da en fazla 1 değeri alabileceği görülmektedir. KVB_k' nın göreli etkinliğini maksimuma ulaştıran u_r ve v_i ağırlıklarının hesaplanması amaçlanmaktadır (Tütek vd., 2012). Eğer bir amaç fonksiyonunun değeri 1'den küçükse (h_k < 1) KVB etkin olmadığı; 1'e eşitse (h_k= 1) etkin olduğu anlamına gelmektedir (Güçlü vd., 2016).

İncelenen KVB (KVB_k) için Charnes Cooper ve Rhodes (1978)'in girdi odaklı CCR oran modeli aşağıdaki gibi gösterilebilir;

$$\max \ h_k = \frac{\sum_{r=1}^{s} u_{rk} y_{rk}}{\sum_{i=1}^{m} v_{ik} x_{ik}}$$

Kısıtlar:

$$\frac{\sum_{r=1}^{s} u_r y_{rj}}{\sum_{i=1}^{m} v_i x_{ij}} \leq 1 \qquad (j = 1,\ldots\ldots n)$$

$u_{r,}v_i \geq 0$ (r = 1,……s) (i = 1,……..m)

KVB'ler için tüm girdi ve çıktıların pozitif bir ağırlığının olması gerektiği hususu kısıtlarda yer alan $u_{r,}v_i \geq 0$ koşulu ile açıklanmaktadır.

Bu ağırlıkların 0'dan farklı bir değer almasını sağlamak üzere bu pozitiflik koşulu değiştirilerek aşağıdaki gibi gösterilebilir. ε, pozitif tüm reel sayılardan daha küçük bir sayıdır (Tütek vd., 2012).

$u_{r,}v_i \geq \varepsilon > 0$ (r = 1,……..s) (i = 1,……..m)

Charnes ve Cooper (1962)'den yola çıkarak bu kesirli programlama modeli, aşağıdaki doğrusal programlama modeline dönüştürülür;

$t^{-1} = \sum_{i=1}^{m} v_i x_{ik}$

Bunun sonucunda kesirli programlama modelindeki amaç fonksiyonun faydasındaki değer 1 olur ve aşağıdaki kısıt da modele eklenir (Tütek vd., 2012).

$$\sum_{i=1}^{m} v_i x_{ik} = 1$$

$\mu_r = tu_r$, $w_i = tv_i$ olarak tanımlanır ve kesirli programlama-doğrusal programalama dönüşümü gerçekleşerek sonucunda çarpan modeli oluşmaktadır. Bunun sonucunda elde edilen Girdi odaklı CCR primal model aşağıdaki gibi gösterilmektedir (Tütek vd., 2012);

$max\ \eta_k = \sum_{r=1}^{\delta} \mu_r y_{rk}$

Kısıtlar:

$$\sum_{i=1}^{m} w_i x_{ik} = 1$$

$$\sum_{r=1}^{\delta} \mu_r y_{rj} \leq \sum_{i=1}^{m} w_i x_{ik} \rightarrow \sum_{r=1}^{\delta} \mu_r y_{rj} - \sum_{i=1}^{m} w_i x_{ik} \leq 0 \qquad (j = 1, \ldots\ldots n)$$

$$\mu_r, w_i \geq \varepsilon > 0 \qquad (r = 1, \ldots..,s) \quad (i = 1, \ldots\ldots..m)$$

Çıktı odaklı CCR kesirli programlama modeli Charnes vd. (1978) tarafından şu şekilde oluşturulmuştur;

$$\min g_k = \frac{\sum_{i=1}^{m} v_i x_{ik}}{\sum_{r=1}^{s} u_{rk} y_{rk}}$$

Kısıtlar:

$$\frac{\sum_{i=1}^{m} v_i x_{ij}}{\sum_{r=1}^{s} u_r y_{rj}} \geq 1 \quad (j = 1, \ldots\ldots n)$$

$$u_r, v_i \geq \varepsilon > 0 \quad (r = 1, \ldots..,s) \quad (i = 1, \ldots\ldots..m)$$

Girdi odaklı kesirli programlama modelinde olduğu gibi çıktı odaklı CCR kesirli programlama modeli de doğrusal programlama modeline dönüştürülür. Bunun sonucunda oluşan Çıktı odaklı CCR primal model aşağıdaki gibi gösterilmektedir (Tütek vd., 2012);

$$\min \theta_k = \sum_{i=1}^{m} w_i x_{ik}$$

Kısıtlar:

$$\sum_{r=1}^{\delta} \mu_r y_{rk} = 1$$

$$\sum_{i=1}^{m} w_i x_{ij} - \sum_{r=1}^{\delta} \mu_r y_{rj} \geq 0 \quad (j = 1, \ldots\ldots n)$$

$$\mu_r, w_i \geq \varepsilon > 0 \quad (r = 1, \ldots..,s) \quad (i = 1, \ldots\ldots..m)$$

Her KVB için girdi odaklı CCR primal modelin optimal çözümü (η_k^*), çıktı odaklı modelin optimal çözüm değerinin (θ_k^*) tersine eşittir ($\eta_k^* = 1 / \theta_k^*$). Bu sebeple de ölçeğe göre sabit getiri varsayımı altında girdi ya da çıktı odaklı CCR modellerinden biri kullanılarak diğerinin sonucuna ulaşılabilir (Tütek vd., 2012).

Doğrusal programlama dönüşümleri sonucu elde edilen girdi ve çıktı odaklı modellerin zarflama modelleri olarakta bilinen dual modelleri aşağıda gösterilmiştir (Tütek vd., 2012);

Girdi Odaklı CCR - Dual Model	**Çıktı Odaklı CCR – Dual Model**
$\min z_k - \varepsilon \left[\sum_{i=1}^{m} S_i^- + \sum_{r=1}^{s} S_r^+ \right]$	$\max \theta_k - \varepsilon \left[\sum_{i=1}^{m} S_i^- + \sum_{r=1}^{s} S_r^+ \right]$
$-\sum_{j=1}^{n} x_{ij} \lambda_j + z_k x_{ik} - S_i^- = 0 \quad (i = 1, \ldots\ldots..m)$	$\sum_{j=1}^{n} x_{ij} \lambda_j - x_{ik} - S_i^- = 0 \quad (i = 1, \ldots\ldots..m)$
$\sum_{j=1}^{n} y_{rj} \lambda_j - y_{rk} - S_r^+ = 0 \quad (r = 1, \ldots..,s)$	$-\sum_{j=1}^{n} y_{rj} \lambda_j \theta_k y_{rk} - S_r^+ = 0 \quad (r = 1, \ldots..,s)$
$\lambda_j, S_i^-, S_r^+ \geq 0 \quad \forall i, j, r$	$\lambda_j, S_i^-, S_r^+ \geq 0 \quad \forall i, j, r$

S_i^- ve S_r^+ dual modellerdeki boşluk değişkenleri temsil etmektedirler. KVB'nin belirli miktarda çıktı üretmek için i girdisinden kullandığı fazla miktarı diğer bir deyişle azaltılabilir çıktı miktarını S_i^- boşluk değişkeni; KVB'nin belirli miktarda girdi kullanarak ulaşması gereken miktarı ile ulaşabildiği çıktı miktarı arasındaki fark yani arttırılabilir çıktı miktarını S_r^+ boşluk değişkeni açıklamaktadır (Tütek vd., 2012).

Girdi odaklı dual modele göre, bir KVB'nin amaç fonksiyonu $z_k^* = 1$ ise ve elde edilen boşluk değişkenler = 0 ise KVB etkindir. Öte yandan amaç fonksiyon $z_k^* = 1$ ancak boşluk değişkenlerin optimal değeri 0 değilse zayıf etkinlik, amaç fonksiyon $z_k^* = 1$ ve boşluk değişkenlerin tamamı 0'a eşit ise güçlü etkinlik olduğu söylenebilir. Çıktı odaklı dual modele göre ise KVB, amaç fonksiyonunun değeri $\theta_k^* = 1$ ve boşluk değişkenlerin tümü 0 ise etkindir ve de KVB'nin teknik etkinliği $1/\theta_k^*$ değerine eşittir (Tütek vd., 2012).

CCR'den elde edilen toplam teknik etkinlik (OE) değeri, mevcut ve gelecekte sosyal inovasyon etkinliğinin gelişim değerini vermektedir. BCC kapsamındaki verimlilik değeri ise, mevcut sosyal inovasyon etkinliğini gösteren saf teknik verimlilik (PTE) olarak adlandırılır. Ölçek verimliliği (SE) ise, bu iki değerin oranıdır ($SE = OE/PTE$) . Ölçek verimliliği sosyal inovasyon etkinliğinin artış ya da azalış trendini göstermektedir.

Ölçeğe göre sabit getiri varsayımına dayanan CCR modellerinde incelenen tüm KVB'lerin optimal ölçek büyüklüğünde faaliyette bulunduğu kabul edilir. Ölçeğe göre değişken getiri varsayımı altında ise BCC modelleri kullanılabilmektedir (Tütek vd., 2012).

4.1.2. BCC (Banker-Charnes-Cooper) Modeli

CCR modelinin sabit getiri varsayımını ortadan kaldırarak ölçeğe göre değişken getiri altında etkinlik analizi yapmak amacıyla BCC modeli oluşturulmuştur. BCC modeli ile CCR modeli arasındaki bu farkın yanı sıra CCR modeline aşağıda gösterilen kısıtın eklenmesi de iki modeli farklılaştırmaktadır (Tütek vd., 2012).

$$\sum_{j=1}^{n} \lambda_j = 1$$

CCR modelleriyle doğrusal üretim sınırı elde edilirken, BCC modellerindeki konvekslik kısıtıyla parçalı doğrusal üretim sınırı ortaya çıkar. BCC modelleriyle sadece etkin olan KVB'ler değil, ölçeğe göre getiri türleri (sabit, artan, azalan) de belirlenebilir. Üretim sürecinde girdiler arttırıldığında çıktılardaki artış girdilerdeki artıştan daha fazla ise ölçeğe göre artan getiri, çıktılardaki artış girdilerdeki artıştan daha az ise ölçeğe göre azalan getiri ve çıktılardaki artış ile girdilerdeki artış ile aynı seviyede olduğunda ölçeğe göre sabit getiri olmaktadır (Depren, 2008). CCR modellerinde ortaya çıkan üretim sınırı BCC ile elde edilen üretim sınırının üzerinde yer almaktadır. Bundan dolayı BCC modeliyle elde edilen etkinlik değeri CCR etkinlik değerinden ya daha büyük ya da bu değere eşit olmalıdır (Tütek vd., 2012).

Girdi ve çıktı odaklı BCC modelleri için kesirli programlama modeli aşağıda gösterildiği gibi elde edilmektedir (Tütek vd., 2012):

Girdi Odaklı BCC Modeli	**Çıktı Odaklı BCC Modeli**
max $h_k = \frac{\sum_{r=1}^{s} u_{rk} y_{rk} - u_0}{\sum_{i=1}^{m} v_{ik} x_{ik}}$	min $g_k = \frac{\sum_{i=1}^{m} v_i x_{ik} - v_0}{\sum_{r=1}^{s} u_r y_{rk}}$
$\frac{\sum_{r=1}^{s} u_r y_{rj} - u_0}{\sum_{i=1}^{m} v_i x_{ij}} \leq 1$ (j = 1,……..n)	$\frac{\sum_{i=1}^{m} v_i x_{ij} - v_0}{\sum_{r=1}^{s} u_r y_{rj}} \geq 1$ (j = 1,……..n)
$u_r, v_i \geq \varepsilon > 0$ (r= 1,…..,s) (i = 1,……..m)	$u_r, v_i \geq \varepsilon > 0$ (r= 1,…..,s) (i = 1,……..m)
u_0 işareti kısıtlanmamış	v_0 işareti kısıtlanmamış

Aşağıda yer verildiği üzere girdi ve çıktı odaklı BCC modellerinin primal doğrusal programlama modelleri, kesirli programlama modellerinin doğrusal programlama modeline göre dönüştürülmesiyle elde edilir (Tütek vd., 2012).

Girdi Odaklı BCC - Primal Model	**Çıktı Odaklı BCC - Primal Model**
$max\ \eta_k = \sum_{r=1}^{\delta} \mu_r y_{rk} - \mu_0$	$\min \theta_k = \sum_{i=1}^{m} w_i x_{ik} - w_0$
$\sum_{i=1}^{m} w_i x_{ik} = 1$	$\sum_{r=1}^{s} \mu_r y_{rk} = 1$
$\sum_{r=1}^{\delta} \mu_r y_{rj} - \sum_{i=1}^{m} w_i x_{ij} - \mu_0 \leq 0$ (j = 1,……..n)	$\sum_{i=1}^{m} w_i x_{ij} - \sum_{r=1}^{s} \mu_r y_{rj} - w_0 \geq 0$ (j = 1,……..n)
$\mu_r, w_i \geq \varepsilon > 0$ (r= 1,…..,s) (i = 1,……..m)	$\mu_r, w_i \geq \varepsilon > 0$ (r= 1,…..,s) (i = 1,……..m)
μ_0 *işareti kısıtlanmamış*	w_0 *işareti kısıtlanmamış*

BCC ve CCR modellerindeki girdi ve çıktılar maksimizasyon yönlüdür ancak gerçek hayat uygulamalarında minimizasyon yönlü girdi ve/veya çıktılar da bulunabilmektedir. Modellerin bu eksikliklerinin giderilmesi için çalışmalar yapılmıştır ve çeşitli öneriler geliştirilmiştir. Bu önerilerden biri de Fare vd. (1989) tarafından geliştirilmiş olup ters yönlü olan girdi/çıktı değişkenlerinin tersi alınarak modele dâhil edilebileceğini önermiştir. Çıktılar arasında istemeyen çıktılar Fare vd. (1989)'un önerisi üzerine tersi alınarak kullanılmıştır. İstenmeyen çıktılar arasında karşılanmayan tıbbi ihtiyaçlar, suç ve şiddeti, kadınların iş gücüne katılım farkı, yoksulluk riski, eğitimden erken ayrılanlar göstergeleri bulunmaktadır.

4.2. Veri Seti

Verilerimiz 2016-2017 yılları için Avrupa Birliğine bağlı 31 ülkeyi kapsamaktadır. Bu çalışmada yaptığımız araştırmalar sonucunda ve seçtiğimiz değişkenler neticesinde en çok veriyi 2016 ve 2017 yıllarında elde ettiğimizden bu yıllar arasında karşılaştırma yapılmıştır.

4.2.1. Girdi ve Çıktı Değişkenlerinin Belirlenmesi

İnovasyonun ölçülmesi ile ilgili bir takım ortak fikirler olmasına karşın sosyal inovasyonun ölçülmesi ve tanımlandırılması ile ilgili fikir birliği olmadığı literatürde görülmektedir. İnovasyon için Global Innovation Index, 2013-2019 yılları arasında kabul edilmiş veri kaynağı olarak kullanılmaktadır. Bunun aksine sosyal inovasyonun kabul edilmiş bir veri kaynağı bulunmamaktadır. Bu tezin amacı ise, ülke düzeyinde sosyal inovasyon indeksi oluşturmaktır.

Literatürde sosyal inovasyon ve özellikle sosyal inovasyonun ölçülmesi ile ilgili kaynak sıkıntısı yaşanmaktadır. Daha önce, sosyal inovasyonu ölçmeye çalışan çalışma sayısı oldukça azdır. Avrupa Komisyonu'nun 7. Çerçeve Programı ile mali olarak desteklenen '*Avrupa'da sosyal inovasyonu inşa etmek için teorik, ampirik ve politik temeller'* kısaca TEPSIE araştırma projesi olarak adlandırılır. Altı Avrupa kurumun iş birliğini içeren TEPSIE projesi, '*Danimarka Teknoloji Enstitüsü ve Genç Vakfı'* aracılığıyla 2012-2015 yılları arasında yürütülmüştür. Bir TEPSIE projesi olan Schmitz vd. (2013)'ün çalışmasında sosyal inovasyonu ölçebilmek adına üç boyuttan oluşan uygun bir gösterge sistemi geliştirmeyi hedeflemişlerdir.

Bund vd., (2013) çalışmalarında sosyal inovasyonları ölçmeyi amaçlayan bu TEPSIE projesi, sosyal yeniliklerin hem karmaşık bir süreci olduğuna hem de sosyal inovasyonların ölçülmesi alanında yapılan çalışmalar teknolojik inovasyonun ölçülmesinde ki düzeye erişemediğini vurgulayarak bu hedeflerinin zorluğuna değinmiştir. Literatürdeki bu boşluğu doldurmayı hedefleyen çalışmada sosyal yenilikleri ölçmenin 'en iyi tek bir yolu' bulunmadığına dikkat çekmiştir. Sosyal yeniliklerde de var olan inovasyon ölçütlerinde olduğu gibi göstergelerin belirlenmesi konusunda bilim insanlarının yaygın görüş birliğine gereksinim duyulmaktadır. Diğer bir ifade ile sosyal inovasyonların ölçülmesi ile ilgili bir netlik olmamakla birlikte daha çok araştırmaya ve fikir birliğine gereksinim doğmaktadır. Bu nedenle bu çalışmada

Avrupa Birliği düzeyinde *'gösterge paket önerisi'* ile birlikte *'sosyal inovasyon ölçüm sistemi'* meydana getirmek amaçlanmaktadır. Bund vd., (2015) çalışmanın devamında mekansal birimlerin sosyal inovasyon kabiliyetlerini ölçmek amacıyla çeşitli boyutlar öne sürmüş ve '*sosyal inovasyon ölçüm boyutlarını'* ortaya koymuşlardır. Sosyal yeniliklerin gerçekliğini göstermek için önerilen *merkezi temel boyutlar*; toplumsal gereksinimler ve gelişmeler, toplumsal değer temelinde inovasyon kültürü, sivil toplum ve sosyal girişimcilik boyutu, toplum için yapılan harcamalar ve toplumsal problemlere siyasiler tarafından verilen önemdir. Bu önerilen ölçüm boyutları, ampirik çalışmaları, detaylı araştırmaları ve verilerde iyileşmeyi gerektirmektedir.

SINNERGIAK Sosyal İnovasyon (2013) ise dünyada yaşanan *'yaşlanan nüfus', 'iklim değişikliği', 'işsizlik', 'göç* baskıları' vb. ciddi problemlerin toplumlarda yaşanması ve zaman zaman bu sorunların piyasa, devlet, halk arasında tansiyonun yükselmesi toplumsal değişim yaşandığının sinyallerini vermektedir. Bu yüzden bu toplumsal problemlerin giderilmesi için sosyal inovasyonlara olan ihtiyaç gün yüzüne çıkmaktadır. Sosyal yeniliklerin belirteçlerinin belirlenmesi çetrefilli bir durumdur. Bunun sebeplerinden biri *'nedensel ilişkilerin'* değerlendirmesine olanak sağlayan değişkenlerin ve belirteçlerin oluşturulabileceği kuramsal yaklaşım ya da açıklayıcı sosyal inovasyon kuramının bulunmamasıdır. Diğer sebebi ise sosyal yeniliklere ait güçlü ya da güvenilir belirteçlerin olması için gereken istatistiki veri kümesi bulunmamaktadır ve bu veri kümesinin eksikliğinde belirteçlerin hazırlanmasını mümkün kılabilecek olan çeşitli bölgelerde karşılaştırma yolu ile çalışmalar gerçekleştirilebilir fakat şimdiye kadar literatürde böyle bir çözümleme olmaması vurgulanmaktadır. Dolayısıyla Avrupa'da bir pilot tecrübe ve sosyal yeniliklerin ölçüm modeli olan *RESINDEX (Bölgesel Sosyal İnovasyon Endeksi)* modelini yaratıp geliştirilmişlerdir. Unceta vd., (2016) geliştirilip 282 yerel kuruluşa anket gerçekleştiren *RESINDEX'in* pilot uygulaması olan bu çalışmalarında söz konusu endeksin neticeleri ortaya konmaktadır. Bu model sosyal inovasyonda *'kâr amacı güden'* ve *'kâr amacı gütmeyen kuruluşlar', 'üniversiteler'* ve *'teknoloji merkezleri'* adlı bu kilit bölgesel temsilcileri birbirine bağlamaktadır.

Krlev vd. (2014) çalışmalarında sosyal yenilikleri ölçebilmek adına bakış açısı ortaya koymaktadırlar. Ayrıca sosyal yenilikleri özelliğini yitmeden koruyacak çeşitli

göstergeleri öne sürmek amacıyla hâlihazırdaki ölçüm yaklaşımlarının sistemli şekilde araştırmasını ortaya koymaktadır.

The Economist İntelligence Unit (EIU) (2016)'da 2016 yılında gelişmiş ve gelişmekte olan 45 ülkeye ait sosyal inovasyonu kullanma kapasitelerini sıralayarak 2016 yılı sosyal inovasyon endexi oluşturmuşlardır. Sosyal yeniliklerin oluşmasını sağlayan politika ve iş ortamını değerlendirerek ülkeleri '*Politika ve Kurumsal Çerçeve', 'Finansman', 'Girişimcilik'* ve *'Toplum'* adlı kategorilere ayırarak puanlamışlardır. Ayırdıkları bu kategoriler altında 17 göstergeyi incelemişlerdir. Ekonomist İstihbarat Birimi (EIU), SII (Sosyal İnovasyon Endeksi) oluşturmak için 2016 yılında Mayıs ayından Haziran ayına kadar veri toplamışlardır. Temel olarak sosyal inovasyonların oluşturulmasında kamunun gücünü temel alan 'Politika ve Kurumsal Çerçeve' kategorisine endeksin %44,4'ü; sosyal girişimleri ve sosyal inovasyonları destekleyecek yenilikçi işletmelerin gelişmesi için gereken finansmanı temel alan '*Finansman'* kategorisine endeksin %22,2'si; ülkelerin *girişimcilik, yenilikçilik ve risk alma gibi* değerlerinin incelenmesini temel alan *'Girişimcilik'* kategorisine endeksin %15'i; sivil toplumun ve sosyal inovasyonun ilerlemesine yardımcı olan *'gönüllülük'* ve *'güven'* gibi kültürel ilkeleri esas alan *'Toplum'* kategorisine ise endeksin %18,3'ü paylaştırılmıştır.

Bulut vd., (2013) çalışmalarında; girişimcinin özelliklerinin sosyal inovasyon üzerindeki etkilerinin belirlenmesine yönelik toplam 'yaratıcılık', 'yenilikçilik', 'risk alma eğilimi', 'proaktiflik', 'kontrol odağı', 'bağımsızlık', 'başarı ihtiyacı', 'benlik saygısı' ve 'belirsizlik toleransı' adlı dokuz tane hipotez sunmuştur. Yapılmış olan analiz ve testler sonucunda; ortaya konan bu hipotezlerdeki değişkenlerin tamamı sosyal inovasyon ve teknolojik inovasyonla anlamlı ve doğru orantılı bir ilişki göstermiştir. Krlev vd., (2014) çalışmalarında sosyal yenilikleri özelliğini yitirmeden koruyacak çeşitli göstergeleri öne sürmek amacıyla halihazırda ki ölçüm yaklaşımlarının sistemli şekilde araştırmasını ortaya koymaktadır. Unceta vd., (2019)'un çalışmalarında sosyal yenilik ekosistemlerini kavramak ve ölçmek amacıyla sosyal yenilik rejimi kavramın vasıtası ile keşfedici bütünleşik bir perspektif geliştirilmesine yoğunlaşılmıştır. Akgüç, (2020) çalışmasında çok değişken regresyon analizi kullanarak değişkenlerin sosyal yenilikler ile ilişkisini ölçerek Avrupa'daki

ülkelerde toplumsal yenilikleri meydana getiren çeşitli göstergeleri kavramayı amaçlamıştır.

SIMPACT'ın projesine göre; toplum için iyi olan bu sosyal inovasyonlar toplumun hareket etme kapasitelerini çoğaltarak ihtiyaçlarını giderir. Bu proje ile Avrupa'da sosyal inovasyonu teşvik ederek bu anlamda politikalar oluşturup uygulanması amaçlanmaktadır. Kamu politikaları Avrupa'da sosyal gelişimin kilit noktasıdır denilebilir (Rehfeld vd., 2015). Unceta vd. (2019)'un çalışmalarında sosyal yenilik ekosistemlerini kavramak ve ölçmek amacıyla sosyal yenilik rejimi kavramın vasıtası ile keşfedici bütünleşik bir perspektif geliştirilmesine yoğunlaşılmıştır. Mıhçı, (2019a) çalışmasında teknolojik inovayonların alışılagelmiş ölçme sistemleri ve daha önce sosyal inovasyonu ölçmeyi hedef alan literatür çalışmalarını incelemiştir. Sosyal inovasyonları ölçmeyen çalışan bu çalışmalardaki önemli bulgular ile birlikte eksiklikler saptanmıştır. Böylece hem sosyal inovasyonların literatürde var olan bilgi birikimi ile ölçülmesinin gerçekleştirilebilirliğini incelemek hem de nasıl daha iyi ölçülebileceği ile ilgili teklifler sunmak hedeflenmektedir.

Akgüç, (2020) çalışmasında çok değişken regresyon analizi kullanarak değişkenlerin sosyal yenilikler ile ilişkisini ölçerek Avrupa'daki ülkelerde toplumsal yenilikleri meydana getiren çeşitli göstergeleri kavramayı amaçlamıştır. Ek olarak, Özdemir vd., (2021) çalışmalarında sosyal yeniliklerin açık olmayan ve karmaşık bir yapıya sahip olduklarından ötürü ortaya çıkan karmaşık problemleri incelemek için *FMCDM* yani *Bulanık Çok Kriterli Karar Verme yönteminin* etkin olduğunu öne sürmüşlerdir. Önerilen *FMCDM* modeli ile çalışmada projelerin sosyal yenilik güçlerini saptamak amacıyla çeşitli yöntemlerden de yararlanılarak birleşik karar modeli oluşturulmuştur. Ayrıca yaptıkları analiz sonucunda sosyal inovasyon açısından *'sermaye erişim imkânı'*, '*mevcut teknolojinin sunduğu fırsatlar' ve 'insan kaynakların ve sosyal girişimcilerin faaliyet göstermesi'* konularının oldukça önemli olduğunu ortaya koymuşlardır.

Araştırmada kullanılan veri seti yapılan literatür taraması sonucunda ulaştığımız Akgüç, (2020)'nin yaptığı çalışmadan yararlanılarak oluşturulmuştur. Veri seti için kullanılan kaynak Eurostat veritabanıdır. Yalnızca bir tane veritabanı ile çalışmamızın nedeni değişkenlerin birçoğuna buradan erişim sağladığımız içindir. Ayrıca

çalışmamızda veri kısıtlaması, ülke kısıtlamasının yanı sıra kısıtlı zaman dilimi ile de karşılaştık.

4.2.2. Girdi Değişkenleri

Sosyal Koruma Harcaması

Sosyal koruma harcamaları, Sosyal koruma müdahalelerini gideren sosyal koruma harcamaları temel olarak, sosyal faydalar, hanelere ve kişilere parasal ya da ayni transferler, sosyal koruma planının yönetilmesi için yönetim maliyetleri ve bu kapsamda yapılan mülk gelirinin ödenmesi vb. diğer harcamalardan oluşmaktadır (Eurostat Statistics Explained, 2011). Scholnez vd. (2000)'e göre ise kamu sektörünün finanse ettiği sosyal kamu harcamaları ailelere yapılan yardımlar, sosyal hizmetler, sağlık hizmetleri ve vergi avantajlarını kapsamaktadır.

Sosyal korumanın bu ögeleri sosyal yeniliklerle benzer şekilde toplumdaki dezavantajlı gruplar vb. grupları hedefleyerek bu tür planların göreli boyutunu milli gelirde ilişkili olarak ölçer. Dahası, ülkeler arasında diğerlerine göre daha kolay ölçülebilir ve karşılaştırılabilir olmasına rağmen sosyal koruma planları ülkelerde sosyal açıdan yenilikçi şekilde uygulanabilir ya da bu sosyal açıdan yenilikçi çözümlerin gelişmesine olanak sağlayıp sosyal inovasyonu temsil edebilir (Akgüç, 2020).

Akgüç, (2020) çalışmasında sosyal inovasyon göstergesi olarak sosyal koruma harcamaları, yenilikçi girişimcilerin payı ve sosyal ekonominin payı göstergelerini kullanılmıştır. Ancak biz bunların içerisinden sadece erişebildiğimiz sosyal koruma harcamaları değişkenini sosyal inovasyon girdisi olarak kullanılmıştır. The Economist İntelligence Unit (2016)'da ise sosyal inovasyon endeksi oluşturmak için ise toplam kamu sosyal harcamaları göstergesi kullanılmıştır. Bu çalışmalarda sosyal inovasyon için etkili bir gösterge olduğu düşünülen sosyal koruma harcamaları değişkeni sosyal inovasyon girdisi olarak çalışmamızda kullanılmıştır. Bu gösterge Eurostat tarafından sağlanan istatistiklere dayanmaktadır ve 'sağlık', 'eğitim' ve 'sosyal koruma' yı içeren üç farklı sosyo-ekonomik fonksiyona ayrılmış genel devlet harcamalarının toplamını göstermektedir (Eurostat Data).

Avrupa'da ESSPROS olarak kısaltılan Avrupa entegre sosyal koruma istatistikleri sistemi bulunmaktadır. Bu ESSPROS sistemi sosyal koruma kavramı ya da sağlık, engellilik, yaşlılık, aile ve işsizlik kapsamında olmak üzere kesin olarak tanımlanmış risk ve gereksinimler üzerine kurulmuştur. Bu kapsamda sosyal koruma müdahalelerini içeren organizasyonların ya da planların kazançlarını ve giderlerini kayıt altında tutar (Eurostat Statistics Explained, 2011). Dolayısıyla Avrupa'da bu kavrama büyük önem verilmektedir denilebilir.

Ar-Ge Harcamaları

Sosyal inovasyonlar toplumun yapısına dair bilgilenmemizi sağlayarak aynı zamanda teknolojik inovasyonların ilerlemesine imkân vermektedirler. Teknolojik inovasyonlar destekleyici faktörler (sosyal, kişisel ya da kurumsal iyileşmeler) olmadan tek başına toplumdaki yaşam standartını ve toplumun ekonomisini düzeltemezler. Günümüzde sosyal inovasyonu geliştirmek ya da uygulamaya koymak pek kolay değildir. Daha öncede bahsedildiği gibi teknolojik inovasyonların oluşması toplumsal sistemin gelişimi ile gerçekleşebilir. Bunun sonucunda, sosyal inovasyonlar ile teknolojik inovasyonlar sorunları çözebilmek için birbirlerine destek çıkmaktadırlar denilebilir. Teknolojik inovasyon ile sosyal inovasyon arasındaki bu ilişkiyi doğrulayan istatistiksel araştırmalar yoktur ve kavramsal açıdan literatürde yer almaktadır. (Bulut vd., 2013). Bu çalışmada teknolojik inovasyonların destekleyici faktörler olmadan tek başına toplumdaki yaşam standartını ve toplumun ekonomisini düzeltemeyecekleri fikri benimsenmektedir.Ayrıca bahsettiğimiz gibi teknolojik inovasyonların oluşması toplumsal sistemin gelişimi ile gerçekleşebileceği fikiri savunulmaktadır. Bu yüzden bu çalışmada Ar-ge harcamaları girdi olarak bu çalışmada kullanılmaktadır.

Kültürel İstihdam

Teknoloji kavramı kısmen sosyal olarak oluşturulmuştur fakat inovasyonlar teknolojik olarak ya da sosyal olarak oluşturulmaları farketmeksizin kültürel koşullar altında da ilerleme kaydedebilirler (Hochgerner, 2011). Raja ve Peterhans, (2020)'e göre öncelikli olarak hassas grupları etkileyen eşitsizlikten, eğitime, doğal afetlere kadar sosyal inovasyoncular dünyadaki en önemli sorunları incelemektedir.

MacCallum vd. (2009) aslında sosyal yeniliklerin doğası gereği kültürel olduklarına; Alvord vd. (2002) ise toplumların uzun vadeli yoksulluk ile ilişkili ortaya çıkan kültürel sorunların çözülmesinin önemine değinmişlerdir. Başer, (2011) ise hızlı

kentleşmenin kültürel çatışmalara neden olduğunu vurgulamıştır. Dolayısıyla her geçen gün daha da farklılaşan kültürel ve sosyal ihtiyaçlar çeşitli yeni olgularla desteklenme ihtiyacını ortaya çıkarmaktadır (Mulgan, 2006). MacCallum vd. (2009) sosyal yeniliklerin doğası gereği kültürel olduklarına değinmiştir. Ekonomik, sosyal ve politik yaşam dünyasında kültürel tanınma ve kimlik arayışı; ayrıca, vatandaşlığın, kimliğin, sosyal ağların ve benzeri şeylerin yabancılaşmasına ya da özgürleşme, kapasite oluşturma, gelişmiş insan hakları ve benzeri potansiyelini açığa çıkarmaya tepki gösteren kültürel dinamikler tarafından karıştırılır.

Sosyal dönüşüm ile uyum içinde olabilecek iktisadi, kültürel ve sosyal içerikli yeni süreç, düşünce ve modellerin meydana getirilmesinin önemini Avrupa Birliği ve pek çok gelişmiş ülkenin hükümeti özümsemektedirler (Ateş, 2019a). Dünya Ekonomik Forumun'da tüm Dünyada sosyal inovasyonların ve sanatçıların toplumda yarattığı dönüşümü ortaya çıkaran girişim örneklerine rastlanmaktadır. Ayrıca karşılıklı olarak sanat camiasının toplumsal girişimlere, toplumsal girişimlerin sanata olan gereksinimi günden güne artmaktadır. Burada *'Kültürel Liderler ağı'* ve *'Schwab Sosyal Girişimcilik Vakfı'* 2020 yılından itibaren ben merkezli ortak çalışma oluşturmuşlardır. Bu çalışma ile hem sosyal girişimcilerin hem de sanatın karşılıklı olarak etkilerinin dünyayı dönüştürebilecek atılımlara neden olabileceğine dikkat çekmektedir. Bu *'Schwab Sosyal Girişimcilik Vakfı' ve 'Kültürel Liderler ağı'* arasındaki ortaklık dünyada ki en önemli sorunları incelemek amacıyla *'yaratıcılık'* ve *'hikâye anlatma sanatından'* faydalanan önemli örnekler olarak görülebilir (Raja ve Peterhans, 2020). Sosyal inovasyon alanını sağlamlaştırıp kuvvetlendirmeyi hedefleyen Schwab Vakfı ile çok sayıda sosyal inovasyoncuya destek sağlanmaktadır. 2014'de Schwab Vakfı tarafından sosyal girişimcilik ödülüne layık görülen aynı zamanda birçok ödüle sahip olan Tim Jones, hem yaratıcılık için ortam oluşturan hem de toplumu dönüştürmeyi hedefleyen kâr gözetmeyen sanat ve kültürün önemine değinen Artscape'i kurmuştur (Raja ve Peterhans, 2020).

Eşitsizlik, iklim değişikliği vb. yaşadığımız bütün problemlerin kültürel boyutları da bulunmaktadır. Dahası Dünya Ekonomik Forumun'da 'The New Narratives Lab' yani Yeni Anlatılar Laboratuvarı kurulmuştur. Bunların temel amacı kültürel liderleri desteklemektir ve böylece gelecek nesillere kültürel liderler yetiştirmektir (World Economic Forum, 2020). Ayrıca The Economist İntelligence Unit (2016)

çalışmasında sivil toplumun ve sosyal inovasyonun ilerlemesine yardımcı olan *'gönüllülük'* ve *'güven'* gibi kültürel ilkeleri esas alan *'Toplum'* kategorisinde yer verilmiştir. Akgüç, (2020) çalışmasında sosyal inovasyonu açıklamak için *'kültürel ve sosyal norm'* göstergesine yer vermiştir.

Bu çalışmalar ve uygulanan girişimler ışığında yaşadığımız tüm sorunların aslında kütürel boyutları bulunmasından dolayı çalışmamızda sosyal inovasyon girdisi olarak kültürel istihdam değişkeni kullanılmıştır.

4.2.3. Çıktı Değişkenleri

Sosyal inovasyon, dünyada meydana gelen toplumsal sorunları yenilikçi yollarla inceleyerek çözümlemeyi amaçlamaktadır. Ayrıca bu sorunlar kimi zaman iklim değişikliği mücadele edecek kadar büyük ölçekli olabilecekken kimi zaman da oldukça küçük ölçekli olabilmektedirler (Goldenberg vd., 2009).

TEPSIE (2013) sosyal inovasyonu ölçmek için ortaya koyduğu gösterge sisteminde eğitim, sağlık, çevre, sosyal sermaye, vb. göstergelere yer vermişlerdir (Schmitz vd., 2013). Alvord, vd. (2002) ise toplumların uzun vadeli yoksulluk ile ilişkili sağlık, eğitim, ekonomik, politik ve kültürel sorunlarına; OECD (2011)'de toplumsal problemlerin çeşitliliğine ve toplumlarda iklim değişikliği, enerji problemleri, güvenlik, sağlık, demografik problemler, yoksulluk, eğitim gibi sorunlar yaşandığına Kahvecioğlu, (2017)'de sosyal ve çevresel sorunlar, istihdam sorunları, ekonomik adaletsizlik, sağlık problemleri gibi insanlığın var oluşundan beri süregelen problemlerin çözülmesinin önemine değinmiştir. Bunların yanı sıra Yüzbaşıoğlu ve Topsakal, (2017) sanayi devriminin ardından köylerden kentlere yapılan göçlerde ki artış kentleşmenin oluşumuna ivme kazandırdığına; Başer, (2011) ise bu hızlı kentleşmenin; işsizlik, çevre kirliliği, gürültü kirliliği, barınma, kültürel çatışmalar ve sağlık sorunları gibi bazı toplumsal sorunların oluşmasına neden olduğunu vurgulamıştır.

Farzad vd. (2020) ve Niekerk (2020)'e göre sosyal inovasyonlar sağlık alanında da yapılmalıdır. Ayrıca Kovid-19 gibi küresel salgınların yarattığı olumsuzlukları giderebilmek ve bunlarla başa çıkabilmek için en iyi seçeneklerden biri ilk etaplarda sosyal yenilikçilerle temas kurarak geleneksel aktörler dışındaki yeni aktörlere orijinal çareler ortaya koymaları için fırsat verilmesidir.

Ayrıca Cichorzewska ve Cholewa-Wiktor, (2015)'e göre sağlık hizmetlerindeki başarılar ve çeşitli yeni çarelerin bulunmasını destekleyen internetin gelişimi gibi yeni teknolojilerin iyileştirilmesi hem teknolojik inovasyonlar hem de organizasyonel inovasyonlarla bağlantılı olmasının yanında sosyal inovasyonlarla da bağlantılıdır. Günümüzde ekonomik gelişmelerin en önemli yardımcılarından biri sosyal inovasyon olarak görülmektedir. Çünkü ekonomik büyümenin önündeki iklim değişikliği vb. engelleri sosyal inovasyonların uygulanması ile ortadan kalkacağı fikrinin benimsenmesi ile ilgilidir. 21.yy'da sağlık, sosyal refah ve eğitim ekonomik büyüme için en önemli konular olmakla beraber ülkelerin sahip oldukları GSYH (Gayri Safi Yurtiçi Hasıla)'da ki payları %20- %30 civarındadır. Bu yüzden değişiklikler yaparken bu konuları dikkate almak sosyal inovasyonun bütünlüğü açısından önem taşımaktadır. Ayrıca sağlık alanında Polonya'da 2016 yılında yaşlıların ve engellilerin bağımsızlığının arttırılması için 'Malopolska Incubator for Social Innovation'; Romanya'da 2011 yılında sağlık sisteminde ki sorunları çözebilmek için seyrek görülen hastalığa sahip olan hastaları destekleyen 'The NoRo Centre'; Estonya'da 2018 yılında yaşlıların evde bakım gereksinimlerini gidermek amacıyla 'CareMate' projeleri uygulanmıştır (European Commission, 2020). Raja ve Peterhans, (2020)'e göre öncelikli olarak hassas grupları etkileyen eşitsizlikten, eğitime, doğal afetlere kadar sosyal inovasyoncular dünyadaki en önemli sorunları incelemektedir.

Sosyal inovasyonu temsil etmek için literatürde; Bund vd. (2013) çalışmalarında sosyal inovasyon çıktısı olarak 'eğitim', 'sağlık hizmetleri', 'işsizlik', 'barınma', 'sosyal sermaye ve sosyal iletişim ağı', 'siyasal katılım', 'çevre' başlıkları altında bunlarla ilişkili değişkenler kullanmışlardır. Bu çalışmada ortak olarak 'sağlık' ve 'çevre' başlıkları altında farklı değişkenler kullanılmıştır.

Adams ve Hess, (2010) ise sosyal inovasyonda eğitime olan önemi vurgulayarak sosyal inovasyonların, insanların yeteneklerine ve kaynaklarına yatırım yaparak kapasitelerin geliştirmeyi hedeflediğini ve yeni bir yetenek seviyesi oluşturmakla ilgili olduğunu savunmaktadır. Giderek yükselen bu sosyal, çevresel, demografik sorunların giderilmesinde sosyal inovasyon en elverişli araçlardan biridir (Dainienė ve Dagilienė, 2016). Sosyal ihtiyaçları hedef alan, herkesin faydasını gözeten ve sosyal adalet çıktılarına dikkatini veren sosyal inovasyonlar başarılı bir şekilde uygulandığında sosyal inovasyoncuların dikkat çektikleri bu sorunların sebeplerini giderebilecek

sosyal değişim yaratabilirler (Anderson vd., 2014; Goldenberg vd., 2009). Bu anlamda çevre odaklı Finlandiya'da 2015'de yiyecek israfını önlemek için 'ResQ Club'; Kıbrıs'ta 2012 yılında kullanılmış yağ ve atıkların geri dönüştürülmesi için 'Tiganokinisi' adlı projeler uygulanmıştır (European Commission, 2020). Bu örnekler ve çalışmalar ışığında toplumda yaşanan ciddi sorunlar arasında yer alan sağlık ile ilgili sağlıklı yaşam yılı ve karşılanmayan tıbbi ihtiyaç değişkeni; fırsat eşitsizliği başlığı altında sınıflandırdığımız eğitim ile ilgili eğitimden erken ayrılanlar değişkeni; çevre ile ilgili çevresel koruma ve atık geri dönüşümü değişkenleri çıktı olarak bu çalışmada kullanılmıştır.

Topsakal ve Yüzbaşıoğlu (2017) sosyal inovasyonun toplumun hürriyetleri ve demokratik kazanımları koruma becerisini arttırdığına değinmiştir. Ayrıca, Akgüç, (2020)'de yaptığı çalışmada kullandığı 'yolsuzluk endeksi' bu çalışmada 'rüşvet' ve 'suç, şiddet veya vandalizm' değişkenleri çıktı olarak kullanılmıştır.

Mulgan (2006)'a göre; toplumda önemli olan sorun açlık, hastalık gibi bazı ihtiyaçlar bariz ortadadır bunun yanı sıra ırkçılık, aile içi şiddetten korunma ihtiyacı gibi bazı ihtiyaçlar daha az belirgindir. Daha az belirgin olan ihtiyaçlarınsa tanımlanması gerekmektedir. Babu ve Pinstrup-Andersen, (2007)'de benzer şekilde toplumda yaygın görülen sorunların başında yoksulluk ve açlık problemlerine; Cahill (2010)'a göre de yoksulluk, evsizlik ve şiddet, hala çözüm arayan bir alana ihtiyaç duyan sosyal sorunların örneklerine ve Correıa vd. (2016) ise toplumlarda toplumsal eşitsizlik, işsizlik gibi sorunlar yaşandığına; değinmişler ve sosyal sorunların üstesinden sosyal inovasyonla gelinebileceğini vurgulamışlardır. Dursun vd. (2020) bu eşitsizliklerle başa çıkmak için devletlerin ve uluslararası kuruluşların bu konu ile ilgili yeni taktikler geliştirmesi gerektiğine değinmiştir. Çünkü eğer sosyal eşitsizliklerin önüne geçilmezse toplumu alt üst eden neticelerin meydana gelmeye devam edecektir (Sunar, 2020).

Fırsat eşitsizliği için 2006 yılında İrlanda'da dezavantajlı grupları istihdam etmek için 'Community Services Programme'; 2010 yılında İsveç'te işsiz ve toplum tarafından dışlanmış grupları turizm sektöründe istihdam sağlamak amacıyla 'Le Mat' adlı projeler uygulanmıştır. Ayrıca Almanya'da 1999 yılında toplumsal ayrımcılık temelinde işsizliğin, güvenlik sorunlarının üstesinden gelmek için 'Berlin Neighbourhood Management programme'; Macaristan'da 2009 yılında Romanlara

yapılan ayrımcılıkla mücadele etmek için ‘Roma-Net’; Lüksemburg’ta 2016 yılında toplumsal dışlanmayla mücadele etmek için ‘Digital Inclusion and Digi4all’ adlı projeler uygulamaya konmuştur (European Commission, 2020).

Toplumlarda görülen ‘fırsat eşitsizlikleri’ maalesef büyük bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu problemi gidermek için birçok projeler uygulanmaktadır. Bu çalışmalar ve projeler ışığında Akgüç, (2020)’nin yaptığı çalışma ile ortak olarak ‘yoksulluk riski’ değişkeni çıktı olarak kullanılmıştır. Ayrıca ‘kadınların işgücüne katılım farkı’ ve ‘eğitimden erken ayrılanlar’ değişkenleri fırsat eşitsizliği başlığı altında çıktı olarak kullanılmıştır.

Tablo 4.1.1.1‘de çalışmada kullanılan değişkenler sunulmaktadır.

Tablo 4.1.1.1: Analizde Kullanılan Değişkenler

Değişkenler	Tanımları	Literatür	Kaynak	Türü
Sosyal Koruma Harcaması (GSYİH'nın yüzdesi)	*''Sosyal koruma harcamaları şunları içerir: belirli bir dizi risk veya ihtiyacın yükünden kurtulmak için hanelere ve bireylere yapılan nakdi veya ayni transferlerden oluşan sosyal yardımlar; yönetimi için programa yüklenen maliyetleri temsil eden yönetim maliyetleri''*	Akgüç, (2020)	Eurostat	Girdi
Ar-Ge Harcamaları (GSYİH'nın yüzdesi)	*"Araştırma ve deneysel geliştirme (Ar-Ge), insan, kültür ve toplum bilgisini içeren bilgi dağarcığının artırılması ve bu bilgi dağarcığının yeni uygulamalar tasarlamak için kullanılması amacıyla sistematik bir temelde yürütülen yaratıcı çalışmaları kapsar".*		Eurostat	Girdi
Ar-Ge Çalışan Sayısı (Aktif nüfusun yüzdesi - tam zamanlı eşdeğerde pay (FTE))	*''Gösterge, aşağıdaki kurumsal sektörlere göre ayrılmış Ar-Ge personelinin payını ölçer: ticari işletme (BES), hükümet (GOV), yükseköğrenim (HES), özel kâr amacı gütmeyen (PNP). Veriler, ekonomik olarak aktif nüfusun ("işgücü") bir payı olarak tam zamanlı eşdeğerlerde sunulmaktadır''.*		Eurostat	Girdi
Kültürel İstihdam (Toplam istihdamın yüzdesi)	*''Kültürel istihdam, iki sınıflandırmayı geçerek tanımlanır: NACE (ekonomik faaliyetler) ve ISCO (meslekler). Bir kültür sektöründe çalışan her kişi, mesleğinin kültürel olup olmadığına bakılmaksızın dikkate alınmalıdır. Benzer şekilde, herhangi bir kültürel meslek, kültürel olmayan faaliyetlerde uygulansa bile kültürel istihdam istatistiklerine girmelidir''.*		Eurostat	Girdi
Çevresel Koruma (Gayri safi yurtiçi hasıla (GSYİH) yüzdesi	*''Çevre koruma hizmetleri (örneğin atık ve atık su yönetimi, toprağın dekontaminasyonu) sağlamak için toplam ekonominin (genel hükümetler ve şirketler) yatırımlarını göstermektedir. Kurumların kendi çevresel baskılarını yönetmek için üstlendikleri yatırımlar dâhildir''.*		Eurostat	Çıktı
Atık Geri Dönüşümü (%)	*''Gösterge, toplam belediye atık üretiminde geri dönüştürülmüş belediye atığının payını ölçer. Geri dönüşüm, malzeme geri dönüşümü, kompostlama ve anaerobik sindirimi içerir. Her iki terim de aynı birimde*		Eurostat	Çıktı

	yani tonda ölçüldüğü için oran yüzde (%) olarak ifade edilir''.			
Sağlıklı Yaşam Yılları (yıl)	*''Sağlıklı yaşam yılı göstergesi (HLY), belirli bir yaştaki bir kişinin herhangi bir ciddi veya orta düzeyde sağlık sorunu yaşamadan yaşaması beklenen kalan yıl sayısını ölçer. Eurostat'ın HLY'si için sağlık sorunu kavramı, bir engellilik boyutunu yansıtmaktadır ve katılımcıları aşağıdakilerle ilgili olarak etkilemiş olabilecek bir sağlık sorunu nedeniyle en az altı ay boyunca herhangi bir sınırlamanın kapsamını ölçmeyi amaçlayan kendi kendine algılanan bir soruya dayanmaktadır. Genellikle yaptıkları faaliyetler (yıllık EU-SILC anketinde öngörülen GALI - Küresel Faaliyet Sınırlama Aracı olarak adlandırılır). Bu nedenle gösterge aynı zamanda engelsiz yaşam beklentisi (DFLE) olarak da adlandırılır. Dolayısıyla HLY, ölüm verilerini sağlık durumu verileriyle birleştiren bileşik bir göstergedir. HLY ayrıca sağlığı üretken veya ekonomik bir faktör olarak izler. Sağlıklı yaşam yıllarında artış, Avrupa sağlık politikasının ana hedeflerinden biridir. Ve sadece bireylerin durumunu iyileştirmekle kalmayacak, aynı zamanda kamu sağlık harcamalarının daha düşük seviyelerine yol açacaktır. Sağlıklı yaşam yılları, beklenen yaşam süresinden daha hızlı artıyorsa, bu, insanların daha uzun yıllar daha sağlıklı yaşadığı anlamına gelir''.*		Eurostat	Çıktı
Karşılanmayan Tıbbi İhtiyaç (%)	*''Gösterge, aşağıdaki nedenlerden biri nedeniyle karşılanmamış tıbbi bakım ihtiyaçlarını bildiren 16 yaş ve üstü nüfusun payını ölçer: "Mali nedenler", "Bekleme listesi" ve "Seyahat etmek için çok uzak" (üç kategori de toplanır). Kendi kendine bildirilen karşılanmamış ihtiyaçlar, bir kişinin tıbbi muayeneye veya tedaviye ihtiyacı olup olmadığına (diş bakımı hariç), ancak sahip olmadığına veya aramadığına dair kendi değerlendirmesiyle ilgilidir. Veriler, Gelir ve Yaşam Koşullarına İlişkin AB İstatistiklerinden (EU SILC) kaynaklanmaktadır. Yorumla ilgili not: Gösterge, kendi bildirdiği verilerden türetilmiştir, bu nedenle, bir dereceye kadar, katılımcıların öznel algılarından ve sosyal ve kültürel geçmişlerinden etkilenir. Rol oynayan diğer bir*		Eurostat	Çıktı

	faktör, sağlık hizmetlerinin ulusal veya yerel olarak farklı organizasyonudur. Verileri analiz ederken ve sonuçları yorumlarken tüm bu faktörler dikkate alınmalıdır''.			
Rüşvet	*''Gösterge, 13 farklı kaynaktan ve puandan yapılan anketler ve yolsuzluk değerlendirmelerinin bir kombinasyonuna dayanan ve ülkeleri bir ülkenin kamu sektörünün ne kadar yozlaşmış olarak algılandığına göre sıralayan bir bileşik endekstir ve 0 puan çok yüksek düzeyde yolsuzluğu temsil eder ve çok temiz bir ülkeyi temsil eden 100 puan.2017 TÜFE için kullanılan bilgi kaynakları, endeksin yayınlanmasından önceki 24 ay içinde toplanan verilere dayanmaktadır. TÜFE, yalnızca bir dizi ülke/bölge için puan sağlayan ve kamu sektöründeki yolsuzluk algılarını ölçen kaynakları içerir. Bir ülkenin/bölgenin sıralamaya dâhil edilebilmesi için TÜFE'nin veri kaynaklarından en az üçünde yer alması gerekir. CPI, Transparency International tarafından yayınlanmaktadır''.*		Eurostat	Çıktı
Suç, Şiddet ya da Vandalizm (%)	*''Gösterge, yerel bölgelerinde suç, şiddet veya vandalizm sorunuyla karşı karşıya olduğunu bildiren nüfusun payını gösterir. Bu, yanıtlayıcının bölgede suç, şiddet veya vandalizmi hane halkı için bir sorun olarak hissettiği durumu tanımlar, ancak bu algı mutlaka kişisel deneyime dayalı değildir''.*		Eurostat	Çıktı
Kadınların İş Gücüne Katılım Farkı (Toplam nüfusun yüzdesi)	*''Gösterge, 20-64 yaş arası kadın ve erkek istihdam oranları arasındaki farkı ölçer. İstihdam oranı, 20-64 yaş arası istihdam edilen kişi sayısının aynı yaş grubundaki toplam nüfusa bölünmesiyle hesaplanır. Gösterge, AB İş Gücü Anketi'ne dayanmaktadır''.*		Eurostat	Çıktı
Yoksulluk Riski	*''Yoksulluk riski altındaki kişiler, eşdeğer harcanabilir geliri, ulusal medyan eşdeğer harcanabilir gelirin (sosyal transferlerden sonra) %60'ı olarak belirlenen yoksulluk riski eşiğinin altında olan kişilerdir. Veriler vatandaşlığa göre sunulur ve raporlayan ülkenin vatandaşları ve AB üyesi olmayan vatandaşlar için payları gösterir''.*	Akgüç, (2020)	Eurostat	Çıktı
Eğitimden Erken Ayrılanlar (%)	*''Gösterge, anketten önceki dört hafta boyunca herhangi bir eğitim veya öğretime katılmamış en fazla ortaöğretim*		Eurostat	Çıktı

	ikinci kademe eğitimine sahip 18 ila 24 yaş arasındaki nüfusun payını ölçer. Alt orta öğretim, 2014'ten sonraki veriler için ISCED (Uluslararası Standart Eğitim Sınıflandırması) 2011 seviye 0-2'ye ve 2013'e kadar olan veriler için ISCED 1997 seviye 0-3C'ye atıfta bulunur. Veriler, AB İş Gücü Anketi'nden (EU-LFS) kaynaklanmaktadır. Veriler vatandaşlığa göre sunulur ve raporlayan ülkenin vatandaşları, AB ülkelerinden gelen yabancılar ve AB vatandaşı olmayanlar için payları gösterir''.			

4.2.4. Karar Verme Birimleri

Avrupa Birliği, Avrupa'nın yüzyıllar boyunca kazandığı deneyimle ve oluşturduğu ortak ilkeler *(kalıcı barışın sağlanması, toplumsal refah, dayanışma, özgürlük, demokrasi, insan hakları, hukukun üstünlüğü, pazar ekonomisi ve girişim özgürlüğü)* temelinde meydana getirilmiştir (https://www.ab.gov.tr/).

Avrupa Birliği ülkelerinde refah ve yaşam standardını yükselten inovasyonlar AB ülkeleri için çok önemlidir (Uzkurt, 2010). Avrupa Birliği (AB) sosyal demokrasi, dayanışma, sivil katılım, adalet konusundaki güçlü mirasıyla, sürdürülebilir bir şekilde sosyal yeniliği mümkün kılmak ve büyütmek söz konusu olduğunda, özellikle verimli alanlar oluşturmaktadır. AB'nin lider stratejisi olan Avrupa 2020, akıllı, sürdürülebilir ve kapsayıcı bir ekonomiyi hedeflemektedir. Ayrıca, Avrupa'da ki çoğu devlet ve Avustralya, Yeni Zelanda, Çin, ABD, Kanada, Birleşmiş Milletler gibi pek çok devlet sosyal inovasyonu hedeflerine ulaşmak için keşfedilecek yollardan biri olarak göstermektedir (Özgenç, 2014; Weerakkody vd., 2014). Avrupada "İnovasyon Birliği10", "Yoksullukla Mücadele Avrupa Platformu", "Avrupa için Dijital Bir Gündem" ve "Aktif ve sağlıklı yaşlanma" gibi inovasyon ortaklığındaki girişimlerde sosyal inovasyon ön plana çıkmaktadır (Özgenç, 2014).

Bu kısımda Avrupa Birliğine üye olan 2016 ve 2017 yılları için verilere ulaşılan 31 ülke ele alınmıştır. Karar verme birimi olarak gösterilen bu ülkeler Tablo 4.1.4.1'de gösterilmektedir.

Çalışmada KVB sayısını belirlemek için n(KVB)>m(girdi)+s(çıktı) KVB denklemi uygulanmıştır.

Bu denkleme göre;

- Model 1 için;

  KVB >4+2 ise KVB >6

- Model 2 için;

  KVB >4+2 ise KVB >6

- Model 3 için;

  KVB >4+2 ise KVB >6

- Model 4 için;

KVB >4+3 ise KVB >7

Çalışma toplam 31 AB ülkesini içerdiğinden KVB formül şartını sağlamıştır.

Tablo. 4.1.4.1: Analizde Kullanılan Ülkeler

Almanya	Avusturya	Belçika
Birleşik Krallık	Bulgaristan	Çekya
Danimarka	Estonya	Finlandiya
Fransa	İrlanda	İtalya
Hırvatistan	Hollanda	İspanya
İsveç	İsviçre	İzlanda
Kıbrıs	Letonya	Litvanya
Lüksemburg	Macaristan	Malta
Norveç	Polonya	Portekiz
Romanya	Slovakya	Slovenya
Yunanistan		

Verilerimiz 2016-2017 yılları için Avrupa Birliğine bağlı 27 ülkeyi ve İsviçre, İzlanda, Norveç, Birleşik Krallık ülkelerini toplam 31 ülkeyi kapsamaktadır. Avrupa Birliği ülkelerini tercih etmemizin sebeplerinden birincisi Avrupa Birliği üzerine yapılan bazı çalışmalar bulunmakta bu çalışmalarla kıyaslama yapabilmek için, ikincisi sosyal inovasyon alanında yapılan projelerin çoğunlukla bu ülkeleri kapsaması ile birlikte elde ettiğimiz verilerin bu ülkelere ait olmasından kaynaklanmaktadır. Avrupa Birliği tarafından yürütülen çeşitli toplumsal problemleri çözmeyi hedefleyen 6 tane FP6 projesi ve SI-DRIVE, TRANSIT, CRESSI, SIMPACT, TEPSIE başta olmak üzere 23 tane FP7 projesi bulunmaktadır.

5. BULGULAR

Çalışmada alternatif çıktı değişkenlerinin girdiler üzerindeki etkileri 4 farklı model kullanılarak incelenmiştir. Birinci model olan çevre modeli ülkelerin çevre koruma hizmetlerinin GSYH içindeki oranını ve atık geri dönüşümünün yüzdesi çıktılarını içermektedir. İkinci model olan sağlık modeli ülkelerdeki sağlıklı yaşam yıllarını ve karşılanmayan tıbbi ihtiyaçların yüzdesi çıktılarını içermektedir. Üçüncü model olan suç ve şiddet modeli ülkelerin yolsuzluk endeksini ve suç, şiddet, ve vandalizmin yüzdesi çıktılarını içermektedir. Dördüncü model olan eşitsizlik modeli kadınların iş gücüne katılım farkının toplam nüfus içindeki oranı, yoksuluk riski, eğitimden erken ayrılanların yüzdesinden oluşmaktadır.

Analizde girdi değişkenleri olarak olarak ülkelerin sosyal koruma harcamalarının GSYH içindeki oranı, Ar-Ge harcamalarının GSYH içindeki oranı, Ar-Ge çalışanlarının aktif nüfus içindeki oranı, kültürel istihdamın toplam istihdam içindeki oranı kullanılmıştır.

Toplumlarda birçok toplumsal problemler meydana gelmektedir. Bu problemleri çözmek için çeşitli sosyal inovasyon uygulamaları yapılmaktadır. Fakat her bir sosyal inovasyon uygulaması bir toplumsal problemin çözümünü hedeflemektedir. Farklı toplumsal amaçlar doğrultusunda farklı sosyal inovasyon uygulamaları yapılmaktadır. Çalışmada bu nedenle modeller kendi içlerinde gruplandırılarak model çeşitlendirmesine gidilmiştir.

Çalışmamızda Tablo 5.1'de verilen modeller incelenmiştir.

Tablo 5.1: Model Özellikleri

	M1	**M2**	**M3**	**M4**
Girdi Değişkenleri				
Sosyal Koruma Harcaması	✓	✓	✓	✓
Ar-Ge Harcamaları	✓	✓	✓	✓
Ar-Ge Çalışan Sayısı	✓	✓	✓	✓
Kültürel İstihdam	✓	✓	✓	✓
Çıktı Değişkenleri				
Çevresel Koruma	✓			
Atık Geri Dönüşümü	✓			
Sağlıklı Yaşam Yılları		✓		
Karşılanmayan Tıbbi İhtiyaç		✓		
Rüşvet			✓	
Suç, Şiddet veya Vandalizm			✓	
Kadınların İş Gücüne Katılım Farkı				✓
Yoksulluk Riski				✓
Eğitimden Erken Ayrılanlar				✓

✓ Değişkenin model içerisine dâhil olduğunu gösterir.

Korelasyon analizi, iki sayısal ölçüm arasında doğrusal bir ilişki olup olmadığını, varsa bu ilişkinin yönünü ve şiddetininin ne olduğunu belirlemek için kullanılan bir istatistiksel yöntemdir. Analiz yapılırken doğru girdi ve çıktının seçilmesi büyük önem taşımaktadır. Çünkü bu girdi ve çıktı seçimi yapılırken gerekli olmayan girdi ve çıktı kullanımıda söz konusu olabilmektedir. Bu durumda bu girdi ve çıktıları çıkarmak mümkündür. Bir VZA çalışması yaparken KVB'lerin üretimini en iyi ifade eden girdiler ve çıktılar bulunmalı ve bunların sayısı oldukça az olmalıdır. VZA'da çiftli korelasyonlara bakarak girdi ve çıktıları azaltabilmek mümkündür. Eğer iki girdi ya da iki çıktı arasında mükemmel bir korelasyon bulunuyorsa etkinlik değerinde değişim yaratmadan bir tanesi modelden çıkarılabilir. Tablo 5.2'de girdilerin girdilerle olan korelasyonları incelendiğinde aralarında mükemmel korelasyon bulunmamasından dolayı modelden girdilerden herhangi biri birbirinin yerine kullanılması için modelden çıkarılmamıştır. Yapılan korelasyon analiz sonucu Tablo 5.2' de verilmiştir.

5.2. Tablo: Korelasyon Matrisi

2016	Sosyal koruma harc.	Arge harc.	Arge çalışan sayısı	Kültürel istihdam
Sosyal koruma harc.	1	0.58821	0.62365	0.06935
Arge harc.	0.58821	1	0.87816	0.62534
Arge çalışan sayısı	0.62365	0.87816	1	0.51304
Kültürel istihdam	0.06935	0.62534	0.51304	1
Sağlıklı yaşam yılları	0.06027	0.1117	0.08497	0.04763
Karşılanmayan tıbbi iht.	0.15051	0.38805	0.42317	0.21667
Çevresel koruma	-0.0475	-0.0189	0.0525	-0.0904
Atık geri dönüşümü	0.45791	0.61058	0.65857	0.17975
Yolsuzluk endexi, rüşvet	0.42692	0.84302	0.79421	0.66623
Suç, şiddet veya vandalizm	-0.1685	-0.0211	-0.0829	0.23292
Kadınların iş gücüne katılım farkı	0.05134	0.09251	0.11062	0.19209
Yoksulluk riski	0.2427	0.62337	0.46365	0.49224
Eğitimden erken ayrılanlar	-0.0038	0.10576	0.16718	0.10192

2017	Sosyal koruma harc.	Arge harc.	Arge çalışan sayısı	Kültürel istihdam
Sosyal koruma harc.	1	0.5568	0.5895	0.04334
Arge harc.	0.5568	1	0.8514	0.5593
Arge çalışan sayısı	0.5895	0.8514	1	0.5059
Kültürel istihdam	0.0433	0.5593	0.5059	1
Sağlıklı yaşam yılları	0.0804	0.1345	0.1238	0.0154
Karşılanmayan tıbbi iht.	0.0444	0.1611	0.1417	0.1343
Çevresel koruma	0.0858	0.1422	0.2487	0.1273
Atık geri dönüşümü	0.5155	0.6089	0.6324	0.1564
Yolsuzluk endexi, rüşvet	0.3884	0.8486	0.7718	0.6599
Suç, şiddet veya vandalizm	-0.2092	0.0371	-0.0197	0.2829
Kadınların iş gücüne katılım farkı	-0.0764	-0.0006	0.0057	0.0834
Yoksulluk riski	0.2681	0.5871	0.4979	0.3485
Eğitimden erken ayrılanlar	0.0020	0.1670	0.2099	0.1732

5.1. Model Sonuçları

Sosyal İnovasyon Çıktıları

Model 1: Çevre

- Çevresel Koruma
- Atık Geri Dönüşümü

Tablo 5.1.1' de Model 1'e ait etkinlik skorları 2016 yılı ve 2017 yılı için verilmiştir. Çevre değişkenlerini çıktı olarak değerlendiren birinci modelin 2016 yılı verileri ile çözümlenmesi sonucu en büyük toplam etkinliğin 1, en küçüğünün 0.31 olduğu görülmektedir. 31 ülke içerisinde 1 etkinliğine sahip olan 6 ülke arasında; Bulgaristan, Kıbrıs, Almanya, Letonya, Litvanya, Romanya ülkeleri yer almaktadır. Bu karar birimlerinin yaklaşık %20'sinin etkin olduğu, ülkelerin ise %80'inin etkin olmadığı anlamına gelmektedir. Bu 6 ülke atıkların geri dönüşümü ve çevreyi korumada diğer ülkelerden daha etkindir.

CCR skoru temelinde, orta düzeyde etkinliğe sahip (0.400≤ ve <1.000) 22 ülke bulunmaktadır; düşük etkinlik skoruna sahip (<0.400) 3 ülke bulunmaktadır. Avrupa Birliğin'deki en etkin olmayan ülkeler Yunanistan, İzlanda ve Malta'dır.

BCC modelinde etkin olan 6 ülkenin Bulgaristan, Kıbrıs, Almanya, Letonya, Litvanya, Romanya yanında İrlanda ve Slovenya'da etkin sayılabilir.

Çevre değişkenlerini çıktı olarak değerlendiren birinci modelin 2017 yılı verileri ile çözümlenmesi sonucu en büyük toplam etkinliğin 1, en küçüğünün 0.36 olduğu görülmektedir. 31 ülke içerisinde 1 etkinliğine sahip olan 10 ülke arasında; Bulgaristan, Hırvatistan, Kıbrıs, Çekya, Fransa, Almanya, İrlanda, Letonya, Litvanya, Slovenya yer almaktadır. Bu karar birimlerinin yaklaşık %33'ünün etkili olduğu, ülkelerin ise %67'sinin etkin olmadığı anlamına gelmektedir. Bu 10 ülke atıkların geri dönüşümü ve çevreyi korumada diğer ülkelerden daha etkindir.

CCR skoru temelinde, orta düzeyde etkinliğe sahip (0.400≤ ve <1.000) 20 ülke bulunmaktadır; düşük etkinlik skoruna sahip (<0.400) 2 ülke bulunmaktadır. Avrupa Birliğin'de en etkin olmayan ülkeler İzlanda ve Malta'dır.

BCC modelinde etkin olan 10 ülkenin içinde ki Fransa yüksek etkin değildir. BCC modelinin temelinde diğer 9 ülkenin yanı sıra Malta, Romanya, İsviçre yüksek etkinliktedir.

2016’da Almanya, Bulgaristan, Kıbrıs, Letonya ve Litvanya’da teknik etkinlik, saf etkinlik ve ölçek etkinliği 1’dir ve ölçeğe göre getirileri sabittir. 2017’de de etkinlikleri 1 ve ölçeğe getirileri sabittir. Dolayısıyla bu ülkeler için değişim yaşanmamaktadır.

Birleşik Krallık, Çekya, Danimarka, Estonya, Hırvatistan, Hollanda, İspanya, Malta, Norveç, Slovakya ve Yunanistan ülkeleri 2016’dan 2017’e bütün etkinliklerini artırmışlardır.

Bulgaristan, Çekya, Estonya ve Slovenya’nın 2016’da azalan ölçeğe göre getiriye sahipken iken 2017’de sabit ölçeğe göre getiriye sahiptir. Hırvatistan ise 2016’da artan ölçeğe göre getiriye sahipken 2017’de sabit ölçeğe göre getiriye sahiptir. İrlanda 2016’da azalan ölçeğe göre getiriye sahipken iken sabit ölçeğe göre getiriye sahiptir. İsviçre 2016’da azalan ölçeğe göre getiriye sahipken iken 2017’de artan ölçeğe göre getiriye sahiptir. İspanya 2016’da artan ölçeğe göre getiriye sahipken iken 2017’de azalan ölçeğe göre getiriye sahiptir. Romanya 2016’da sabit ölçeğe göre getiriye sahipken 2017’de azalan ölçeğe göre getiriye sahiptir.

Ayrıca Tablo 5.1.1’de Kıbrıs’ın her iki modelde de 1 etkinliğe sahip olduğu sonucuna ulaşınca daha önce bahsettiğimiz Kıbrıs’ta Tiganokinisi adlı kullanılmış yemeklik yağların çevresel ve eğitimsel etki için geri dönüştürülmesini amaç edinen çevre alanında yapılan sosyal inovasyon uygulaması bulunmaktadır.

Tablo 5.1.1: Sosyal İnovasyonun Çevre Üzerindeki Etkinliği (Model 1 Sonuçları)

2016					2017			
Ülkeler		**Etkinlik**		**Ölçeğe Göre Getiri**		**Etkinlik**		**Ölçeğe Göre Getiri**
	TE	PTE	SE		TE	PTE	SE	
Almanya	1	1	1	Sabit	1	1	1	Sabit
Avusturya	0.84	0.87	0.96	Artan	0.84	0.87	0.97	Artan
Belçika	0.92	0.93	0.99	Artan	0.91	0.93	0.98	Artan
Birleşik Krallık	0.69	0.73	0.94	Artan	0.75	0.76	0.98	Artan
Bulgaristan	1	1	1	Azalan	1	1	1	Sabit
Çekya	0.99	0.99	0.99	Azalan	1	1	1	Sabit
Danimarka	0.65	0.71	0.92	Artan	0.67	0.72	0.94	Artan
Estonya	0.81	0.91	0.89	Azalan	0.94	0.96	0.97	Artan
Finlandiya	0.57	0.61	0.93	Artan	0.56	0.61	0.93	Artan
Fransa	0.87	0.90	0.96	Artan	0.88	0.88	1	Artan
Hırvatistan	0.98	0.99	0.99	Artan	1	1	1	Sabit
Hollanda	0.87	0.89	0.98	Artan	0.97	0.98	0.99	Artan
İrlanda	0.92	1	0.92	Azalan	1	1	1	Sabit
İsveç	0.67	0.69	0.96	Artan	0.74	0.77	0.95	Artan
İsviçre	0.92	0.99	0.93	Azalan	0.76	0.76	0.99	Artan
İspanya	0.69	0.77	0.89	Artan	0.97	1	0.97	Azalan
İtalya	0.93	0.97	0.96	Azalan	0.95	0.96	0.99	Azalan
İzlanda	0.31	0.78	0.40	Azalan	0.35	0.97	0.37	Azalan
Kıbrıs	1	1	1	Sabit	1	1	1	Sabit
Letonya	1	1	1	Sabit	1	1	1	Sabit
Litvanya	1	1	1	Sabit	1	1	1	Sabit
Lüksemburg	0.72	0.75	0.95	Artan	0.81	0.85	0.95	Artan
Macaristan	0.81	0.81	0.99	Artan	0.86	0.88	0.98	Artan
Malta	0.38	0.99	0.38	Azalan	0.38	1	0.39	Azalan
Norveç	0.65	0.71	0.92	Artan	0.66	0.72	0.93	Artan
Polonya	0.9549	0.9564	0.99	Artan	0.76	0.78	0.98	Artan
Portekiz	0.71	0.80	0.893	Artan	0.69	0.76	0.92	Artan
Romanya	1	1	1	Sabit	0.86	1	0.86	Azalan
Slovakya	0.83	0.87	0.95	Artan	0.94	0.95	0.99	Artan
Slovenya	0.96	1	0.96	Azalan	1	1	1	Sabit
Yunanistan	0.39	0.55	0.71	Artan	0.42	0.58	0.72	Artan

Model 2: Sağlık

- Sağlıklı yaşam yılları
- Karşılanmayan tıbbi ihtiyaç

Tablo 5.1.2 Model 2'ye ait etkinlik skorlarını vermektedir. Sağlık değişkenlerini çıktı olarak değerlendiren ikinci modelin 2016 yılı verileri ile çözümlenmesi sonucu en büyük toplam etkinliğin 1, en küçüğünün 0.42 olduğu görülmektedir. 31 ülke içerisinde 1 etkinliğine sahip olan 6 ülke arasında; Avusturya, Kıbrıs, İrlanda, Malta, Hollanda, Romanya ülkeleri yer almaktadır. Bu karar birimlerinin yaklaşık olarak %20'sinin etkin olduğu, ülkelerin ise %80'inin etkin olmadığı anlamına gelmektedir. Bu 6 ülke sağlıklı yaşam yılı ve karşılanmayan ihtiyaçlarda diğer ülkelere göre daha etkindir.

CCR skoru temelinde, orta düzeyde etkinliğe sahip (0.400≤ ve <1.000) 25 ülke bulunmaktadır; düşük etkinlik skoruna sahip (<0.400) ülke bulunmamaktadır.

BCC modelinde etkin olan 6 ülkenin Avusturya, Kıbrıs, İrlanda, Malta, Hollanda, Romanya yanında Bulgaristan, Almanya, Litvanya, İsveç ülkeleri de etkin sayılmaktadır.

Sağlık değişkenlerini çıktı olarak değerlendiren ikinci modelin 2017 yılı verileri ile çözümlenmesi sonucu en büyük toplam etkinliğin 1.000, en küçüğünün 0.4244 olduğu görülmektedir. 31 ülke içerisinde 1.000 etkinliğine sahip olan 6 ülke arasında; Kıbrıs, İrlanda, Malta, Hollanda, Romanya, İspanya ülkeleri yer almaktadır. Bu karar birimlerinin yaklaşık olarak %20'sinin etkili olduğu, ülkelerin ise %80'inin etkili olmadığı anlamına gelmektedir. Bu 6 ülke sağlıklı yaşam yılı ve karşılanmayan ihtiyaçlarda diğer ülkelere göre daha etkindir.

CCR skoru temelinde, orta düzeyde etkinliğe sahip (0.400≤ ve <1.000) 25 ülke bulunmaktadır; düşük etkinliğe (<0.400) sahip ülke bulunmamaktadır.

BCC modelinde etkin olan 6 ülkenin Kıbrıs, İrlanda, Malta, Hollanda, Romanya, İspanya yanında Bulgaristan, Norveç ülkeleri de etkin sayılmaktadır.

2016'da Hollanda, İrlanda, Kıbrıs, Malta ve Rommanya'da teknik etkinlik, saf etkinlik ve ölçek etkinliği 1'dir ve ölçeğe göre getirileri sabittir. 2017'de de etkinlikleri 1 ve ölçeğe getirileri sabittir. Dolayısıyla bu ülkeler için değişim yaşanmamaktadır.

2016’dan 2017’e bütün etkinliklerini artıran bir ülke bulunmamaktadır. Ülkelerin birçoğu etkinliklerini azalmakta olduğu görülmektedir.

Azalan ölçeğe göre getiriye sahipken artan ölçeğe göre getiriye sahip olan ülkeler; Almanya ve İsviçre’dir. Sabit ölçeğe göre getiriye sahipken artan ölçeğe göre getiriye sahip olan ülke Avusturya’dır. Artan ölçeğe göre getiriye sahipken yine artan ölçeğe göre getiriye sahip olan ülkeler; Belçika, Birleşik Krallık, Çekya, Danimarka, Finlandiya, Fransa, Hırvatistan, Lüksemburg, Macaristan, Polonya, Portekiz, Slovakya, Slovenya’dır. Artan ölçeğe göre getiriye sahipken azalan ölçeğe göre getiriye sahip olan ülkeler; Bulgaristan, İzlanda ve Yunanistan’dır.

Ayrıca Tablo 5.1.2’de Romanya’nın her iki model de 1 etkinliğine sahip olan Romanya’da The NoRo Centre adlı seyrek görülen hastalıkları olan hastaların desteklenmesini amaç edinen ve aynı şekilde 0.85 ve 0.84 etkinliğe sahip olan Estonya’nın da CareMate adlı herkes için uygun fiyatlı ve zamanında evde bakım hizmetlerini karşılamayı amaçlayan sağlık alanında ki sosyal inovasyon uygulamaları bulunmaktadır.

Tablo 5.1.2: Sosyal İnovasyonun Sağlık Üzerindeki Etkinliği (Model 2 Sonuçları)

2016					2017			
Ülkeler		**Etkinlik**		**Ölçeğe Göre Getiri**		**Etkinlik**		**Ölçeğe Göre Getiri**
	TE	PTE	SE		TE	PTE	SE	
Almanya	0.89	1	0.89	Azalan	0.68	0.74	0.91	Artan
Avusturya	1	1	1	Sabit	0.61	0.67	0.90	Artan
Belçika	0.60	0.63	0.96	Artan	0.58	0.61	0.95	Artan
Birleşik Krallık	0.71	0.74	0.96	Artan	0.66	0.70	0.94	Artan
Bulgaristan	0.94	1	0.94	Artan	0.94	1	0.94	Azalan
Çekya	0.89	0.93	0.96	Artan	0.80	0.87	0.92	Artan
Danimarka	0.51	0.52	0.99	Artan	0.50	0.51	0.97	Artan
Estonya	0.69	0.85	0.81	Azalan	0.65	0.84	0.78	Azalan
Finlandiya	0.42	0.44	0.95	Artan	0.42	0.45	0.93	Artan
Fransa	0.61	0.74	0.83	Artan	0.53	0.72	0.74	Artan
Hırvatistan	0.73	0.79	0.93	Artan	0.71	0.79	0.90	Artan
Hollanda	1	1	1	Sabit	1	1	1	Sabit
İrlanda	1	1	1	Sabit	1	1	1	Sabit
İspanya	0.87	0.97	0.90	Azalan	1	1	1	Sabit
İsveç	0.63	1	0.63	Azalan	0.62	0.99	0.62	Azalan
İsviçre	0.85	0.93	0.91	Azalan	0.68	0.78	0.87	Artan
İtalya	0.61	0.95	0.64	Azalan	0.60	0.84	0.72	Azalan
İzlanda	0.76	0.7803	0.9737	Artan	0.892	0.97	0.92	Azalan
Kıbrıs	1	1	1	Sabit	1	1	1	Sabit
Letonya	0.93	1	0.93	Azalan	0.79	0.99	0.79	Azalan
Litvanya	0.85	0.99	0.86	Azalan	0.83	0.97	0.86	Azalan
Lüksemburg	0.74	0.78	0.95	Artan	0.612	0.67	0.92	Artan
Macaristan	0.76	0.82	0.93	Artan	0.76	0.81	0.94	Artan
Malta	1	1	1	Sabit	1	1	1	Sabit
Norveç	0.67	0.99	0.68	Azalan	0.65	1	0.65	Azalan
Polonya	0.69	0.69	0.99	Artan	0.68	0.69	0.99	Artan
Portekiz	0.62	0.64	0.97	Artan	0.63	0.66	0.96	Artan
Romanya	1	1	1	Sabit	1	1	1	Sabit
Slovakya	0.74	0.78	0.94	Artan	0.70	0.78	0.90	Artan
Slovenya	0.73	0.77	0.94	Artan	0.53	0.63	0.84	Artan
Yunanistan	0.58	0.75	0.78	Artan	0.61	0.83	0.74	Azalan

Model 3: Suç ve Şiddet

- Rüşvet
- Suç, şiddet veya Vandalizm

Tablo 5.1.3 incelendiğinde, 2016 yılı suç ve şiddet değişkenlerini içeren tabloda en büyük toplam etkinliğin 1, en küçüğünün 0.50 olduğu görülmektedir. 31 ülke içerisinde 1 etkinliğine sahip olan 7 ülke arasında; Hırvatistan, Kıbrıs, İzlanda, İrlanda, Letonya, Litvanya, Romanya ülkeleri yer almaktadır. Bu karar verici birimlerin yaklaşık olarak %23'ünün etkili olduğu, ülkelerin ise %77'sinin etkili olmadığı anlamına gelmektedir. Bu 7 ülke suç, şiddet, rüşvet sorunlarının çözümünde diğer ülkelere göre daha etkindir.

CCR skoru temelinde, orta düzeyde etkinliğe sahip (0.400≤ ve <1.000) aralığında 24 ülke bulunmaktadır; düşük etkinliğe (<0.400) sahip ülke bulunmamaktadır.

BCC modelinde etkin olan 7 ülkenin Hırvatistan, Kıbrıs, İzlanda, İrlanda, Letonya, Litvanya, Romanya yanında Danimarka, Estonya, Finlanda, Lüksemburg, Malta, Norveç, Polonya, İsveç, İsviçre ve Birleşik Krallık ülkeleri de etkin sayılmaktadır.

2017 yılı suç ve şiddet değişkenlerini içeren tabloda en büyük toplam etkinliğin 1, en küçüğünün 0.51 olduğu görülmektedir. 31 ülke içerisinde 1 etkinliğine sahip olan 7 ülke arasında; Hırvatistan, Kıbrıs, Estonya, İzlanda, İrlanda, Letonya, Romanya ülkeleri yer almaktadır. Bu karar verici birimlerin yaklaşık olarak %23'ünün etkili olduğu, ülkelerin ise %77'sinin etkili olmadığı anlamına gelmektedir. Bu 7 ülke suç, şiddet, rüşvet sorunlarının çözümünde diğer ülkelere göre daha etkindir. Dolayısıyla bu ülkelerin daha iyi

CCR skoru temelinde, orta düzeyde etkinliğe sahip (0.400≤ ve <1.000) aralığında 24 ülke bulunmaktadır; düşük etkinliğe (<0.400) sahip ülke bulunmamaktadır.

BCC modelinde etkin olan 7 ülkenin Hırvatistan, Kıbrıs, Estonya, İzlanda, İrlanda, Letonya, Romanya ülkelerinin yanı sıra Danimarka, Lüksemburg, Malta, Norveç, İsviçre, Birleşik Krallık ülkeleri de etkin sayılmaktadır.

2016'da Hırvatistan, İrlanda, İzlanda, Kıbrıs, Letonya, Litvanya, Romanya'nın teknik etkinlik, saf etkinlik ve ölçek etkinliği 1'dir ve ölçeğe göre getirileri sabittir. 2017'de de etkinlikleri 1 ve ölçeğe getirileri sabittir. Dolayısıyla bu ülkeler için değişim yaşanmamaktadır.

2016 yılından 2017 yılına bütün etkinliklerini artıran ülkeler arasında; Bulgaristan, Çekya, İtalya, Portekiz ve Yunanistan ülkeleri bulunmamaktadır.

2016'dan 2017'ye Azalan ölçeğe göre getiriye sahipken sabit ölçeğe göre getiriye sahip olan ülke; Estonya'dır. Artan ölçeğe göre getiriye sahipken yine azalan ölçeğe göre getiriye sahip olan ülke Hollanda'dır. Litvanya ise sabit ölçeğe göre getiriye sahipken azalan ölçeğe göre getiriye sahip duruma gelmiştir. Macaristan ise artan ölçeğe göre getiriye sahipken azalan ölçeğe göre getiriye sahip duruma gelmiştir. Diğer ülkelerde ölçeğe göre getirilerinde değişme yaşanmamıştır.

Tablo 5.1.3: Sosyal İnovasyonun Suç ve Şiddet Üzerindeki Etkinliği (Model 3 Sonuçları)

	2016				2017			
Ülkeler		**Etkinlik**		**Ölçeğe Göre Getiri**		**Etkinlik**		**Ölçeğe Göre Getiri**
	TE	PTE	SE		TE	PTE	SE	
Almanya	0.83	0.95	0.87	Azalan	0.80	0.95	0.84	Azalan
Avusturya	0.73	0.82	0.89	Artan	0.72	0.81	0.88	Artan
Belçika	0.80	0.90	0.89	Artan	0.72	0.82	0.88	Artan
Birleşik Krallık	0.90	1	0.90	Azalan	0.91	1	0.91	Azalan
Bulgaristan	0.65	0.90	0.73	Azalan	0.71	0.91	0.78	Azalan
Çekya	0.69	0.84	0.83	Azalan	0.74	0.84	0.87	Artan
Danimarka	0.80	1	0.80	Azalan	0.78	1	0.78	Azalan
Estonya	0.99	1	0.99	Azalan	1	1	1	Sabit
Finlandiya	0.74	1	0.74	Azalan	0.71	0.93	0.76	Azalan
Fransa	0.70	0.88	0.79	Azalan	0.68	0.85	0.81	Azalan
Hırvatistan	1	1	1	Sabit	1	1	1	Sabit
Hollanda	0.86	0.99	0.86	Artan	0.83	0.95	0.87	Azalan
İrlanda	1	1	1	Sabit	1	1	1	Sabit
İspanya	0.71	0.74	0.95	Artan	0.70	0.71	0.98	Artan
İsveç	0.79	1	0.79	Azalan	0.75	0.94	0.79	Azalan
İsviçre	0.91	1	0.91	Azalan	0.92	1	0.92	Azalan
İtalya	0.50	0.54	0.92	Artan	0.51	0.55	0.94	Artan
İzlanda	1	1	1	Sabit	1	1	1	Sabit
Kıbrıs	1	1	1	Sabit	1	1	1	Sabit
Letonya	1	1	1	Sabit	1	1	1	Sabit
Litvanya	1	1	1	Sabit	0.95	0.98	0.97	Azalan
Lüksemburg	0.81	1	0.81	Azalan	0.83	1	0.83	Azalan
Macaristan	0.68	0.79	0.87	Artan	0.66	0.81	0.81	Azalan
Malta	0.93	1	0.93	Azalan	0.98	1	0.98	Azalan
Norveç	0.92	1	0.92	Azalan	0.97	1	0.97	Azalan
Polonya	0.87	1	0.87	Azalan	0.81	0.93	0.87	Azalan
Portekiz	0.78	0.82	0.94	Artan	0.78	0.84	0.93	Artan
Romanya	1	1	1	Sabit	1	1	1	Sabit
Slovakya	0.85	0.86	0.99	Artan	0.79	0.81	0.98	Azalan
Slovenya	0.62	0.63	0.99	Artan	0.63	0.63	0.99	Artan
Yunanistan	0.49	0.55	0.89	Artan	0.53	0.57	0.93	Artan

Model 4: Eşitsizlik

- Kadınların İş Gücüne Katılım Farkı
- Yoksulluk Riski
- Eğitimden Erken Ayrılanlar

Tablo 5.1.4' e göre, 2016 yılı eşitsizlik değişkenlerini içeren tabloda en büyük toplam etkinliğin 1, en küçüğünün 0.46 olduğu görülmektedir. 31 ülke içerisinde 1 etkinliğine sahip olan 8 ülke arasında; Hırvatistan, Kıbrıs, Çekya, İzlanda, Letonya, Litvanya, Slovakya, İsviçre ülkeleri yer almaktadır. Bu karar verici birimlerin yaklaşık olarak %25'inin etkili olduğu, ülkelerin ise %75'inin etkili olmadığı anlamına gelmektedir. Bu 8 ülke kadınların iş gücüne katılım farkı, yoksulluk ve erken yaşta eğitimden koparılmaların çözümünde diğer ülkelere göre daha etkindir. Dolayısıyla bu ülkelerin daha iyi

CCR skoru temelinde, orta düzeyde etkinliğe sahip (0.400≤ ve <1.000) aralığında 23 ülke bulunmaktadır; düşük etkinliğe (<0.400) sahip ülke bulunmamaktadır.

BCC modelinde etkin olan Hırvatistan, Kıbrıs, Çekya, İzlanda, Letonya, Litvanya, Slovakya, İsviçre ülkelerinin yanı sıra İrlanda, Lüksemburg, Malta, Norveç, Romanya, ülkeleri de etkin sayılmaktadır.

2017 yılı eşitsizlik değişkenlerini içeren tabloda en büyük toplam etkinliğin 1, en küçüğünün 0.50 olduğu görülmektedir. 31 ülke içerisinde 1 etkinliğine sahip olan 8 ülke arasında; Hırvatistan, Kıbrıs, Çekya, İzlanda, İrlanda, Litvanya, Slovakya, İsviçre ülkeleri yer almaktadır. Bu karar verici birimlerin yaklaşık olarak %25'inin etkili olduğu, ülkelerin ise %75'inin etkili olmadığı anlamına gelmektedir. Bu 8 ülke kadınların iş gücüne katılım farkı, yoksulluk ve erken yaşta eğitimden koparılmaların çözümünde diğer ülkelere göre daha etkindir. Dolayısıyla bu ülkelerin daha iyi

CCR skoru temelinde, orta düzeyde etkinliğe sahip (0.400≤ ve <1.000) aralığında 23 ülke bulunmaktadır; düşük etkinliğe (<0.400) sahip ülke bulunmamaktadır.

BCC modelinde etkin olan ülkelerinin Hırvatistan, Kıbrıs, Çekya, İzlanda, İrlanda, Litvanya, Slovakya, İsviçre yanı sıra Letonya, Lüksemburg, Malta, Romanya ülkeleri de etkin sayılmaktadır.

2016'da Çekya, Hırvatistan, İzlanda, Kıbrıs, Litvanya ve Slovakya'nın teknik etkinlik, saf etkinlik ve ölçek etkinliği 1'dir ve ölçeğe göre getirileri sabittir. 2017'de de

etkinlikleri 1 ve ölçeğe getirileri sabittir. Dolayısıyla bu ülkeler için değişim yaşanmamaktadır.

2016'dan 2017'e bütün etkinliklerini artıran ülkeler arasında; Almanya, Danimarka, İsveç, Polonya, Slovenya, Yunanistan ülkeleri bulunmamaktadır.

2016 yılında Fransa azalan ölçeğe göre getiriye sahipken 2017'de artan ölçeğe göre getiriye sahip olduğu görülmektedir. İrlanda azalan ölçeğe göre getiriye sahipken sabit ölçeğe göre getiriye; Letonya sabit ölçeğe göre getiriye sahipken azalan ölçeğe göre getiriye sahiptir. Diğer ülkelerin ölçeğe göre getirilerinden değişme olmadığı gözlemlenmektedir.

Ayrıca Tablo 5.1.4'de görüldüğü üzere Hırvatistan, Çekya, İrlanda, Letonya, Malta, Slovakya ve Litvanya'nın her iki modelde de etkinlikleri 1'dir. Daha önce bahsettiğimiz gibi, Çekya'da kamu hizmetleri aracılığı ile kapsayıcı entegrasyonu teşvik etmeyi amaçlayan Intercultural Assistants; Hırvatistan'da mutfak deneyimleri yoluyla göçmenleri entegre etmeyi amaçlayan Taste of home; İrlanda'da dezavantajlı grupların istihdam etmek için topluluk işletmelerinin desteklenmesini amaçlayan Community Services Programme; Letonya'da öğrencilerin istihdama entegrasyonunu kolaylaştırmayı amaçlayan Demola; Malta'da sürdürülebilir adil ticareti teşvik etmeyi amaçlayan Kooperattiva Kummerc lust; Slovakya'da sanayisizleştirilmiş bölgelerde meydana gelen uzun vadeli işsizlikle mücadeleyi amaçlayan WASCO Cooperative; Slovenya'da daha iyi bir iş-yaşam dengesinin kurulabilmesi için bi takım grupların desteklenmesini amaçlayan Create Responsible ve Litvanya'Da istihdam yoluyla engelli bireyleri güçlendirmeyi amaçlayan Regseda adlı eşitsiliği gidermek için yapılan sosyal inovasyon uygulamaları bulunmaktadır. Ayrıca Bulgaristan'ın etkinliği 0.90 ve 0.91; Avusturya'nın etkinliği 0.97 ve 0.95; Fransa'nın etkinliği 0.95 ve 0.91 olarak görülmektedir.

Tablo 5.1.4: Sosyal İnovasyonun Eşitsizlik Üzerindeki Etkinliği (Model 4 Sonuçları)

	2016				2017			
Ülkeler		**Etkinlik**		**Ölçeğe Göre Getiri**		**Etkinlik**		**Ölçeğe Göre Getiri**
	TE	PTE	SE		TE	PTE	SE	
Almanya	0.54	0.63	0.87	Artan	0.61	0.64	0.96	Artan
Avusturya	0.79	0.97	0.81	Azalan	0.90	0.95	0.94	Azalan
Belçika	0.63	0.68	0.93	Artan	0.64	0.66	0.97	Artan
Birleşik Krallık	0.55	0.72	0.76	Artan	0.50	0.70	0.71	Artan
Bulgaristan	0.67	0.90	0.74	Azalan	0.64	0.91	0.70	Azalan
Çekya	1	1	1	Sabit	1	1	1	Sabit
Danimarka	0.60	0.61	0.99	Artan	0.64	0.64	0.99	Artan
Estonya	0.56	0.85	0.66	Azalan	0.54	0.85	0.64	Azalan
Finlandiya	0.71	0.83	0.86	Artan	0.68	0.69	0.98	Artan
Fransa	0.86	0.95	0.91	Azalan	0.89	0.91	0.98	Artan
Hırvatistan	1	1	1	Sabit	1	1	1	Sabit
Hollanda	0.68	0.74	0.92	Artan	0.67	0.71	0.94	Artan
İrlanda	0.93	1	0.93	Azalan	1	1	1	Sabit
İspanya	0.51	0.67	0.76	Artan	0.51	0.67	0.76	Artan
İsveç	0.64	0.65	0.99	Artan	0.68	0.68	0.99	Artan
İsviçre	1	1	1	Sabit	1	1	1	Sabit
İtalya	0.46	0.58	0.79	Artan	0.53	0.57	0.92	Artan
İzlanda	1	1	1	Sabit	1	1	1	Sabit
Kıbrıs	1	1	1	Sabit	1	1	1	Sabit
Letonya	1	1	1	Sabit	0.87	1	0.87	Azalan
Litvanya	1	1	1	Sabit	1	1	1	Sabit
Lüksemburg	0.97	1	0.97	Azalan	0.85	1	0.85	Azalan
Macaristan	0.78	0.86	0.90	Artan	0.78	0.87	0.89	Artan
Malta	0.95	1	0.95	Azalan	0.96	1	0.96	Azalan
Norveç	0.867	1	0.87	Azalan	0.82	0.84	0.98	Artan
Polonya	0.72	0.79	0.91	Artan	0.84	0.85	0.99	Artan
Portekiz	0.65	0.70	0.92	Artan	0.64	0.68	0.94	Artan
Romanya	0.87	1	0.87	Azalan	0.94	1	0.94	Azalan
Slovakya	1	1	1	Sabit	1	1	1	Sabit
Slovenya	0.73	0.74	0.98	Artan	0.77	0.78	0.99	Artan
Yunanistan	0.61	0.68	0.90	Artan	0.79	0.81	0.98	Artan

Aşağıdaki Tablo 5.1.5'de görüldüğü üzere CCR modeline göre 2016 yılı için çevre alanında oluşturulan sosyal inovasyon indeksi sonucunda yapılan sıralamada Bulgaristan, Kıbrıs, Almanya, Letonya, Litvanya ve Romanya'nın birinciliği paylaşmakta oldukları görülmektedir. İzlanda ise son sırada yer almaktadır. CCR modelinde 2017 yılında Bulgaristan, Hırvatistan, Kıbrıs, Çekya, Almanya, İrlanda, Letonya, Litvanya, Slovenya birinciliği paylaşmaktadır. İzlanda gene son sırada yer almaktadır. Romanya 2016'da birinciliği paylaşırken 2017 yılında on sekizinciliğe düşmüştür. Çekya ise 2016 yılında yedinci sıradayken 2017 yılında birinciliği paylaşmaktadır. BCC modeline göre 2016 yılı için Bulgaristan, Kıbrıs, Almanya, İrlanda, Letonya, Litvanya, Romanya, Slovenya birinciliği paylaşırken Yunanistan son sırada yer almaktadır. Bu modele göre 2017 yılında ise Bulgaristan, Hırvatistan, Kıbrıs, Çekya, Almanya, İrlanda, Letonya, Litvanya, Malta, Romanya, Slovenya, İsviçre birinciliği paylaşmaktadır. 2016 yılında Malta dokuzuncu; Hırvatistan on birinci; İsviçre on ikinci sıradayken 2017 yılında birinciliğe yükselmişlerdir. BCC modeline göre 2017 yılında da sonuncu Yunanistan olmuştur.

Tablo 5.1.5: Çevre İçin Sosyal İnovasyon Endex Sıralaması

2016(CCR)		2017(CCR)		2016(BCC)		2017(BCC)	
1	Bulgaristan	1	Bulgaristan	1	Bulgaristan	1	Bulgaristan
1	Kıbrıs	1	Hırvatistan	1	Kıbrıs	1	Hırvatistan
1	Almanya	1	Kıbrıs	1	Almanya	1	Kıbrıs
1	Letonya	1	Çekya	1	İrlanda	1	Çekya
1	Litvanya	1	Almanya	1	Letonya	1	Almanya
1	Romanya	1	İrlanda	1	Litvanya	1	İrlanda
7	Çekya	1	Letonya	1	Romanya	1	Letonya
8	Hırvatistan	1	Litvanya	1	Slovenya	1	Litvanya
9	Slovenya	1	Slovenya	9	Çekya	1	Malta
10	Polonya	10	Hollanda	9	Malta	1	Romanya
11	İtalya	11	İsviçre	11	Hırvatistan	1	Slovenya
12	İrlanda	12	İtalya	12	İsviçre	1	İsviçre
13	İsviçre	13	Slovakya	13	İtalya	13	Hollanda
14	Belçika	14	Estonya	14	Polonya	14	İzlanda
15	Hollanda	15	Belçika	15	Belçika	15	Estonya
16	Fransa	16	Fransa	16	Estonya	16	İtalya
17	Avusturya	17	Macaristan	17	Fransa	17	Slovakya
18	Slovakya	18	Romanya	18	Hollanda	18	Belçika
19	Macaristan	19	Avusturya	19	Avusturya	19	Macaristan
20	Estonya	20	Lüksemburg	20	Slovakya	20	Fransa
21	Lüksemburg	21	Polonya	21	Macaristan	21	Avusturya
22	Portekiz	22	İsveç	22	Portekiz	22	Lüksemburg
23	Birleşik Krallık	23	Birleşik Krallık	23	İzlanda	23	Polonya
24	İspanya	24	İspanya	24	İspanya	24	İspanya
25	İsveç	25	Portekiz	25	Lüksemburg	25	Birleşik Krallık
26	Danimarka	26	Danimarka	26	Birleşik Krallık	26	Portekiz
27	Norveç	27	Norveç	27	Norveç	27	İsveç
28	Finlandiya	28	Finlandiya	28	Danimarka	28	Danimarka
29	Yunanistan	29	Yunanistan	29	İsveç	29	Norveç
30	Malta	30	Malta	30	Finlandiya	30	Finlandiya
31	İzlanda	31	İzlanda	31	Yunanistan	31	Yunanistan

Aşağıdaki Tablo 5.1.6'da görüldüğü üzere CCR modeline göre 2016 yılı için sağlık alanında oluşturulan sosyal inovasyon indeksi sonucunda yapılan sıralamada Avusturya, Kıbrıs, İrlanda, Malta, Hollanda ve Romanya'nın birinciliği paylaşmakta oldukları görülmektedir. Finlandiya ise son sırada yer almaktadır. CCR modelinde 2017 yılında Kıbrıs, İrlanda, Malta, Hollanda, Romanya, İspanya birinciliği paylaşmaktadır. Finlandiya gene son sırada yer almaktadır.

Avusturya 2016'da birinciliği paylaşırken 2017 yılında yirmi beşinciliğe düşmüştür. İspanya ise 2016 yılında on birinci sıradayken 2017 yılında birinciliği paylaşmaktadır. BCC modeline göre 2016 yılı için Avusturya, Bulgaristan, Kıbrıs, Almanya, İrlanda, Letonya, Malta, Hollanda, Romanya, İsveç birinciliği paylaşırken Finlandiya son sırada yer almaktadır. Bu modele göre 2017 yılında ise Bulgaristan, Kıbrıs, İrlanda, Malta, Hollanda, Norveç, Romanya, İspanya birinciliği paylaşmaktadır. 2016 yılında Norveç on birinci; İspanya on üçüncü sıradayken 2017 yılında birinciliğe yükselmişlerdir. Almanya ise 2016'da birinciliği paylaşırken 2017 yılında yirmi birinciliğe düşmektedir. BCC modeline göre 2017 yılında da sonuncu Finlandiya olmuştur.

Tablo 5.1.6 : Sağlık İçin Sosyal İnovasyon Endex Sıralaması

2016(CCR)	Ülkeler	2017(CCR)		2016(BCC)		2017(BCC)	
1	Avusturya	1	Kıbrıs	1	Avusturya	1	Bulgaristan
1	Kıbrıs	1	İrlanda	1	Bulgaristan	1	Kıbrıs
1	İrlanda	1	Malta	1	Kıbrıs	1	İrlanda
1	Malta	1	Hollanda	1	Almanya	1	Malta
1	Hollanda	1	Romanya	1	İrlanda	1	Hollanda
1	Romanya	1	İspanya	1	Letonya	1	Norveç
7	Bulgaristan	7	Bulgaristan	1	Malta	1	Romanya
8	Letonya	8	İzlanda	1	Hollanda	1	İspanya
9	Çekya	9	Litvanya	1	Romanya	9	Letonya
10	Almanya	10	Çekya	1	İsveç	10	İsveç
11	İspanya	11	Letonya	11	Norveç	11	Litvanya
12	İsviçre	12	Macaristan	12	Litvanya	12	İzlanda
13	Litvanya	13	Hırvatistan	13	İspanya	13	Çekya
14	Macaristan	14	Slovakya	14	İtalya	14	Estonya
15	İzlanda	15	Polonya	15	Çekya	15	İtalya
16	Lüksemburg	16	Almanya	16	İsviçre	16	Yunanistan
17	Slovakya	17	İsviçre	17	Estonya	17	Macaristan
18	Hırvatistan	18	Birleşik Krallık	18	Macaristan	18	Hırvatistan
19	Slovenya	19	Estonya	19	Hırvatistan	19	Slovakya
20	Birleşik Krallık	20	Norveç	20	Slovakya	20	İsviçre
21	Polonya	21	Portekiz	21	İzlanda	21	Almanya
22	Estonya	22	İsveç	22	Lüksemburg	22	Fransa
23	Norveç	23	Yunanistan	23	Slovenya	23	Birleşik Krallık
24	İsveç	24	Lüksemburg	24	Yunanistan	24	Polonya
25	Portekiz	25	Avusturya	25	Fransa	25	Avusturya
26	Fransa	26	İtalya	26	Birleşik Krallık	26	Lüksemburg
27	İtalya	27	Belçika	27	Polonya	27	Portekiz
28	Belçika	28	Fransa	28	Portekiz	28	Slovenya
29	Yunanistan	29	Slovenya	29	Belçika	29	Belçika
30	Danimarka	30	Danimarka	30	Danimarka	30	Danimarka
31	Finlandiya	31	Finlandiya	31	Finlandiya	31	Finlandiya

Tablo 5.1.7: Suç ve Şiddet İçin Sosyal İnovasyon Endex Sıralaması

2016(CCR)		2017(CCR)		2016(BCC)		2017(BCC)	
1	Hırvatistan	1	Hırvatistan	1	Hırvatistan	1	Hırvatistan
1	Kıbrıs	1	Kıbrıs	1	Kıbrıs	1	Kıbrıs
1	İzlanda	1	Estonya	1	Danimarka	1	Danimarka
1	İrlanda	1	İzlanda	1	Estonya	1	Estonya
1	Letonya	1	İrlanda	1	Finlandiya	1	İzlanda
1	Litvanya	1	Letonya	1	İzlanda	1	İrlanda
1	Romanya	1	Romanya	1	İrlanda	1	Letonya
8	Estonya	8	Malta	1	Letonya	1	Lüksemburg
9	Malta	9	Norveç	1	Litvanya	1	Malta
10	Norveç	10	Litvanya	1	Lüksemburg	1	Norveç
11	İsviçre	11	İsviçre	1	Malta	1	Romanya
12	Birleşik Krallık	12	Birleşik Krallık	1	Norveç	1	İsviçre
13	Polonya	13	Lüksemburg	1	Polonya	1	Birleşik Krallık
14	Hollanda	14	Hollanda	1	Romanya	14	Litvanya
15	Slovakya	15	Polonya	1	İsveç	15	Hollanda
16	Almanya	16	Almanya	1	İsviçre	16	Almanya
17	Lüksemburg	17	Slovakya	1	Birleşik Krallık	17	İsveç
18	Danimarka	18	Portekiz	18	Hollanda	18	Finlandiya
19	Belçika	19	Danimarka	19	Almanya	19	Polonya
20	İsveç	20	İsveç	20	Belçika	20	Bulgaristan
21	Portekiz	21	Çekya	21	Bulgaristan	21	Fransa
22	Finlandiya	22	Belçika	22	Fransa	22	Çekya
23	Avusturya	23	Avusturya	23	Slovakya	23	Portekiz
24	İspanya	24	Finlandiya	24	Çekya	24	Belçika
25	Fransa	25	Bulgaristan	25	Portekiz	25	Macaristan
26	Çekya	26	İspanya	26	Avusturya	26	Avusturya
27	Macaristan	27	Fransa	27	Macaristan	27	Slovakya
28	Bulgaristan	28	Macaristan	28	İspanya	28	İspanya
29	Slovenya	29	Slovenya	29	Slovenya	29	Slovenya
30	İtalya	30	Yunanistan	30	Yunanistan	30	Yunanistan
31	Yunanistan	31	İtalya	31	İtalya	31	İtalya

Aşağıdaki Tablo 5.1.8'de görüldüğü üzere CCR modeline göre 2016 yılı için eşitsizlik alanında oluşturulan sosyal inovasyon indeksi sonucunda yapılan sıralamada Hırvatistan, Kıbrıs, Çekya, İzlanda, Letonya, Litvanya, Slovakya, İsviçre'nin birinciliği paylaşmakta oldukları görülmektedir. İspanya ise son sırada yer almaktadır.

CCR modelinde 2017 yılında Hırvatistan, Kıbrıs, Çekya, İzlanda, İrlanda, Litvanya, Slovakya, İsviçre birinciliği paylaşmaktadır. İspanya ise son sırada yer almaktadır. Letonya bu modele göre 2016'da birinciliği paylaşırken 2017 yılında on üçüncülüğe düşmektedir. İrlanda ise 2016'da on birinciyken 2017 yılında birinciliğe yükselmiştir.

BCC modeline göre ise 2016 yılı için Hırvatistan, Kıbrıs, Danimarka, Estonya, Finlandiya, İzlanda, İrlanda, Letonya, Litvanya, Lüksemburg, Malta, Norveç, Polonya, Romanya, İsveç, İsviçre, Birleşik Krallık birinciliği paylaşırken İtalya son sırada yer almaktadır. Bu modele göre 2017 yılında ise Hırvatistan, Kıbrıs, Danimarka, Estonya, İzlanda, İrlanda, Letonya, Lüksemburg, Malta, Norveç, Romanya, İsviçre, Birleşik Krallık birinciliği paylaşmaktadır. İtalya ise sonuncu sıradadır. BCC modeline göre 2016 yılında Finlandiya, Litvanya, Polonya, İsveç birinci sıradayken; Finlandiya on sekizinci sıraya, Litvanya on dördüncü sıraya, Polonya on dokuzuncu sıraya, İsveç ise on yedinci sıraya düşmüştür.

Tablo 5.1.8: Eşitsizlik İçin Sosyal İnovasyon Endex Sıralaması

2016(CCR)		2017(CCR)		2016(BCC)		2017(BCC)	
1	Hırvatistan	1	Hırvatistan	1	Hırvatistan	1	Hırvatistan
1	Kıbrıs	1	Kıbrıs	1	Kıbrıs	1	Kıbrıs
1	Çekya	1	Çekya	1	Çekya	1	Çekya
1	İzlanda	1	İzlanda	1	İzlanda	1	İzlanda
1	Letonya	1	İrlanda	1	İrlanda	1	İrlanda
1	Litvanya	1	Litvanya	1	Letonya	1	Letonya
1	Slovakya	1	Slovakya	1	Litvanya	1	Litvanya
1	İsviçre	1	İsviçre	1	Lüksemburg	1	Lüksemburg
9	Lüksemburg	9	Malta	1	Malta	1	Malta
10	Malta	10	Romanya	1	Norveç	1	Romanya
11	İrlanda	11	Avusturya	1	Romanya	1	Slovakya
12	Romanya	12	Fransa	1	Slovakya	1	İsviçre
13	Norveç	13	Letonya	1	İsviçre	13	Avusturya
14	Fransa	14	Lüksemburg	14	Avusturya	14	Bulgaristan
15	Avusturya	15	Polonya	15	Fransa	15	Fransa
16	Macaristan	16	Norveç	16	Bulgaristan	16	Macaristan
17	Slovenya	17	Yunanistan	17	Macaristan	17	Polonya
18	Polonya	18	Macaristan	18	Estonya	18	Estonya
19	Finlandiya	19	Slovenya	19	Finlandiya	19	Norveç
20	Hollanda	20	Finlandiya	20	Polonya	20	Yunanistan
21	Bulgaristan	21	İsveç	21	Slovenya	21	Slovenya
22	Portekiz	22	Hollanda	22	Hollanda	22	Hollanda
23	İsveç	23	Bulgaristan	23	Birleşik Krallık	23	Birleşik Krallık
24	Belçika	24	Danimarka	24	Portekiz	24	Finlandiya
25	Yunanistan	25	Portekiz	25	Belçika	25	Portekiz
26	Danimarka	26	Belçika	26	Yunanistan	26	İsveç
27	Estonya	27	Almanya	27	İspanya	27	İspanya
28	Birleşik Krallık	28	Estonya	28	İsveç	28	Belçika
29	Almanya	29	İtalya	29	Almanya	29	Danimarka
30	İspanya	30	İspanya	30	Danimarka	30	Almanya

Tablo 5.2. Küresel İnovasyon Endeksinin (GII) Skor, Etkinlik ve Sıralama Sonuçları

	Skor (0–100)	Sıralama	Etkinlik oranı	Skor (0–100)	Sıralama	Etkinlik oranı
Ülkeler	**2016**	**2016**	**2016**	**2017**	**2017**	**2017**
Almanya	57,94	8	0,87	58,39	7	0,84
Avusturya	52,65	12	0,73	53,1	13	0,69
Belçika	51,97	14	0,78	49,85	17	0,67
Birleşik Krallık	61,93	3	0,83	60,89	4	0,78
Bulgaristan	41,42	27	0,83	42,84	25	0,8
Çekya	49,40	17	0,82	50,98	14	0,83
Danimarka	58,45	6	0,74	58,7	5	0,71
Estonya	51,73	15	0,91	50,93	15	0,79
Finlandiya	59,9	4	0,75	58,49	6	0,7
Fransa	54,04	11	0,73	54,18	11	0,71
Hırvatistan	38,29	30	0,83	39,8	29	0,66
Hollanda	58,29	7	0,82	63,36	3	0,93
İrlanda	59,03	5	0,89	58,13	8	0,85
İspanya	49,19	18	0,72	48,81	18	0,7
İsveç	63,57	2	0,86	63,82	2	0,83
İsviçre	66,28	1	0,94	67,69	1	0,95
İtalya	47,17	19	0,74	46,96	19	0,73
İzlanda	55,99	10	0,98	55,76	10	0,86
Kıbrıs	46,34	21	0,79	46,84	20	0,74
Letonya	44,33	24	0,78	44,61	23	0,74
Litvanya	41,76	25	0,63	41,17	28	0,59
Lüksemburg	57,11	9	1,02	56,4	9	0,97
Macaristan	44,71	23	0,83	41,74	27	0,73
Malta	50,44	16	0,98	50,6	16	0,84
Norveç	52,01	13	0,68	53,14	12	0,66
Polonya	40,22	28	0,65	41,99	26	0,67
Portekiz	46,45	20	0,75	46,05	21	0,71
Romanya	37,9	31	0,72	39,16	30	0,69
Slovakya	41,7	26	0,74	43,43	24	0,75
Slovenya	45,97	22	0,74	45,8	22	0,68
Yunanistan	39,75	29	0,61	38,85	31	0,56

5.2.Küresel İnovasyon Endeksi ve Sosyal inovasyon Endeksi

2016 yılı Küresel İnovasyon Endeks (GII) sonuçlarında en yenilikçi ülke olarak İsviçre birinci; İsveç ikinci; Birleşik Krallık üçüncü; Finlandiya dördüncü sırada yer almaktadır.

GII sonuçlarına bakıldığında en yenilikçi ülke olan İsviçre, oluşturduğumuz SII sonuçlarına bakıldığında sadece model 4 yani eşitsizlik modelinde zirveyi paylaşmaktadır. İsveç ise GII'de en yenilikçi ikinci ülke iken SII'de üst sıralarda yer almamaktadır. Sosyal İnovasyon Endeks (SII)'de en sosyal yenilikçi ülke olan Litvanya, İrlanda, Kıbrıs, Letonya, Romanya diğer ülkelere göre daha başarılı olmuştur. SII etkinlik ve sıralama sonuçlarında GII' da başarılı olan Danimarka, Finlandiya, Birleşik Krallık ülkeleri SII sonuçlarına göre %100 performans göstermemektedir. Her iki endekste de başarılı olan ülkeler arasında; Almanya ve İrlanda bulunmaktadır. Aslında GII ve SII skor ve sıralama sonuçlarına bakıldığında bu iki index arasında çok yakın benzerlikler görülmemektedir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışmada toplumlarda yaşanan problemlere ve bu toplumsal problemlerin giderilmesinin önemine değinilmiştir. Bu problemlerin ise sosyal inovasyon ile giderilebileceği düşüncesi benmimsenmektedir. Bu bağlamda çalışmada, sosyal inovasyon çıktıları olarak seçilen değişkenlerin girdiler olarak seçilen değişkenler üzerindeki etkileri, 27 Avrupa Birliği ülkesi ve ülkeleri için 2016-2017 dönemini içeren veri seti kullanılarak veri zarflama analizi ile incelenmiştir. Çalışmanın temel amacı, toplam 31 ülkenin verisi kullanılarak veri zarflama analizi ile 2016 ve 2017 yılları için sosyal inovasyonun etkinliğini ölçmek ve sosyal inovasyon endeksi oluşturmaktır. Sosyal inovasyonun etkinliğinin ölçülmesi ile ilgili literatür oldukça sınırlıdır. Sosyal inovasyonun etkinliğini literatürde veri zarflama analizi kullanarak ölçmeye çalışan bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Toplumda meydana gelen ciddi problemlerin üstesinden gelebilecek olan sosyal inovasyonun girdi ve çıktılarının neler olabileceği sorgulanması ve veri zarflama analizi ile Avrupa Birliği ülkeleri arasında sosyal inovasyon endexi meydana getirilmesi bu çalışmanın temel motivasyonunu oluşturmaktadır.

Araştırmada kullanılan veri seti yapılan literatür taraması sonucunda ulaşılan Akgüç, (2020)'nin yaptığı çalışmadan yararlanılarak oluşturulmuştur. Sosyal inovasyon girdisi olarak; sosyal koruma harcaması, Ar-Ge harcamaları, Ar-Ge çalışan sayısı, kültürel istihdam değişkenlerini kullanılmıştır. Veri seti için değişkenler *'çevre', 'sağlık', 'suç ve şiddet', 'eşitsizlik'* başlıkları altında toplanmıştır. Veri setini Eurostat veritabanından elde edildiğinden bahsetmiştik. Yalnızca bir tane veritabanı ile çalışmamızın nedeni değişkenlerin birçoğuna buradan erişim sağlanabilmesidir. Ayrıca çalışmada veri kısıtlaması, ülke kısıtlamasının yanı sıra kısıtlı zaman dilimi ile de karşılaşılmıştır.

Çalışmada alternatif çıktı değişkenlerinin girdiler üzerindeki etkileri 4 farklı model kullanılarak incelenmiştir. Bunun nedeni ise, toplumlarda birçok toplumsal problemler meydana gelmektedir. Bu problemleri çözmek için çeşitli sosyal inovasyon uygulamaları yapılmaktadır. Fakat her bir sosyal inovasyon uygulaması bir toplumsal problemin çözümünü hedeflemektedir. Farklı toplumsal amaçlar doğrultusunda farklı sosyal inovasyon uygulamaları yapılmaktadır. Çalışmada bu nedenle modeller kendi

içlerinde gruplandırılarak model çeşitlendirmesine gidilmiştir. Böylece oluşturulan 4 model temelinde, 2016 ve 2017 yıllarında etkin ve etkin olmayan ülkeler belirlenmiştir.

Sosyal İnovasyon Endeks (SII) ve Küresel İnovasyon Endeks (GII) 2016-2017 yılları için skor ve sıralama sonuçlarına göre ülkeler sıralanmıştır. Ayrıca Küresel İnovasyon Endeks (GII) sonuçları ve elde ettiğimiz Sosyal İnovasyon Endeks sonuçları (SII) karşılaştırılmıştır. Ülkeler bazında daha önce veri zarflama analizi ile geliştirilmemiş olan sosyal inovasyon endeksinin oluşturulması bu çalışmanın özgün değerini oluşturmaktadır. Ayrıca sosyal inovasyon göstergelerinin oluşturulması da büyük önem taşımaktadır.

Her modeller için ayrı ayrı girdi temelli VZA modellerine göre 2016 ve 2017 için skor ve sıralama sonuçları tablolaştırılmıştır. 2016 ve 2017 ülke sıralamalarında çıktılardaki değişimden kaynaklı farklılaşmalar görülmektedir.

Sosyal inovasyon etkinlik sonuçlarına göre etkinliği yüksek olan ülkeler;

Model 1'de; Bulgaristan, Kıbrıs, Almanya, Çekya, Hırvatistan, İrlanda, Slovenya, Letonya, Litvanya, Romanya

Model 2'de; Avusturya, Bulgaristan, Hollanda, İrlanda, İspanya, Kıbrıs, Litvanya, Malta, Romanya

Model 3'de; Almanya, Birleşik Krallık, Estonya, Hırvatistan, Hollanda, İrlanda, İsviçre, İzlanda, Kıbrıs, Letonya, Litvanya, Malta, Norveç, Romanya

Model 4'de; Avusturya, Fransa, İrlanda, Hırvatistan, Kıbrıs, Çekya, İzlanda, Letonya, Litvanya, Slovakya, İsviçre, Lüksemburg, Malta

Tüm modellerde İrlanda ve Kıbrıs ülkeleri etkin olan ülkelerdir.

Sosyal inovasyon endeks sıralamasında ise tüm modeller için ortak başarılı ülkeler arasında Kıbrıs, Letonya, Litvanya, Romanya, Hırvatistan, İrlanda, İsviçre ülkeleri bulunmaktadır. Küresel inovasyon endeksinde başarılı olan ülkeler arasında İsviçre, İsveç, Birleşik Krallık, Finlandiya, İrlanda, Danimarka, Hollanda, Almanya ülkeleri bulunmaktadır. Her iki endekstede başarılı olan ülkeler İrlanda ve İsviçre ülkeleridir.

Çalışmanın bulgularıyla;

- ✓ Avrupa Birliği ülkelerinin ve İsviçre, İzlanda, Norveç, Birleşik Krallık ülkelerinin sosyal inovasyon endeksini kullanarak bir önceki yıla göre durumlarını kıyaslama olanakları ve aynı zamanda diğer ülkelerle kendilerini kıyaslama olanakları olacaktır.
- ✓ Uygulanan yöntem, bundan sonra birçok sosyal alan ve konudaki etkinlik ve performans değerlendirme uygulamalarında kullanılabilir.
- ✓ The Economist İntelligence Unit (EIU) (2016)'da gelişmekte olan 45 ülkeye ait 2016 yılına ait sosyal inovasyonu kullanma kapasitelerini sıralayarak oluşturduğu sosyal inovasyon endexi ile elde edilen sosyal inovasyon endeksi karşılaştırılabilir.
- ✓ Oluşturduğumuz sosyal inovasyon endeksi diğer çalışmalar tarafından kullanılabilir ve geliştirilebilir.

Bu konuda ki belirsizliklerin giderilebilmesi için daha fazla çalışmaya ihtiyaç olduğu görülmektedir. Bundan sonraki çalışmalarda sosyal inovasyon göstergeleri ya da ülkeler değiştirilerek sonuçların nasıl değişeceği incelenebilir. Kriterlerin ve değişkenlerin ağırlıklandırılması da alternatif çalışma önerisi olarak sunulabilir. Ayrıca PCA (Temel Bileşenler Analizi) vb. farklı yöntemler kullanılarak bu yöntemlerin vereceği sonuçlarla VZA yönteminin verdiği sonuçlar karşılaştırılabilir.

KAYNAKÇA

Abu-Safian, S. (2012) "Social Entrepreneurship: Definition and Boundaries", *Technology Innovation Management Review*, 2(2).

Adams, D., ve Hess, M. (2010). Social İnnovation and Why it has Policy Significance. *The Economic and Labour Relations Review*, *21*(2), 139–156. https://doi.org/10.1177/103530461002100209

Akgöbek, Ö., Nişancı, İ., Kaya, S., ve Eren, T. (2015). Veri Zarflama Analizi Yaklaşımını Kullanarak Bir Eğitim Kurumunun Şubelerinin Performanslarını Ölçme. *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, *4*(3), 43-54.

Akgüç, M. (2020). Understanding the determinants of social innovation in Europe: an econometric approach. *European Planning Studies*, *28*(5), 941-954.

Alijani, S., Cressey, P., Spila, J. C., ve Akgüç, M. (2016). Boostıng SI´s Social and Economıc Impact. *SIMPACT Project*. 1–110.

Alijani, S., ve Wintjes, R. (2017). Interplay between Technological and Social Innovation. 1-24.

Alvord, S. H., Brown, L. D. ve Letts, C. W. (2002). Social Entreprenuership and Social Transformation: An Exploratory Study. The Hauser Center for Nonprofit Organizations and The Kennedy School of Government Working Paper, 1-26. https://www.issuelab.org/resources/1447/1447.pdf

Amanatidou, E., Cox, D., ve Gagliardi, D. (2018). Social engagement: Towards a typology of social innovation. In *Manchester Institute of Innovation Research / Alliance Manchester Business School, Working Paper Series* (Issue 82). https://doi.org/10.13140/RG.2.2.28787.84002

Anderson, T., Curtis, A., ve Wittig, C. (2014). Definition and Theory in Social Innovation. *Master of arts in social innovation. Krems: Danube University*, 1-36.

Antadze, N., ve Westley, F. (2010). Funding social innovation: How do we know what to grow? *The Philanthropist*, *23*(3), 343–356.

Aravind Eye Care System. 'Dr. Govındappa Venkataswamy. Erişim Tarihi:11.07.2019, https://aravind.org/our-founder/.

ASBÜ. (2018). *Sosyal Bilimler Alanında İhtisaslaşmış Teknoloji Geliştirme Bölgesi*. ASBÜ Sosyokent, 1-40. https://doi.org/10.1017/CBO9781107415324.004

Ashoka Türkiye. ''Dünyanın ilk ve en geniş sosyal girişimcilik platformu''. Erişim Tarihi: 02.05.2020, http://ashokaturkiye.org/.

Ateş, M. (2017). *Sosyal İnovasyon ve Türkiye: Potansiyeli, Dinamikleri ve Sosyal İnovatif Çalışmaları Desteklemede Devletin Rolü*. (Yayımlanmış doktora tezi). Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Ateş, M. (2018). Türkiye'de Sosyal İnovasyon Uygulamaları ve Genç Nüfusu Potansiyeli. *SETA, 253.SAYI,* 1–32.

Ateş, M. (2019a). Türkiye ' de Sosyal İnovasyon ve Kamu Kurumlarında Sosyal İnovasyonun Bilinirliği. *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, *7*(3), 1–22.

Ateş, M. (2019b). *Geleceğe Hazır Olmak Sosyal İnovasyon: Tanımı, Aktörleri, İyi Uygulama Örnekleri ve Destekleme Mekanizmaları.* Ankara: Alter Yay. 1-236.

Austin, J., Stevenson, H., ve Wei-Skillern, J. (2006). Social and commercial entrepreneurship: Same, different or both?. *Entrepreneurship Theory and Practice, 30*(1), 1-22.

Babu, S., ve Pinstrup-Andersen, P. (2007). Social innovation and entrepreneurship: Developing capacity to reduce poverty and hunger. *International Food Policy Research Institute,* 1-5.

Bal, V. ve Bilge, H. (2013). Eğitim ve araştirma hastanelerinde veri zarflama analizi ile etkinlik ölçümü. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, *2*(2), 1-14.

Banker, R. D., Charnes, A., ve Cooper, W. W. (1984). Some models for estimating technical and scale inefficiencies in data envelopment analysis. *Management science*, *30*(9), 1078-1092.

Başer, N. E. (2011). *I. Sanayi Devrimi'nde Teknolojik Gelişmenin Rolü.* (Yayımlanmış doktora tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Baysal, M. E., Uygur, M., ve Toklu, B. (2004). Veri Zarflama Analizi İle TCDD Limanlarında Bir Etkinlik Ölçümü Çalışması. *Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi*, *19*(4).

Behdioğlu, S., ve Özcan, G. (2009). Veri Zarflama Analizi ve Bankacilik Sektöründe Bir Uygulama. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *14*(3), 301-326.

Bekkers, V., Tummers, L., ve Voorberg, W. (2013). From public innovation to social innovation in the public sector : a literature review of relevant drivers and barriers. *EGPA 2013 Conference*, 1–38.

Biggeri, M., Testi, E., ve Bellucci, M. (2017). Enabling ecosystems for social enterprises and social innovation: A capability approach perspective. *Journal of Human Development and Capabilities*, *18*(2), 299-306.

Biggeri, M., Testi, E., Bellucci, M., During, R., ve Persson, H. T. R. (Eds.). (2018). *Social entrepreneurship and social innovation: Ecosystems for inclusion in Europe*. Routledge: London and New York

Bonnici, F. ve Raja, P. (2020, 25 Mart). *6 ways social innovators are responding to the COVID-19 pandemic.* World Economic Forum. https://www.weforum.org/agenda/2020/03/how-social-innovators-are-responding-to-the-covid19-pandemic/

Boussofiane, A., Dyson, R. G., ve Thanassoulis, E. (1991). Applied data envelopment analysis. *European journal of operational research*, *52*(1), 1-15.

Bright, D. S., ve Godwin, L. N. (2010). Encouraging social innovation in global organizations: Integrating planned and emergent approaches. *Journal of Asia-Pacific Business*, *11*(3), 179-196.

Budak, H. (2011). Veri zarflama analizi ve Türk bankacılık sektöründe uygulaması. *Marmara Fen Bilimleri Dergisi*, *23*(3), 95-110.

Bulut, Ç., ve Arbak, H. (2012). İnovasyon, direnç ve iletişim: Kavramsal bir tartışma. *EGİAD Yayınları*, 5-19.

Bulut, C., Eren, H., ve Halaç, D. S. (2013). Which One Triggers the Other? Technological or Social Innovation. *Creativity Research Journal*, *25*(4), 436–445. https://doi.org/10.1080/10400419.2013.843358

Bund, E. ;, Hubrich, D.-K., Schmitz, B., Mildenberger, G., ve Krlev, G. (2013). Blueprint of Social İnnovation Metrics-Contributions to an Understanding of Opportunities and Challenges of Social İnnovation Measurement. *TEPSIE*, 1–61.

Bund, E., Gerhard, U., Hoelscher, M., ve Mildenberger, G. (2015). A methodological framework for measuring social innovation. *Historical Social Research*, *40*(3), 48–78. https://doi.org/10.12759/hsr.40.2015.3.48-78

Cahill, G. (2010). Primer on Social İnnovation: A Compendium of Definitions Developed by Organizations Around The World. *The Philanthropist*, *23*(3), 259–272.

Cameron, D. (2008, 13 Haziran). The power of social innovation. Saylt. Speech. *https://conservative-speeches.sayit.mysociety.org/speech/599638*

Caroli, M. G., Fracassi, E., Maiolini, R., ve Carnini Pulino, S. (2018). Exploring Social Innovation Components and Attributes: A Taxonomy Proposal. *Journal of Social Entrepreneurship*, *9*(2), 94–109. https://doi.org/10.1080/19420676.2018.1448296

Caulier-Grice, J., Davies, A., Patrick, R., ve Norman, W. (2012). Defining Social Innovation. *TEPSIE*, 1–43.

Charnes, A., Cooper, W. W., ve Rhodes, E. (1981). Evaluating program and managerial efficiency: an application of data envelopment analysis to program follow through. *Management science, 27*(6), 668-697.

Chell, E., Nicolopoulou, K., ve Karataş-Özkan, M. (2010). Social entrepreneurship and enterprise: International and innovation perspectives. 22:6, 485-493, https:// doi.org/10.1080/08985626.2010.488396

Charnes, A., Cooper, W. W., ve Rhodes, E. (1978). Measuring the efficiency of decision making units. *European journal of operational research, 2*(6), 429-444.

Cichorzewska, M., ve Cholewa-Wiktor, M. (2015). The Influence of Social Innovation Upon The Development of Regıons and Organizations. M. Rojek-Nowosielska (Ed.), *Social Responsibility of Organizations Directions of Changes* içinde (ss.30-40). Wrocław University of Economics

Cooper, W. W., Seiford, L. M., ve Zhu, J. (2000). A unified additive model approach for evaluating inefficiency and congestion with associated measures in DEA. *Socio-Economic Planning Sciences, 34*(1), 1-25.

Correıa, S.É.N., Oliveira, V.M., ve Gomez, C.R.P. (2016). Dimensions of Social İnnovation and The Roles of Organizational Actor: The Proposition Of A Framework. *RAM. Revista de Administração Mackenzie*, *17*(6), 102–133. https://doi.org/10.1590/1678-69712016/administracao.v17n6p102-133

Cuntz, A., Foray, D., ve Mostovova, E. (2020). On the economics of social innovation–a conceptual framework and its policy implications. *Innovation: Organization and Management*, 1–19. https://doi.org/10.1080/14479338.2020.1735394

Çetindamar, D., Tutal, E., Titiz, S., ve Taluk, Ş. (2010). Sosyal Dönüşümün Ajanları: Sosyal Girişimciler. *Sabancı Üniversitesi,* 1-7.

Çevik, M., Kireçci, M. A., Koçin, A., Türkçapar, M. H., Özyurt-Kılıç, M., Önder, Ç., Yapıcı, A., Akdeve, E., Savaş, G., Kaya, T., ve Boz, N. (2020). Covid-19 Salgın Değerlendirmesi: Sorunlar ve Öngörüler. *Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi,* 1-56.

Dainienė, R., ve Dagilienė, L. (2016). Measurement of Social Innovation at Organisation's Level: Theoretical Issues. *Economics and Business*, *29*(1), 96–103. https://doi.org/10.1515/eb-2016-0027

Datta, P. B. (2011). Exploring the evolution of a social innovation: A case study from India. *International Journal of Technology Management & Sustainable Development*, *10*(1), 55–75. https://doi.org/10.1386/tmsd.10.1.55_1

Dees, J. G. (1998). The meaning of social entrepreneurship. 1-5. https://centers.fuqua.duke.edu/case/wpcontent/uploads/sites/7/2015/03/Article_Dees_MeaningofSocialEntrepreneurship_2001.pdf

Denizalp, H. (2007). Toplumsal dönüşüm için sosyal girişimcilik rehberi. *Sivil Toplum Geliştirme Merkezi Yayını, Odak Ofset Matbaacılık, Ankara*.

Depren, Ö. (2008). *Veri zarflama analizi ve bir uygulama*. (Yayımlanmış doktora tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Derici, S., ve Atalay, E. (2018). Veri Zarflama Analizi (VZA) İle Türkiye'deki Zincir Tekno (Loji) Market Mağazalarının Etkinlik Ölçümü. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 22*(3), 1387-1399.

Diaconu, M. (2011). Technological Innovation: Concept, Process, Typology and Implications in the Economy. *Theoretical & Applied Economics, 18*(10), 1-18.

Doğan, S. (2014, 29 Ağustos). *Dürüstlük: Yeni Para Birimi.* [Blog yazısı]. Erişim adresi: https://serapdogan.wordpress.com/tag/durustluk-kafeleri/

Dursun, İ., Yaprak, Ş., Arısoy, İ., Peker, H. S., ve Yılmaz, M. L. (2020). *Kovid-19 Salgını ve Sonrası Ekonomi Boyutu ile İlgili Değerlendirmeler*. *Polis Akademisi Yayınları,* 1-47.

Dziembala, M. (2015). The Signifance of Social Innovation in Promoting Inclusive Growth In Asıan Countrıes. B. Drelich-Skulska, H. Jankowiak, S. Mazurek (Ed.), *Dimensions of Regional Processes in the Asia-Pacific Region* içinde (ss.160-171). *Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu of Wrocław University of Economics*.

Edwards-Schachter, M., ve Wallace, M. L. (2017). 'Shaken, but not stirred': Sixty years of defining social innovation. *Technological Forecasting and Social Change,* 1–45. https://doi.org/10.1016/j.techfore.2017.03.012

EIU (Economist Intelligence Unit). 2016. Old Problems, New Solutions: Measuring the Capacity for Social Innovation Across the World. London: EIU Publications.1- 49.

Eliş, B. (2019). Sosyal İnovasyonun Bugünü ve Geleceği. *Türkiye Cumhuriyeti Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı: Anahtar E-Dergisi. 13-17. https://edergi.sanayi.gov.tr/Arsiv/Detay?yil=2019&sayi=10*

Erbil, C. (2015). *İşletmelerin İnovasyon Sürecinde Sosyal Fayda Yaratma Becerileri: Sosyal İnovasyon Çerçevesinde Örnek Bir Uygulama.* (Yayımlanmış doktora tezi). Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Ergülen, A., Ünal, Z., ve Harmankaya, İ. (2020). Girişimcilik kültürünün gelişimine yerel yönetimlerin katkısı: Türkiye'deki büyükşehir belediyelerinin etkinliklerinin veri zarflama analiziyle değerlendirilmesi. *International Journal of Entrepreneurship and Management Inquiries, 4*(6), 49-63.

Erkek, D. (2011). *Ar-Ge, İnovasyon ve Türkiye: Neredeyiz?* .*GEKA*, 1-34. http://geka.gov.tr/Dosyalar/o_19v5e6jpd10591tg915tg1ltt1kav8.pdf

Ersen, T. B., Kaya, D., ve Meydanoğlu, Z. (2010). Sosyal Girişimler ve Türkiye İhtiyaç Analizi Raporu. *İstanbul: TÜSEV Yayınları*, (50)., 1-38.

European Commission, (2020). Social innovation: inspirational practices supporting people throughout their lives. European Union. 1-68.

Eurostat Statistics Explained, (2021). Glossart: Social protection expenditure. *Eurostat. https://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php?title=Glossary:Social_protection_expenditure*

Fan, Y., Bai, B., Qiao, Q., Kang, P., Zhang, Y., ve Guo, J. (2017). Study on eco-efficiency of industrial parks in China based on data envelopment analysis. *Journal of environmental management*, *192*, 107-115.

Färe, R., Grosskopf, S., Lovell, C. K., ve Pasurka, C. (1989). Multilateral productivity comparisons when some outputs are undesirable: a nonparametric approach. *The review of economics and statistics*, 90-98.

Farzad, F. S., Salamzadeh, Y., Amran, A. B., ve Hafezalkotob, A. (2020). Social Innovation: Towards a better life after Covıd-19 crisis: What to concentrate on. *Journal of Entrepreneurship, Business and Economics*, *8*(1), 89-120.

Fritsch, M. (2017). The theory of economic development – An inquiry into profits, capital, credit, interest, and the business cycle. *Regional Studies*, *51*(4), 654–655. https://doi.org/10.1080/00343404.2017.1278975

Godin, B. (2012). Social Innovation : Utopias of Innovation from c . 1830 to the Present. *Project on the Intellectual History of Innovation Working Paper*, *11*, 1-52.

Goldenberg, M., Kamoji, W., Orton, L., ve Williamson, M. (2009). Innovation in Canada: an Update. In *Canadıan Polıcy Research Networks*. 1-68. https://doi.org/10.1016/0048-7333(77)90006-3

Goldstein, J., Hazy, J.K., ve Silberstang, J. (2010). A complexity science model of social innovation in social enterprise. *Journal of social entrepreneurship*, *1*(1), 101-125.

Grameen Foundation. 'Muhammed Yunus'. Erişim Tarihi: 11.07.2019, https://grameenfoundation.org/about-us/leadership/muhammad-yunus.

Grimm, R., Fox, C., Baines, S., ve Albertson, K. (2013). Social innovation, an answer to contemporary societal challenges? Locating the concept in theory and practice. *Innovation: The European Journal of Social Science Research*, *26*(4), 436–455.

Güçlü, P., Şenlik, S., & Özdemir, A. (2016). Müşteri İlişkileri Yönetimi Etkinliğinin Bayi Müşteriler Tabanında Değerlendirilmesi. *Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, *5*(2), 82-104.

Harrisson, D. (2012). Social innovation: what is coming apart and what is being rebuilt?. *Social İnnovation: What is Coming Apart and What is Being Rebuilt?* içinde (ss. 73-86) Springer, Berlin, Heidelberg.

Heinze, R.G., ve Naegele, G. (2012). Social innovations in ageing societies. *Challenge Social Innovation* içinde (ss. 153-167). Springer, Berlin, Heidelberg.

Hochgerner, J. (2011). The analysis of social innovations as social practice. *Bridges, Transatlantic Science and Technology Quarterly*, 1–14.

Howaldt, J., ve Schwarz, M. (2010). Soziale Innovation–Konzepte, Forschungsfelder und-perspektiven. In *Soziale Innovation* (pp. 87-108). VS Verlag für Sozialwissenschaften.

Howaldt, J., ve Schwarz, M. (2017). Social Innovation and Human Development—How the Capabilities Approach and Social Innovation Theory Mutually Support Each Other. *Journal of Human Development and Capabilities*, *18*(2), 163–180. https://doi.org/10.1080/19452829.2016.1251401

Ionescu, C. (2015). About the conceptualization of social innovation. *Theoretical and Applied Economics*, *22*(3), 53–62.

Jason, V. (2013). Defining technological innovation. *Library Technology Reports*, *49*(7), 10-46.

Jiang, M., ve Thagard, P. (2014). Creative cognition in social innovation. *Creativity research journal*, *26*(4), 375-388.

Kahvecioğlu, E. H. (2017). *Sosyal İnovasyon ve Türkiye'deki Uygulamalari*. (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.

Karagöl, E. T., ve Karahan, H. (2014). Ar-Ge ve İnovasyon. *Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı*, *82*, 1–36.

Keskin, S. (2018). Girişimcilik ve İnovasyon Arasindaki İlişki. *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *5*(13), 186-193.

Kıran, B. (2008). *Kalkınmada öncelikli illerin ekonomik etkinliklerinin veri zarflama analizi yöntemi ile değerlendirilmesi*. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Koç, O. (2010). Toplumsal sorunlarla mücadelede bir kaldıraç olarak sosyal inovasyon ve sosyal girişimcilik açısından önemi. Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi, 5(2). 205-212.

Köksal, C. D. (2001). *Veri Zarflama Analizi ile Bankacılıkta Göreceli Verimlilik Ölçümü.* (Yayımlanmamış doktora tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.

Krlev, G., Bund, E., ve Mildenberger, G. (2014). Measuring What Matters-Indicators of Social Innovativeness on the National Level. *Information Systems Management, 31*(3), 200–224. https://doi.org/10.1080/10580530.2014.923265

Kurtdaş, M. Ç. (2020). Covid-19 ' un Toplumsal Etkileri Üzerine Bazı Değerlendirmeler. *Şehir ve Medeniyet Dergisi*, 530–545.

Kümbül Güler, B. (2008). *Sosyal girişimciliği etkileyen faktörlerin analizi*. (Yayımlanmış doktora tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Leadbeater, C. (1997). The rise of the social entrepreneur. Demos: London

MacCallum, D., Moulaert, F., Hillier, J., ve Haddock, S.V. (2009). *Social innovation and territorial development*. England: Ashgate Publishing Ltd.

Malhotra, A., Schulte, J., Patel, P., ve Petesch, P. (2009). Innovation for Women's Empowerment and Gender Equality. *International Center for Research on Women*, 1–20.

Mariann, V., Krisztina, V. (2018). How Does Social Innovation Contribute to Solving Social Problems? A Process-Oriented Framework for Measuring Social Innovation. *European Journal of Social Science Education and Research, 5*(1), 61–75. https://doi.org/10.2478/ejser-2018-0007

Marini Govigli, V., Alkhaled, S., Arnesen, T., Barlagne, C., Bjerck, M., Burlando, C., ... ve Górriz-Mifsud, E. (2020). Testing a framework to co-construct social innovation actions: Insights from seven marginalized rural areas. *Sustainability*, *12*(4), 1441.

Mihci, H. (2019a). Is measuring social innovation a mission impossible? *Innovation: The European Journal of Social Science Research, Routledge*, 1–31. https://doi.org/10.1080/13511610.2019.1705149

Mihci, H. (2019b). Social innovation: a conceptual survey and implications for development studies. *Innovation and Development*, *9*(1), 105–123. https://doi.org/10.1080/2157930X.2018.1522064

Moulaert, F., MacCallum, D., ve Hillier, J. (2013). Social innovation: intuition, precept, concept, theory and practice. *The International Handbook on Social Innovation, January*, 13–24. https://doi.org/10.4337/9781849809986.00011

Moulaert, F., MacCallum, D., Mehmood, A., Hamdouch, A., Jessop, B., Moulaert, F., Hulgård, L., ve Hamdouch, A. (2013). Social innovation research: A new stage in innovation analysis?. *The International Handbook on Social Innovation*, 110–130. https://doi.org/10.4337/9781849809993.00020

Moulaert, F., Martinelli, F., Swyngedouw, E., ve González, S. (2005). Towards alternative model(s) of local innovation. *Urban Studies*, *42*(11), 1969–1990. https://doi.org/10.1080/00420980500279893

Mulgan, G. (2006). The Process of Social Innovation. *Innovations: Technology, Governance, Globalization, 1*(2), 145–162. https://doi.org/10.1162/itgg.2006.1.2.145

Mulgan, G., Sanders, B., Tucker, S., ve Rushanara, A. (2007). Social İnnovation What İt İs, Why İt Matters and How İt Can Be Accelerated. In *Skoll Centre For Social EntrepreneurshipL, Working Paper, London: University of Oxford, Young Foundation*

Murray, R., Caulier-Grice, J., ve Mulgan, G. (2010). *The open book of social innovation* (Vol. 24). London: Nesta.

MÜSİAD. (2012). Küresel Rekabet İçin Ar-Ge ve İnovasyon. Araştırma Raporları, İstanbul: Pelikan Basım. 1-187.

Nandan, M., London, M., ve Bent-Goodley, T. (2015). Social workers as social change agents: Social innovation, social intrapreneurship, and social entrepreneurship. *Human Service Organizations: Management, Leadership & Governance*, *39*(1), 38-56.

Nicolopoulou, K., Karataş-Özkan, M., Vas, C., ve Nouman, M. (2015). An incubation perspective on social innovation: the London Hub – a social incubator. *R&D Management*, 1–17. https://doi.org/10.1111/radm.12179

Niekerk, L. (2020, 27 Ağustos). *Covid-19: an opportunity for social innovation?*. International Health Policies. https://www.internationalhealthpolicies.org/featured-article/covid-19-an-opportunity-for-social-innovation/

Norris, J., ve Blakeman, L. (2021). Learning as Social Innovation. *Social Innovations Journal*, *5*. s. 8).

Núñez Jover, J., ve López Cerezo, J. A. (2008). Technological innovation as social innovation: Science, technology, and the rise of STS studies in Cuba. *Science Technology and Human Values*, *33*(6), 707–729. https://doi.org/10.1177/0162243907306707

Nwunelı, N.O. (2017). *Socıal Innovation Afrıca A Practical Guıde For Scaling Impact*. Routledge: New York

OECD (2010), Social Entrepreneurship and Social İnnovation, *SMEs, Entrepreneurship and İnnovation,* Chapter 5, Paris, 185-215.

OECD. (2011). Fostering innovation to address social challenges. 1-99. https://www.oecd.org/sti/inno/47861327.pdf

Oeij, P. R. A., van der Torre, W., Vaas, F., ve Dhondt, S. (2018). Understanding Social Innovation as an Innovation Process Research carried out during the EU-FP7 Project "SI-Drive, Social innovation: Driving force of social change", 2014-2017. In *TNO* (Issue August).

Okay, H. (2014, 21 Aralık). *Sosyal İnovasyon*. [Blog yazısı]. Erişim adresi: https://www.hakanokay.com/2015/01/04/sosyal-inovasyon/

Oslo Manual (2005). *Yenilik Verilerinin Toplanması ve Yorumlanması İçin İlkeler*. *B*ilimsel ve teknolojik faaliyetlerin ölçümü. *OECD, 3.baskı.*

Özdemir, F., ve Ar, İ. M. (2015). Sosyal Yenilik Üzerine Bir Alan Araştırması. *Girişimcilik ve İnovasyon Yönetimi Dergisi*, *4*(1), 17–44.

Özdemir, F., Ar, I.M., ve Baki, B. (2021). A decision model approach for determining social innovation potential of technological projects. Journal of Multi-Criteria Decision Analysis, 28(1-2), 112-125.

Özdevecioğlu, M., ve Cingöz, A. (2009). Sosyal girişimcilik ve sosyal girişimciler: Teorik çerçeve. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (32), 81-95.

Özgenç, A. (2014, 26 Mayıs). *Sosyal İnovasyon.* Capital. https://www.capital.com.tr/yazarlar/ali-ozgenc/sosyal-inovasyon

Pel, B., Wittmayer, J., Dorland, J., ve Søgaard Jørgensen, M. (2019). Unpacking the social innovation ecosystem: an empirically grounded typology of empowering network constellations. *Innovation: The European Journal of Social Science Research*, 1–26. https://doi.org/10.1080/13511610.2019.1705147

Pelenk, S. E. (2019). Özgeci Davranışın Sosyal İnovasyona Etkisi: Teknoloji Sektöründe Bir Araştırma. *Journal of Yaşar University*, *14*, 124-132.

Perrini, F., ve Fazzolari, S. (2006). San Patrignano: A sustainable model for social entrepreneurship. *The new social entrepreneurship: What awaits social entrepreneurship ventures*, Edward Elgar Publishing. 171-191.

Phills, J. (2008). Rediscovering Social Innovation. *Stanford Social Innovation Review*, 6(4), 33–43.

Rehfeld, D., Terstriep, J., Welschhoff, J., ve Alijani, S. (2015). Comparative report on social innovation framework. *SIMPACT- D1. 1,* 1-59. http://www.simpact-project.eu/publications/reports/SIMPACT_D11.pdf

Raja, P., ve Peterhans, L. (2020). How arts and culture can serve as a force for social change. *World Economic From*, https://www.weforum.org/agenda/2020/10/how-arts-and-culture-can-serve-as-a-force-for-social-change/

Roberts, D., ve Woods, C. (2005). Changing the world on a shoestring: The concept of social entrepreneurship. *University of Auckland business review, 7*(1), 45-51.

Sandling, J. (2014). *What is a Social Enterprise?*. [Blog yazısı]. Erişim adresi: https://jonathansandling.com/understanding-social-enterprise/

SINNERGIAK Social Innovation. (2013). Regional social innovation index. Aregional index to measure social innovation. Spain: Basque Innovation Agency. http://www.simpact-project.eu/publications/indicators/2014_RESINDEX_eng.pdf.

Schmitz, B., Krlev, G., ve Mildenberger, G. (2013). Paving the Way to Measurement: A Blueprint for Social Innovation Metrics; a Short Guide to the Research for Policy Makers; a Deliverable of the Project. *European Commission-7th Framework Programme,* TEPSIE. 1-17.

Schimpf, G., Scheuerle, T., ve Mildenberger, G. (2017). Comparative report on historic examples and similar recent social innovations in an early stage. *CRESSI Working paper,*35,1-77. https://doi.org/10.13140/RG.2.2.13504.74246

Scholz, W., Hagemejer, K., ve Cichon, M. (2000). *Social budgeting*. International Labour Organization. Geneva, 1-329.

Seçkin Halaç, D., Eren, H., ve Bulut, Ç. (2014). Sosyal Yenilikçilik: Bir Ölçek Geliştirme Çalışması. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *32*(1), 165–190. https://doi.org/10.17065/huiibf.48390

Sevin, A. E., Bektaş, O. B., Çelen, E., Kozikoğlu, E., Oğuz, B. K., ve Kavak, K. (2020). Bir Eko-Sosyal Kriz Olarak Covid-19 Salgını ve Sürdürülebilirlik. *Escarus*. 1-118.

Shaw, E., ve Carter, S. (2007). Social entrepreneurship: Theoretical antecedents and empirical analysis of entrepreneurial processes and outcomes. *Journal of small business and enterprise development*. 14(3), 418-434. www.emeraldinsight.com/1462-6004.htm

Śledzik, K. (2013). Schumpeter's View on Innovation and Entrepreneurship. *SSRN Electronic Journal*, 89–94.

Smith, A. (2014, 15 Ekim). *Considering social innovation from a social movement perspective. TRANSIT. http://www.transitsocialinnovation.eu/blog/considering-social-innovation-from-a-social-movement-perspective*

Sunar, L., Kaya, Y., Birekul, M., ve Koytak, E. (2020). Covid-19 salgininin sosyolojik analizi. *Toplumsal Yapı Araştırmaları Programları,* 1-72.

Taştan, C., Tekin, H. H., Çetinöz, E. ve Demirden, A. (2020). Kovid 19 Salgını ve Sonrası Psikolojik ve Sosyoljik Değerlendirmeler. *Polis Akademisi Yayınları,* 1-44.

Tatar, Ş. B., ve Arslan, M. (2017). Sosyal İnovasyon Kavramı: Bir Literatür Taraması. *International Journal of Academic Value Studies*, *3*(12), 321-338.

T.C. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı. ''Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri''. Erişim: 15.07.2021. https://www.ab.gov.tr.

Tepe, M. (2006). *Kıyaslama çalışmasında veri zarflama analizi kullanımı* (Yayımlanmış doktora tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

TEPSIE, (2014). Social Innovation Theory and Research: A guide for researchers. *A Deliverable of the Project: "The Theoretical, Empirical and Policy Foundations for Building Social Innovation in Europe" (TEPSIE), European Commission– 7th Framework Programme*, 1–46.

Tetik, S. (2003). İşletme performansını belirlemede veri zarflama analizi. *Yönetim ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 10*(2), 221-230.

Tütek, H., Gümüşoğlu, Ş., Özdemir, A. (2012). *Sayısal Yöntemler: Yönetsel Yaklaşım.* İstanbul: Beta Yay.

Unceta, A., Castro-Spila, J., ve Garcia Fronti, J. (2016). Social innovation indicators. *Innovation: The European Journal of Social Science Research*, *29*(2), 192-204.

Uzkurt, C. (2010). İnovasyon yönetimi: inovasyon nedir, nasıl yapılır ve nasıl pazarlanır?. *Ankara Sanayi Odası Yayın Organı, 39*, 37-51.

Von Jacobi, N., ve Chiappero-Martinetti, E. (2017). Social innovation, individuals and societies: an empirical investigation of multi-layered effects. *Journal of Social Entrepreneurship, 8*(3), 271-301.

Weerakkody, V., Ghoneim, A., ve Schröder, A. (2014). From the Special Issue Editors: Social Innovation in the Public Sector. *Information Systems Management*, *31*(3), 184–186. https://doi.org/10.1080/10580530.2014.923262

Wittmayer, J. M., Pel, B., Bauler, T., ve Avelino, F. (2017). Editorial Synthesis: Methodological Challenges in Social Innovation Research. *European Public & Social Innovation Review*, *2*(1), 1–16. https://doi.org/10.31637/epsir.17-1.1

World Economic Forum. The New Narratives Lab: Developing the next generation of Social Leaders, Committed to improving the state of the World, 1-6. http://www3.weforum.org/docs/WEF_New_Narratives_Lab_Overview.pdf

Yıldırım, H. H. (2016). AR-GE Reform Paketinin Düşündürdükleri : Sosyal İnovasyon , Sosyal Girişimcilik ve Sosyoteknokentler. *Sağlık ve İnsan Dergisi,* 53-55.

Yüzbaşıoğlu, N., ve Topsakal, Y. (2017). Sosyal İnovasyon Kavramsal Model Önerisi. *International Journal of Management Economics and Business*, *13*(3), 565–576. https://doi.org/10.17130/ijmeb.2017331330

Zahra, S. A., Rawhouser, H. N., Bhawe, N., Neubaum, D. O., ve Hayton, J. C. (2008). Globalization of social entrepreneurship opportunities. *Strategic entrepreneurship journal, 2*(2), 117-131.

Ziegler, R. (2017). Social innovation as a collaborative concept. *Innovation: The European Journal of Social Science Research*, 1–18. https://doi.org/10.1080/13511610.2017.1348935

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

ORCID	0000-0002-8673-2274
Adı Soyadı	Beyza VAROL
Doğum Yeri	Ankara / Altındağ
Doğum Tarihi	05/05/1995

LİSANS EĞİTİM BİLGİLERİ

Üniversite	Bursa Uludağ Üniversitesi
Fakülte	İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Bölüm	İktisat

YÜKSEK LİSANS EĞİTİM BİLGİLERİ

Üniversite	Çankırı Karatekin Üniversitesi
Enstitü	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı	İktisat

YABANCI DİL BİLGİSİ

İngilizce	YDS(…)	YÖKDİL (X)	TOEFL(…)	EILTS (...)
		60		

İLETİŞİM BİLGİLERİ

Adres	Yıldıztepe mah. 169.cad 37/6 B blok Altındağ/ANKARA
E-mail	beyzavarol0@gmail.com